

Lankidetzeta Deszentralizatuaren esanahia eta garrantzia

Espainiako estatuko autonomia erkidegoen
balio erantsia eta ekarpen espezifikoaren analisisa

Irati Labaien Egiguren
Koldo Unceta Satrústegui

Lan-Koadernoak / Cuadernos de Trabajo • Hegoa, 66. zbk., 2015

Nazioarteko Lankidetzeta eta Garapenari Buruzko Ikasketa Institutua

Erredakzio Kontseilua

Zuzendaria: Patxi Zabalo
Idazkaria: Mari José Martínez
Diruzaina: Eduardo Bidaurrezaga
Kideak: Elena Martínez Tola
Jokin Alberdi
Gloria Guzmán
Amaia Guerrero

Argitalpen Kontseilua

Alberto Acosta. FLACSO, Quito (Ecuador).
Iñaki Bárcena. Parte Hartuz, UPV/EHU.
Roberto Bermejo. UPV/EHU.
Carlos Berzosa. Universidad Complutense de Madrid.
Cristina Carrasco. Universidad de Barcelona.
Manuela de Paz. Universidad de Huelva.
Alfonso Dubois. Hegoa, UPV/EHU.
Caterina García Segura. Universidad Pompeu Fabra.
Eduardo Gudynas. CLAES, Montevideo (Uruguay).
Begoña Gutiérrez. Universidad de Zaragoza.
Yayo Herrero. Ecologistas en Acción.
Mertxe Larrañaga. Hegoa, UPV/EHU.
Carmen Magallón. Seminario de Investigación para la Paz.
Carlos Oya. School of Oriental and African Studies, University of London (Reino Unido).
María Oianguren. Gernika Gogoratuz.
Jenny Pearce. University of Bradford (Reino Unido).
Itziar Ruiz-Giménez. Universidad Autónoma de Madrid.
Bob Sutcliffe. Hegoa, UPV/EHU.
José Mª Tortosa. Universidad de Alicante.
Koldo Unceta Satrustegui. Hegoa, UPV/EHU.

Hegoa lan-koadernoak aldizkako argitalpena da, Euskal Herriko Unibertsitateko Hegoa izeneko Nazioarteko Lankidetzeta eta Garapenari Buruzko Ikasketa Institutuak, 1989. urtetik aurrera argitara emandakoa, Diziplina arteko eta diziplina anitzeko ikuspegia izanik, argitalpen honek argitaratzen dituen azterketak ikerkuntza berezi, enpiriko edo teoriko baten emaitza dira, eta giza garapenaren eta lankidetzeta eraldatzailearen eremuko arazo, esparru analitiko eta jardueren buruzko alderdi zabal bat lantzen dute.

Hegoa lan-koadernoak aldizkariak izaera monografikoa du, urtean hiru aldiz argitaratzen da, eta ale bakoitza lan zehatz bati eskaintzen zaio, beste aldizkari batzuetako artikuluetan ohikoa dena baino hedadura zabalagoz. Edizio elektronikoa Hegoa (<http://www.hegoa.ehu.es>) eta Aldizkariaren webguneetan (<http://www.ehu.es/ojs/index.php/hegoa>) eskuragarri dago.

Lankidetzeta Deszentralizatuaren esanahia eta garrantzia. Espainiako estatuko autonomia erkidegoen balio erantsia eta ekarpen espezifikoaren analisia.

Egilea: Irati Labaien Egiguren y Koldo Unceta Satrustegui.
Itzulpena: Irati Labaien.

Hegoaren Lan-koadernoak • 66. zbk. • 2015
Lege-gordailua: Bi-1473-91
ISSN: 1130-9962
EISSN: 2340-3187

Hegoa
www.hegoa.ehu.es

UPV/EHU. Zubiria Etxea
Lehendakari Agirre etorbidea, 81
48015 Bilbao
Tel.: 94 601 70 91
Faxa: 94 601 70 40
hegoa@ehu.es

UPV/EHU. Carlos Santamaría zentroa
Elhuyar Plaza, 2
20018 Donostia-San Sebastián
Tel.: 943 01 74 64
Faxa: 94 601 70 40

UPV/EHU. Arabako Campuseko liburutegia
138. posta-kutxa
Nieves Cano, 33
01006 Vitoria-Gasteiz
Tel. / Faxe: 945 01 42 87

Hegoa Lan-koadernoak sailean argitaratzen diren artikuluko guztiak, Creative Commonsen lizentzia honekin argitaratzen dira: Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada3.0 España. Lizentzia osoa:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/>

Edizio digitala hau Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren babes ekonomikoari argitaratu da *Fortalecimiento de capacidades para la cooperación al desarrollo en el País Vasco mediante el apoyo al trabajo de formación, documentación, investigación y asesoría* (ZUZ-2014BA/0002) izeneko hitzarmenaren barruan.

Argitalpen hau
idexatuta dago:

latindex

Dialnet

MIAR

e-revist@s

Lankidetzaren Deszentralizatuaren esanahia eta garrantzia

Espainiako estatuko autonomia erkidegoen balio erantsia eta ekarpen espezifikoen analisia

Koldo Unceta Satrústegui. Koldo Unceta Satrústegui Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) Garapenerako Ekonomiako Katedraduna da, Ekonomia Aplikatua I Saileko irakaslea, eta Hegoa Institutuko Garapen eta Lankidetzaren Politikari buruzko Ikerketa taldeko ikertzaile nagusia (Euskal Unibertsitate Sistemako Ikerketa Taldea, IT 651-13). Mundu ekonomia, Garapena eta Nazioarteko Lankidetzaren inguruko hainbat liburu, artikulua eta txosten idatzi ditu. Euskal Herriko Unibertsitateko UPV/EHU Hegoa Institutuko lehen urteetako Zuzendari izan zen, eta era berean, UPV/EHUko Garapenerako Ikasketen Doktoretza programaren eta Globalizazio eta Garapenerako Masterraren arduradun ere izan da. Helbide elektronikoa: koldo.unceta@ehu.es.

Irati Labaien Egiguren. Hegoa Institutuko ikerlaria da 2010etik, eta institutu honetako Garapen eta Lankidetzaren Politikari buruzko Ikerketa taldeko partaidea da (Euskal Unibertsitate Sistemako Ikerketa Taldea, IT 651-13), eta baita *Hegoa-Garapenerako Ikasketen* deituriko Prestakuntza eta Ikerketa Unitatekoa ere (UFI 11/40, UPV/EHU, 2011). Enpresen Administrazio eta Zuzendaritzan lizentziatua da, eta Euskal Herriko Unibertsitateko UPV/EHU Garapenerako Ikasketen Programan dokorea (tesiarene izenburua: *Espainiar Estatuko autonomia erkidegoen Garapenerako Lankidetzaren garrantzia, esanahia eta balio erantsia*). Helbide elektronikoa: irati.labaien@ehu.es.

Jasota: 22/12/2014
Onartua: 20/02/2015

Resumen

Este trabajo realiza un análisis de las políticas de Cooperación Descentralizadas llevadas a cabo por las CC.AA. españolas desde una doble perspectiva: teniendo en cuenta por un lado, las características, potencialidades y limitaciones que la literatura especializada atribuye a la Cooperación Descentralizada; y, a su vez, examinándolas a la luz del marco de referencia específico elaborado por el Grupo de Investigación sobre Análisis y Evaluación de Políticas de Cooperación al Desarrollo¹. De acuerdo con ello, se analizan las políticas de Cooperación de las CC.AA., no con el objetivo de compararlas entre sí, sino para establecer el alcance real de este tipo de cooperación y conocer mejor la relación entre el diseño de las mismas y la consideración de su aportación específica.

Palabras clave: Cooperación al Desarrollo, Políticas Públicas, Comunidades Autónomas, evaluación.

Laburpena

Ikerlan honek, espainiar estatuko autonomia erkidego desberdinek aurrera eramandako lankidetzaz deszentralizatuko politikak aztertzen ditu bi ikuspegi desberdinetatik: alde batetik, lankidetzaz deszentralizatuari literatura espezializatuak egozten dizkion ezaugarri, potentzialtasun eta mugak kontuan hartuta; eta bestalde, Hegoa Institutuko Garapen eta Lankidetzaz Politikei buruzko Ikerketa taldeak egindako erreferentzia marko espezifikoaren oinarritzat hartuta¹. Lan honen harira, autonomia erkidegoetako lankidetzaz politikak aztertzen dira, ez beraien artean analisi konparatibo bat egiteko helburuarekin, baizik eta lankidetzaz mota honen benetako garrantzia zein den jakiteko helburuarekin, eta baita politika hauen diseinua eta beraien ekarpen espezifikoaren arteko erlazioa hobeto ezagutzeko ere.

Hitz gakoak: Garapenerako Lankidetzaz, Politika Publikoak, autonomia erkidegoak, ebaluazioa.

Abstract

This paper analyses the policies of Decentralized Cooperation carried out by the Spanish autonomous communities (or regions). The analysis is centred around two perspectives: on the one hand, it considers the characteristics, potentials, and limitations that specialized literature attributes to decentralized cooperation; and, on the other hand, it examines them on the basis of the specific framework developed by the Research Group on Policy Analysis and Evaluation of Development Cooperation¹. Based on this framework, cooperation policies of the autonomous communities are analysed, not with the aim of conducting a comparative analysis, but in order to establish the extent of this type of cooperation and to better understanding the relationship between their design and their specific contribution.

Key words: Development Cooperation, Public Policy, Spanish autonomous regions, evaluation.

¹ Este trabajo fue publicado en 2011 con el título *La Cooperación al Desarrollo Descentralizada: una propuesta metodológica para su análisis y evaluación* (Unceta et al., 2011). <http://publ.hegoa.efaber.net/publications/261>

Lan hau 2011. urtean argitaratu zen *La Cooperación al Desarrollo Descentralizada: una propuesta metodológica para su análisis y evaluación* titulupean (Unceta et al., 2011). <http://publ.hegoa.efaber.net/publications/261>

This research work was published in 2011 entitled *La Cooperación al Desarrollo Descentralizada: una propuesta metodológica para su análisis y evaluación* (Unceta et al., 2011). <http://publ.hegoa.efaber.net/publications/261>

Aurkibidea

Aurkezpena	7
1. Sarrera	8
2. Lankidetza Deszentralizatuaren esanahiaren inguruko debatea	12
2.1. Lankidetza Deszentralizatuaren potentzialtasun eta mugak	12
2.2. Lankidetza Deszentralizatuaren benetako esanahia	14
3. Autonomia erkidegoen Garapenerako Lankidetza politiken balio erantsiaren ebaluazioa eta analisia	19
3.1. Lankidetza Deszentralizatuaren balio erantsia analizatzeko erreferentzia markoa	19
3.2. Lankidetza Deszentralizatuko politiken balio erantsia. Egokitasunaren analisia	21
3.3. Lankidetza Deszentralizatuaren balio erantsia. Koherentziaren analisia	35
4. Ondorioak	41
Bibliografia	44
Kontsultatutako politika dokumentuak	54

Aurkezpena

Ondoren aurkeztuko den lana, Irati Labaienek egindako doktorego tesian dauden zati garrantzitsuenen laburpena da oro har. Tesi hau Koldo Uncetak zuzendu zuen eta *La Cooperación al Desarrollo de las Comunidades Autónomas del Estado español: relevancia, alcance, y aportación específica* izenburupean aurkeztu zen 2014ko uztailaren 2an, *cum laude*, bikaineko notarekin.

Doktorego tesi honek, azken bi hamarkadetan Espainiako estatuko autonomia erkidegoen lankidetzaren politiken analisi zabala egitea izan zuen helburu. Estatuko Lankidetzaren Deszentralizatua urte horietan guztietan modu nabarian hazi zen, bai diru kantitateari zegokionean eta baita legegintza eta plan zuzentzaileen elaborazioari zegokionean ere; honela, esan dezakegu, Europako beste estatuarekin alderatuz, autonomia erkidegoetako Lankidetzaren Deszentralizatua fenomeno berezia izan dela.

2013. urtean, tesiaren lana amaitzeaz zenean, Espainiako autonomia erkidegoetako garapenerako lankidetzaren beherakada esanguratsua izan zen. Beherakada hau gai honi eskainitako diru kantitateen beherakadan ez ezik, giza baliabideei eskainitako pisuan ere nabaritu zen. Honekin batera, hausnarketa teorikoak eta dokumentu eta estrategien elaborazioak oro har, narriadura handia nozitu zuten. Autonomia erkidego bakan batzuk bakarrik mantendu zuten lehenago hasi zuten lanaren ibilbidea, eta Euskal Autonomia Erkidegoa (EAE) modu berezian nabarmendu zen haien artean.

Testuinguru honetan, eta Espainiako estatuko Lankidetzaren Deszentralizatuak gaur egun duen esanahitik haratago so eginez, oraindik ere fenomeno interesgarria dela deritzogu; izan ere, garapenerako lankidetzako aktoreen zeregin eta rola eztabaida puri-purian baitago, besteak beste: nazioarteko erakunde berrantolaketaren gaia, hegoaldeko lurraldeen arteko lankidetzak izan dezakeen rola, erakunde deszentralizatuak egin dezaketen ekarpena, edota gizarte zibilak lankidetzan joko dezakeen papera (GGKE tradizionalki bete duten roletik haratago).

Hau guztia kontuan hartuta, interesa duten gai hauen inguruko hainbat ebidentzia aurkeztuko dira lan honetan. Azken urteetan Lankidetzaren Deszentralizatuak izandako beherakada bistakoa da, baina orain arte egindakoaren azterketa burutzeak eta etorkizunerako lagungarri izan daitezken hausnarketak plazaratzeak balio handia izan lezake.

Azkenik esan, testu honek (eta baita beraz oinarritzen den doktorego tesiak ere) Hegoa Institutuko Garapen eta Lankidetzaren Politikei buruzko Ikerketa taldeari eta tesia hau egin bitartean burututako hainbat ikerketa lanei asko zor diela. Hori dela eta, lan hau egin zen urteetan zehar, ikerketa taldeko kide izandako Iratxe Amiano, Jorge Gutiérrez, Eduardo Malagón, María José Martínez, Michel Sabalza, Unai Villena eta Idoye Zabala ere lan honen partaide dira neurri handi batean.

1. Sarrera

Azken hamarkadetan zehar etengabeko bilakaera izan duen fenomeno konplexua osatzen du Lankidetzaren Deszentralizatuak. Alde batetik, garapenerako prozesuei (eta bereziki maila lokaleko prozesuei) eragiten dieten dinamiken aldaketetan eta nazioarteko erlazioetan izandako eraldaketetan txertatzen da, eta beste alde batetik, baita globalizazioaren testuinguruan espazio lokalek izan dezaketen rol berriaren eztabaidan ere.

Gai konplexua den Lankidetzaren Deszentralizatuari buruzko hausnarketa errazteko, eztabaida-maila desberdinak bereiziko ditugu: alde batetik, aipatu beharra dago Lankidetzaren Deszentralizatuak azken urteetan zehar ikerketa-gai garrantzitsua izan dela eta besteak beste, esfortzu handia egin dela gaia kontzeptualizatzeko garaietan; eta beste alde batetik, etengabeko eboluzioan egon den (eta oraindik dagoen) jarduera sozial eta instituzionala osatzen du.

Arlo teorikotik begiratuta, Lankidetzaren Deszentralizatuak ikuspuntu desberdinetatik aztertu den gaia izan da. Bere definizioak interes handia piztu du, eta historikoki protagonista izan dituen aktoreetatik desberdinak izan ditzakeenaren ustea zabaldu da: batzuk, erakunde publiko lokal edota herrialdeko aktoreei loturik dagoela uste dute, beste batzuk Garapenerako Gobernuaren Kanpoko Erakundeak (GGKE), eta badira beste hainbat, maila deszentralizatuaren sortu diren era desberdinetako aliantza publiko zein pribatuei loturik dagoela deritzotenak.

Gai hau aztertu dutenen beste interes bat, Lankidetzaren Deszentralizatuak izan ditzakeen ezaugarri propioen kontua ere izan da, hots, garapenerako lankidetzari egiten dion (edo egin diezaiokkeen) ekarpenari buruzko hausnarketa. Azken honek, gai honen potentzialtasunen, onuren eta mugen analisira gerturatu gaitu, eta lankidetzaren mota honetarako bereziki adierazgarriak izan daitezkeen ezaugarri konkretu batzuk kontuan hartzerako behartzen gaitu.

Eta azkenik, Lankidetzaren Deszentralizatuaren helburuekin erlazionaturiko guztia izango genuke. Batzuentzat helburu hauek garapenerako lankidetzaren berdinak dira baina maila deszentralizatutik egin daitezkeen ekarpenak bakarrik kontuan hartuta; eta beste batzuk, helburu hauek ikuspuntu berri batetik aztertu behar direla uste dute, tokiko garapeneraren prozesuetan eta maila lokaleko autonomia marjinetan oinarrituriko ikuspuntutik, hain zuzen ere. Gai desberdinekin zerikusia duten hausnarketak izan daitezke hauek guztiak, besteak beste: maila global eta lokalaren arteko erlazioekin loturikoak, garapenerako prozesuen dibertsitatearen aldarrikapenarekin erlazionaturikoak, garapenerako proiektu bateratzailearen denaren inguruko kritikak, edota tokiko iraunkortasunaren inguruko debatak.

Ikuspuntu praktikotik batetik begiratuz gero, Lankidetzaren Deszentralizatuaren bilakaera desberdina izan da leku batzuetan zein besteetan. Europako ez ezik Latinoamerikan ere (lan honetan eragin berezia duen eremu geografikoak izaki) Lankidetzaren Deszentralizatuak eboluzio oso desberdina izan du. Europako Lankidetzaren Deszentralizatuaren kasua faktore politikoekin loturik egon da, bai estatu desberdinen egitura politiko-administratibo desberdinekin loturikoak, eta baita erakunde lokalen, erregionalen edota federatuen rola inguruan dauden tradizio desberdinekin loturikoak ere. Oro har, bi eremu nagusi bereiz ditzakegu: alde batetik udal eremua eta lankidetzaren diharduten erakunde lokalen rola (eta modu berezian hiriena); eta beste alde batetik, izaera erregional, autonomiko edo federala duten erakunde administratiboekin zerikusia duen eremua. Azken honetan adibide ugari ditugu, Europako errealitate eta tradizio politiko anitzen isla direnak.

Baina administrazio politikoaren errealitatean zentratutako interpretazioetatik haratago, azken urteetan zehar Lankidetzaren Deszentralizatuaren alorrean jarduera sozial konplexu zein aberasgarriak egon direla ere esan beharra dago. Jarduera hauek guztiak modu desberdinetan islatu dira kontinente zaharretan eta gizarte zibilak Garapenerako Lankidetzaren izan dezakeen

paperaren debatea plazaratu du (bai erakunde espezializatuen bidez, eta baita bestelako erakundeen bitartez ere). Beste alde batetik, tokiko administrazioen artean dauden lotura eta elkarketak, eta Lankidetza Deszentralizatuaren dagoen erakunde aniztasunak hausnarketa honetan ikuspuntu berriak ekar ditzakeen beste gai interesgarri bat suposatzen du.

Europatik kanpo ere, azken urteetan zehar, Lankidetza Deszentralizatuari loturiko jarduera sozial eta instituzionalak eboluzio interesgarria nozitu du. Latinoamerikako kasuan, udalek eta bestelako tokiko erakundeek lankidetzako sektoreri loturiko jarduerengatik hartu duten protagonismoan islatu da, eta baita Ipar eta Hegoaldeko deituriko herrialdeen artean sorturiko erlazio mota konplexuetan erakunde sozialek duten geroz eta parte hartze handiagoan ere.

Bestalde, Lankidetza Deszentralizatuak izan duen garrantziaren igoera ezin da Globalizazio prozesuetatik sortu diren aldaketetatik eta emaitzetatik banatu (emaitza hauek modu zuzenean eragin dute, bai dinamika lokaletan eta baita tokiko espazioetara zuzenean loturiko aktoreek hartu duten garrantzian ere). Globalizazioak maila lokalean izan duen eragina kontuan hartzeko garaian, beharrezkoa da produkzio-prozesuen desterritorializazioa aipatzea, zeina geroz eta handiagoa den eta erabat desberdintzen den aurretik zegoen kontzeptutik (Unceta, 1999b). Aurrez ikus genitzaken produkzio antolaketa moduekin alderatuz, azken urteetan telekomunikazio eta garraio esparruek irekitako aukera berrien bidez, antolaketa modu honen haustura garrantzitsua ikusi dugu. Izan ere, informazio eta komunikazio teknologia berriak, garraio-bideetan emandako eraldaketekin batera, fenomeno berri honen arrazoi nagusi izan dira. Are gehiago, zentzu honetan eman diren aldaketa handien ardatz izan direla esan genezake, izan ere, aurrez emandako globalizazio prozesuak lehen sektoreko materialen ustiapenetara eta merkatu berrien bilaketetara zuzendurik baitzeuden (Vázquez-Barquero, 2001).

Globalizazioak prozesu sozial eta ekonomikoen egitura berri bat ekarri duela azpimarratzea ezinbestekoa da. Honela, aurreko garaietan Estatu-nazioak erreferentzia nagusia suposatzen bazuen, gaur egun, nazioz gaindiko eta nazio barruko mailek garrantzi handia hartu dute. Honek guztiak, garapenerako kudeaketan garrantzia duten eta alor global zein lokalean diharduten bestelako aktoreen beharra bultzatu du, aurrez modu eksklusiboan estatuentzat aurreikusirik zegoen esparruan sartuz.

Azken hamarkadetan sortutako testuinguru berriak garapenaren tokiko kudeaketan eragin zuzena du, tokiko gobernagarritasunean erronka desberdinak sortuz. Izan ere, globalizazioa izaera konplexuko fenomeno bat izan arren, bere baitan ematen diren jarduerak antolaketa baten beharra dute eta gauzatzeko leku fisiko bat, honela, maila lokaleko aktoreek rol garrantzitsu bat izan dezakete jarduera horien baitan. Nazioartean ematen diren jarduera hauek, tokiko espazioarekin erabat loturik daude; nolabait maila altuetan gertatzen denak tokiko gizarteetan eragin handia du. Nazioarteko mailaren eta tokiko mailaren arteko nolabaiteko bizikidetzari hainbat autorek *zatiketa* edo *glokalizazioa* deitu dio (Hocking, 2000). Gaur egungo munduaren ezaugarriak globalizazioan ez ezik, tokiko politikan ere oinarriturik daude Harris, Stokke eta Törnquist autoreen ustetan (2004: 2).

Aurrez aipaturiko guztiak, garapenerako estrategietan tokiko prozesu sozio-ekonomikoek har ditzaketen ezaugarri berriak kontuan hartzearen beharra bistaratu du; eta honek, aldi berean, nazioarteko lankidetzaren diagnostiko eta proposamenetan eragina du. Alde batetik, globalizazioak aldaketa handia suposatzen du: arazo berriak eta hainbat menpekotasun sortzen ditu, maila lokaleko aktoreak eragin desberdinen pean egotea eragiten du, eta beraien jarduteko aukerak mugatzen dituen arazo berriak sortzen ditu. Baina aldi berean, testuinguru berriak tokiko garapenerako aukera berriak ere sortzen ditu, hala nola, maila lokal hauetatik sor daitezkeen dinamika berrietatik; izan ere, dinamika hauek aldi berean guna bakoitzak izan ditzakeen marjinen arabera izango dira baitira. Azken alderdi honek izan dezake eragina nazioarteko lankidetzan hain zuzen ere.

Honekin batera, garapen prozesuen bateratzearen inguruan eman diren kritikak ere aipatu beharrekoak dira, eta baita prozesu hauek ikuspegi plural batetik jorratzeko beharra ere (errealitate kulturalarekin bat datozenak eta gizarte eta toki bakoitzeko ezaugarriak kontuan hartzen dituenak hain zuzen ere). Hauek guztiak, gorazko joera duen “post-garapen”

korrontearen ikuspegiarekin eta garapenaren ideia konbentzionala kritikatzan duten ikuspegiekin ez ezik, agerikoak diren globalizazioaren hainbat porrotek sorturiko ziurgabetasun eta nahigabearekin loturik dago. Ikuspegi honetatik, garapen kontzeptuak izaera anizkoitza izan dezake, tokiko esparruetatik eta dibertsitatetik ulertzen eta defendatzen dena hain zuzen ere. (Gudynas, 2010). Eta honek guztiak aldi berean, lankidetzako estrategietan eragiten du.

Halaber, azken urteetan tokiko garapen prozesuek hartu duten garrantziak, Garapenerako Lankidetzaren inguruko eztabaidetan eta jarduera praktikoetan modu itzelean eragina izan duten hainbat debate sortu ditu. Bigarren Mundu Gerra ostean sortu zenetik, laurogeiko hamarkada arte, Garapenerako Lankidetza estatuen arteko nazioarteko erlazioen baitan ulertzen zen, eta azken hamarkadetan ostera, lankidetza, bestelako esparruetatik lan egin den fenomeno bilakatu da. Hasieran, Garapenerako Lankidetza, Nazioarteko Agentzia eta erakundeetatik, estatuetatik, eta gizarte zibileko erakunde espezializatu batzuetatik egiten zen; baina azken urteetan aktore berriak lankidetzan parte hartzen hasi dira. Aurrez aipaturiko legez, garapenerako estrategietan tokiko aktoreen garrantzia areagotzea, bertakoen sentikortzea areagotzearekin bat dator, hau da, bertakoak nazioarteko lankidetzaren inguruko kontzientzia handitzearekin bat (Ianni, 2011; Marteles, 2011). Testuinguru honetan, tokiko lankidetza edo Lankidetza Deszentralizatuak, azken hamarkadetan tokiko espazioen inguruan sortu diren kezka berrien harira, espazio garrantzitsu bat bete du.

Dena dela, tokiko erakunde eta administrazioak Garapenerako Lankidetzaren eremuan sartu izana ez da tokiko espazioen garrantziaren hazkundeagatik bakarrik izan, azken hamarkadetan Garapenerako Laguntza Ofizialaren sistema tradizionalak pairatu duen krisiak ere bere eragina izan du. Zentzu honetan, estatuen arteko erlazioetan eta emaille-hartzaile ikuspegiak baldintzatutako lankidetza eredia agortze aldera joan dela azpimarratzea beharrezkoa da. Egoera honen aurrean, Lankidetza Deszentralizatuak, lankidetza egiteko beste era desberdin baten modura aldarrikatu da, gaur egun dauden beharrek bat datorrena, eta hainbat autorek adierazi duten moduan, horizontaltasun eta alde-biko lankidetza erlazioetan oinarritutako beharrari loturikoa (Malé, 2009; Ianni, 2011; Unceta et al., 2011).

Hala ere, Lankidetza Deszentralizatuak azken mendearen amaiera eta berriaren hasiera aldera hartu zuen garrantzia era guztietako eztabaiden iturri izan da, bereziki bere benetako esanahiari eta garrantziari loturikoak. Eztabaida hauek, arlo honetan martxan jarri diren politiketan egin diren ebaluazio kualitatiboaren eskasiarekin bat datoz, eta bestalde, esan beharra dago, argitaratu diren ikerlanen gehiengoa tokiko administrazioek garapenerako lankidetzari egindako ekarpen finantzarioen ebaluaketara zuzendu dela, eta ez lankidetza mota honek egiten duen benetako ekarpenen analisira. Honen ondorio gisa, Lankidetza Deszentralizatuak, lankidetzari oro har esanahi desberdin bat ematen ote dion zalantzak zabaldu dira; hau da, maila lokaleko aktoreek benetan garapenaren sustapenari ekarpen originala egiten ote dioten, edota aitzitik, administrazio zentralak kudeatzen duen logika berdinen bidez ekarpen monetarioak gehitzea besterik ez ote duten sustatu.

Lan honek, zalantza hauek argitzen laguntzeko ekarpena egitea du helburu, eta horretarako, Estatu espainoleko autonomia erkidegoetako lankidetza politiketan oinarritutako analisisia proposatzen du. Egia da, Espainiako estatuko Lankidetza Deszentralizatuak aurrez hainbat lanetan jorratutako fenomeno dela, baina gure ustez, Lankidetza Deszentralizatuaren berezitasunen eta balio erantsiaren inguruan ez da hemen azaltzen dugun ikuspuntutik lan askorik egin.

Hiru analisi mota nagusi desberdin ditzakegu egin diren lan guztien artean. Alde batetik, Lankidetza Deszentralizatuak ikuspegi historiko batetik aztertu duten lanak aurki ditzakegu, eta oro har, gaiaren sorrera eta eboluzioaren gertaerarik garrantzitsuenak adierazten dituztenak; bigarrenik, Lankidetza Deszentralizatuaren gaiaren errepaso teoriko eta diskurtsiboak aipa ditzakegu; eta azkenik, Lankidetza Deszentralizatuaren errealitatea aztertzen duten lanak izango genituzke, gehienetan analisi kuantitatiboak egin dituztenak.

2. Lankidetza Deszentralizatuaren esanahiaren inguruko debatea

Lankidetza Deszentralizatuak suposatzen duen ekarpenaren inguruko debatea kokatu ahal izateko, teorikoki behinik behin, bi gai nagusi hartu ditugu kontuan: alde batetik, lankidetza mota honek maila altuagoetatik egiten denarekin alderatuz dituen abantaila eta desabantailen inguruko gogoetak; eta beste alde batetik, aipatutako abantaila eta desabantailak Garapenerako Lankidetzaren inguruko debate zabalagoetan duten eraginaren inguruko gaia. Bigarren kontu honetarako, lehenik, osagarritasun eta koordinazio gaiak kontuan hartu dira eta bigarrenik, administrazio maila desberdinetan lankidetzak har dezakeen logikaren inguruko gaiak, eta bereziki, politika deszentralizatuak estatuen mailatik proposatutakoekiko duten jarraipenerako joeraren ingurukoa.

2.1. Lankidetza Deszentralizatuaren potentzialtasun eta mugak

Lankidetza Deszentralizatuaren gaiari buruzko literatura aztertzen badugu, bere potentzialtasun eta mugak jorratzeko garaian, kointzidentzia asko daudela ikus dezakegu. Jarraian, identifikatu ditugun gaiak zazpi multzotan azalduko ditugu:

- Lehenik eta behin, lan askok aipatzen du (Tjandradewi et al., 2006; Euskal Fondoa, 2006; González, 2008; Ruiz Seisdedos, 2008a eta 2013) Garapenerako Lankidetzan oro har gertatzen ez den moduan, Lankidetza Deszentralizatuak baldintza politiko, diplomatiko, merkatal edota geostrategikorik gabe jardun dezakeela, edo baldintza horiek ez dutela hainbesteko eragina izango beregan. Gai honek literatura espezializatuan posizio garrantzitsu bat du, baina bada aipatu beharreko fiabardura bat: aztertutako lanetan aipatzen denez, hainbat gobernu deszentralizatuk (bereziki goreneko mailakoek) Garapenerako Lankidetza, beraien kanpoko proiektiorako erabili ohi dute maiz (Ruiz Seisdedos, 2006a; Martínez y Sanahuja, 2012b); izan ere, askok ez baitute kanpoan ordezkartza politiko edo komertzialerako bestelako mekanismorik.
- Aurrekoari erabat loturik, aipa genezake, maila deszentralizatuak erakundeek (udalek, herrialdeek eta bestelakoek) lan egiten duten herrialdeekin harreman-mekanismo horizontalagoak sortzeko ahalmen handiagoa dutela. Ikuspegi honetatik, emaille-jasotzaile logika gainditzeko aukera sortzen da, eta nolabait aldebikoak eta horizontalagoak diren hartuemanak, Lankidetza Deszentralizatuaren potentzialtasunekin lotzen dira askotan (Malé, 2009; Ianni, 2011). Tokiko gizarte eta herrialdeen arteko elkarretartzeko espazioak bultzatzeko eta lankidetza tradizionalari alternatibak proposatzeko ezaugarri garrantzitsuenetako bat suposatzen du honek (Unceta et al., 2011).
- Hirugarren elementua, eta aurreko puntuarekin erabat loturik dagoena, herritarren parte hartzea bultzatzeko tokiko erakundeek duten ahalmena da (herritarren gertutasunagatik etor daitekeena), eta Lankidetza Deszentralizatuko politketan kezka sozial desberdinak modu errazagoan islatzeko aukera zabaltzen du aldi berean (Del Huerto, 2005; Ruiz Seisdedos, 2006b y 2008a; Euskal Fondoa, 2006; Martínez y Sanahuja, 2009). Ianni autorearentzat, Garapenerako Lankidetzan bestelako harreman horizontalagoak lortzeko aukera gai honekin erabat loturik dago. Estatuen arteko edota GGKEn arteko lankidetza tradizionaleko asimetriak gainditzeko beharrezkoa ikusten du autore honek gizarte lokaleko aktoreak gehitzea (Ianni, 2011).
- Parte hartzearen gaiarekin jarraituz, aipatu beharra dago autore batzuk uste dute (Ruiz Seisdedos, 2008a; Van Ewijk, 2008) Lankidetza Deszentralizatuak, autonomia erkidegoetan dauden etorkinek, euren jatorrietan aurrera eramaten diren garapenerako proiektu eta programetan parte hartzea hobetzeko esparrua ere badela. Van Ewijk (2008) autoreak

azpimarratzen du lankidetzaren politika eta tokiko gobernuetatik sustatzen diren integrazio politiken arteko erlazioa aztertzea interesgarria litzatekeela.

- Maila lokalean dauden ahalmen tekniko eta humanoen aprobetxamendua eta gizarteak tokiko arazoaren inguruan (oro har tokiko garapenerako estrategietara loturik egon ohi dira) duen jakintza dira Lankidetzaren deszentralizatuaren alde positiboak azpimarratzerako orduan gehien errepikatzen diren beste ezaugarrietako batzuk. Martínez eta Sanahujak aipatzen duten moduan, badira eraginkortasun maila berdinarekin bestelako aktoreek egin ezin ditzaketen balio espezifikoak duten alorrak; izan ere, aktore deszentralizatuek, baliabide ekonomikoak, giza baliabideak, esperientzia eta deszentralizazio eta tokiko garapenerako prozesuen jarraipenerako jakintza ekar dezakete (Martínez y Sanahuja, 2012b: 18).
- Azken gai hau (Deszentralizazioaren inguruan eta tokiko instituzioen indartzeari dagokiona) Lankidetzaren Deszentralizatuari buruz aipatzen den alde positiboetako bat da. Zentzu honetan, lurralde batzuk gai honetan duten esperientzia begi bistakoa da, eta gainera, Garapenerako Lankidetzaren programen bidez zabaldu daiteke (Del Huerto, 2005; Martínez y Sanahuja, 2009). Ianni autoreak (2011) deszentralizazioaren gaia ezinbestekotzat hartzen du, ez bakarrik lankidetzaren programen helburu gisa, baita Lankidetzaren Deszentralizatuaren eta nazioartean tokiko instituzioen rol berriaren oinarri gisa ere.
- Azkenik, Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza alorra dugu; gai hau, Lankidetzaren Deszentralizatuari adituak direnek asko landu dute eta garrantzi handikoa da. Lankidetzaren Deszentralizatuak gertutasun handiagoa du biztanleekiko, eta honek, estatutik bultzatzen den lankidetzarekin alderatuta, aukera handiagoak eskaintzen ditu (Ruiz Seisdedos, 2006a, 2008a y 2013; Euskal Fundazioa, 2006). Baina autore batzuk azpimarratzen duten moduan, hainbat kasutan, administrazio deszentralizatu batzuk hezkuntza arloan dituzten ardura eta eskumenekin zerikusia duen kontua da, hau da, alor honetan programak ezartzeko ahalmen handiagoa dutela uste dute (Unceta et al., 2011).

Baina, nahiz eta Lankidetzaren Deszentralizatuari buruzko lanek gai hauek abantaila posible modura hartu (beste lankidetzaren motekin alderatuz gero), lankidetzaren honek dituen mugak ere azpimarratzen dituzte, ahultasun gisa uler daitezkeenak. Jarraian aipatuko ditugu lan hauetan errepikatzen diren batzuk:

- Lehenik eta behin, aktoreen anizkoitzasunari buruzko eta Lankidetzaren Deszentralizatuaren gaiaren inguruan sortzen diren jardueren kantitateari buruzko kezka ditugu. Jarduera hauek guztiak eskala txikian egi ohi dira, eta zatiketa eta koordinazio maila baxua ekar dezakete (Gómez, 2001; Ruiz Seisdedos, 2006b; Martínez y Sanahuja, 2009). Dena dela, Martínez eta Sanahujak (2009) uste dute, koordinazio falta hau ez dela Lankidetzaren Deszentralizatuaren ezaugarri propioa, izan ere, beraiekin aburuz, ezaugarri hau estatuen arteko alde biko eta aldeaniztuneko lankidetzaren ere islatu daiteke. Honela, aktoreen anizkoitzasuna baino, koordinazio eraginkorra sustatzeko mekanismoen gabezia jartzen dute garrantzia.
- Eremu deszentralizatuaren lankidetzaren kudeatzeko egitura eraginkorrak aurkitzeko dagoen zailtasuna da aipatzen den bigarren ezaugarrietako bat; eta gai hau aldi berean jardueren hauetan dauden arduradunen profesionaltasun urriagoarekin ere lotu ohi da (Gómez, 2001; Ruiz Seisdedos 2007a, 2008a y 2013). Hala ere, gai honetan dagoen adibide zabalarekin ezingo genuke ondorio orokorrik atera; izan ere, tokiko aktoreek lankidetzaren kudeatzeko duten gaitasuna, arazo askoren baldintzapean dago. Tokiko hainbat administrazioen tamainatik datorren muga (udal txiki askoren kasua adibidez) koordinazio kudeaketarako egituren hornidurarekin ordezkatu izan da (Lankidetzaren Fondo batzuen kasuak ditugu adibide gisa).
- Lankidetzaren Deszentralizatuaren ahultasun puntu moduan adierazten den beste ezaugarri bat *bezerokeriaren* gaia da. Ezaugarri hau, tokiko administrazio batzuen inguruan sortzen den egoera da: lankidetzaren erakunde desberdinei emandako diru-laguntzekin kudeatutakoa denean hain zuzen ere (Gómez, 2008, Ruiz Seisdedos, 2013). Gai honekin erlaziozko dagoen beste bat, ordaindutako zenbatekoei emandako garrantzia da (aurrekontuaren

%0,7arena bereziki). Kontu hau, lortu nahi diren helburu espezifikoek eta hauek lortzeko tresna egokien inguruko hausnarketarekin erabat kontrajarririk dago (Ruiz Seisdedos, 2006b; Unceta y Gutiérrez, 2012).

- Aurreko ideari zuzenean loturiko beste gai bat, lankidetzara eskainitako funtsak bideratzerako orduan GGKEekiko sumatu den gehiegizko menpekotasuna da, bestelako instituzio eta tokiko elkarte edota tokiko administrazioen kaltetan (Unceta et al., 2011; Martínez y Sanahuja, 2012b). Honek, lankidetzara egiten den lurraldeetako tokiko administrazio egiturak ahultzea ekar dezake ondorio moduan, eta bereziki garapena kudeatzeko eta bultzatzeko duten ardura kontuan hartuta (Ruiz Seisdedos, 2008a).
- Azkenik, Lankidetzara Deszentralizatuaren arloan eman den jarduera ugaritzearen ondorioz, administrazio maila desberdinen arteko tentsio eta liskarrak ekarri izana azpimarratzen dute autore batzuk. Badia i Dalmases (2009) autorearen ustetan, gai hau komunikazio faltarekin eta gaizkiulertuekin erlazionaturik egongo litzateke. Beste analisi batzuk ostera, koordinazio mekanismoetarako Lankidetzara Deszentralizatu arlo egokia izan litekeela baieztatzen dute, honela, ahultasun hau sendotasun bilakatuz (Ruiz Seisdedos, 2008a).
- Atal honetako ondorio gisa aipatu nahiko genuke, aurrez adierazitako potentzialtasun eta mugak Lankidetzara Deszentralizatuaren egon daitezkeen elementuak direla, hau da, errealitatean ez ematea ere posible dela nahiz eta literatura espezializatuaren errepikatu. Zentzu honetan, aipaturiko elementuetan eragina izan dezaketen hainbat faktore kontuan hartzea garrantzitsua da. Modu honetan, leku bakoitzeko errealitateak, parte hartzen duten aktoreak, babestu nahi den politikaren orientazioari dagokionean tokiko gobernuek duten joerak, eta abar, sendotasuna ahultasunei gailentzeko orduan, kontuan hartu beharreko faktore garrantzitsuak dira. Hurrengo atalean gai honetan sakonduko dugu.

Atal honetako ondorio gisa aipatu nahiko genuke, aurrez adierazitako potentzialtasun eta mugak Lankidetzara Deszentralizatuaren egon daitezkeen elementuak direla, hau da, errealitatean ez ematea ere posible dela nahiz eta literatura espezializatuaren errepikatu. Zentzu honetan, aipaturiko elementuetan eragina izan dezaketen hainbat faktore kontuan hartzea garrantzitsua da. Modu honetan, leku bakoitzeko errealitateak, parte hartzen duten aktoreak, babestu nahi den politikaren orientazioari dagokionean tokiko gobernuek duten joerak, eta abar, sendotasuna ahultasunei gailentzeko orduan, kontuan hartu beharreko faktore garrantzitsuak dira. Hurrengo atalean gai honetan sakonduko dugu.

2.2. Lankidetzara Deszentralizatuaren benetako esanahia

Praktikan sortutako zalantzak eta identifikatutako arazoak laburbiltzeko orduan, aurrez aipatutako legez, bi gai nagusi azalduko ditugu. Alde batetik, osagarritasun eta administrazio maila desberdinen arteko lan banaketaren inguruko debateak ditugu. Hauek, Lankidetzara Deszentralizatuaren zatiketaren eta dispersioaren inguruan dauden eztabaidetan laguntzeko azalduko ditugun gaiak dira. Eta beste alde batetik, Lankidetzara Deszentralizatuaren ahalmen errealari buruzko debate eta analisisiei egingo diegu erreferentzia. Hala nola, lankidetzara tradizionaletik desberdina izango den eta balio erantsia ekartzen duen fenomeno bat ote den aztertu nahiko genuke, eta zein puntutaraino ez ote duen administrazio zentralerako praktikak errepikatzen eta imitatzen joera.

2.2.1. Osagarritasuna eta lan-banaketa

Aurreko atalean aipatutako moduan, Lankidetzara Deszentralizatuaren abantaila gisa azpimarratu dugun gaietako bat (ahalmen eta ezagutza espezifikoek ekarpen ahalmena) autore batzuek uste dutenarekin erabat kontrajarririk dago, izan ere, hauek, deskoordinaziorako eta arlo berdinetera zuzendutako esfortzuen bikoiztasunerako tendentzia dagoela aipatzen baitute.

Eztabaida honek, aktoreen arteko koordinazioaren gaiarekin erabat erlazionatuta dauden hainbat lanen argitalpena ekarri du, eta Espainiako kasuan, lanok estatuko lankidetzaren eta tokiko erakundeek aurrera eramandako lankidetzaren arteko koordinazioan zentratu dira (Hombrado, 2008; Hombrado eta Hernández, 2010). Hala ere, koordinazioaren gaitik haratago, azken urteetan, Lankidetzaren Deszentralizatuak bestelako lankidetzaren motekiko izan dezakeen osagarritasun mailaren inguruko kezka indar handia hartu du; eta honekin erabat loturik, maila eta alor desberdinen arteko lan banaketa eraginkorragoa ahalbidetu lezaketen tresna eta mekanismoen azterketan ere arreta handia jarri da.

Osagarritasunari buruzko debatea ez da berria Garapenerako Lankidetzaren arloan, eta hau, estatu zentralerako politiken arteko (edo izaera aldeaniztuna duten politikekiko) koordinazioaren arloa loturik egon da gehienbat. 90. hamarkadatik aurrera, Garapenerako Lankidetzaren arloan zeuden arazoak ageriko egiten joan ziren heinean eta laguntzaren unaduraz hitz egiten hasi zenetik, gai honek nazioarteko debateetan izan duen presentzia erabatekoa izan da. Gainera, osagarritasunaren inguruko gai honek ikuspegi teorikoan ibilbide luzea bezain zabala izan du, eta Europar Komisioak Jokabide Kode batean ere islatu zuen 2007an (*Código de Conducta de la UE relativo a la división del trabajo en el ámbito de la política de desarrollo* izenpean argitaratu zena). Kode honetan, osagarritasun kontzeptua, aktoreen arteko lan banaketa optimo gisa definitu zen, giza baliabide zein baliabide ekonomikoaren erabilpen hobea egiteko helburuarekin (Europar Komisioa, 2007). Aipaturiko Kode hau, *Maastrichteko Itunaren* oinarritu zen, eta arlo honetan osagarritasunaren eta lan banaketaren garrantzia onartu zuen lehen dokumentua izan zela azpimarratu beharra dago. Bi dokumentu hauek, Europar Batasuneko kide bakoitzak bere abantaila konparatiboetan lan egiteko bidea ezarri zuten; modu honetan, eraginkortasun handiagoa eta lan banaketa hobea lortzeko helburuarekin, lehentasun geografiko eta sektorialen kontzentrazioa zuzendu ziren esfortzuak. Jokabide Kodea gai hauetan irizpide zehatzagoak ezartzen saiatu zen.

Beste alde batetik, Erromako (CAD/OCDE, 2003) eta Marrakexeko (2004) foroetan hasi ziren debateen ostean, Parisko Deklarazioak laguntzaren eraginkortasunaren debatearen barruan gai nagusitzat tratatu zituen bai osagarritasuna eta baita koordinazioaren gaia ere. Honela, harmonizazioa zeritzon printzipioa Garapenerako Lankidetzaren eraginkortasuna hobetzeko giltzarritzat hartu zen, bereziki laguntzaren sistemako lurralde emaleek aurrera eramandako politikari zegokionean (Dacosta et al., 2004).

Dena dela, aurrez aipatu den moduan, gai hauek hobetzeko egindako proposamen gehienak, estatu mailako aktoreetara zuzendu dira, Lankidetzaren Deszentralizatuak bete dezakeen papera kontutan hartu gabe. Zentzu honetan, Martínez eta Sanahujak (2012b) aipatzen duten moduan, laguntza sistema hau maila anitzekoa da, hau da, aktore eta administrazio mota desberdinek bertan parte hartzen dute. Tokiko gobernagarritasuna bultzatzeko, garapenerako Europar Karta (Europar Batasuna, 2008), tokiko erakundeek martxan jartzen dituzten jardueretan koordinazio pausoak islatzeko helburuarekin egin den ekimen bakarretakoa izan da, eta hegoaldeko lurraldeetan tokiko gobernagarritasuna eta deszentralizazio prozesuak sustatzeko estrategia baten pean zehaztu zen. Beste alde batetik, aipaturiko osagarritasun esfortzuak bultzatzeko xedearekin martxan jarri diren mekanismoak ere azpimarragarriak dira, bereziki, informazioaren esparruan, jarduerak ezagutzera ematean edota ezagutzaren elkartrukatzean. Mekanismo hauen artean aipatu beharrekoak dira besteak beste, informazio trukearen plataforma (Civil Society Helpdesk –CiSocH–), Lankidetzaren Deszentralizatuaren inguruko Europar Atariaren barruan dagoen² Lankidetzaren Deszentralizatuaren Atlas³, edo Europar Batasuna eta Latinoamerikako Lankidetzaren Deszentralizatuaren Behatokia (Martínez eta Sanahuja, 2012b).

Hala ere, ekimen eta dokumentu desberdinetan erakundeek proposatu dituzten kezketatik haratago, azpimarratu beharra dago, lan askok plazaratu duten moduan, Lankidetzaren

² Lankidetzaren Deszentralizatuaren Europa Atariaren web orri ofiziala:
<http://ira4dev.cor.europa.eu/portal/ES/Pages/welcome.aspx>

³ Ikus <http://ira4dev.cor.europa.eu/portal/es/atlas/Pages/Maps.aspx>

Deszentralizatuaren erronkarik handienetako bat suposatzen duela bikoiztasun eta ez-eraginkortasunak babesteko asmoarekin bultzatu nahi den osagarritasunaren gaiak (Bossuyt, 1995; Rhi-Sausi, 2000; Hafteck, 2003; Martínez eta Sanahuja, 2012b). Debate honen barruan, Lankidetzak Deszentralizatu estatutik bultzatzen den lankidetzaren ordezkotzat moduan baino, osagarria den fenomeno bezala planteatzea garrantzitsua dela nabarmentzen du hainbat autorek (Del Huerto, 2005), besteak beste, elementu berriak ekarri eta estatu mailatik iristea zaila den alorretan lan egiteko ahalmena duelako. Ikuspegi hau duten autoreek jardueren koherentzia eta osagarritasuna sustatuko duen koordinazio modua beharrezkotzat jotzen dute, modu honetan administrazio batzuen zein besteen kanpo proiektioarekin erlazionaturiko liskarrak ekiditeko.

Espainiako kasua kontuan hartuz gero, Martínez eta Sanahujak (2012b) autonomia erkidegoetatik martxan jartzen den lankidetzak eta estatu zentraletik sustatzen denaren arteko lan banaketari aurre egiteko orduan planteatzen den erronka, handia dela azpimarratzen dute; izan ere, beraien ustez, administrazio desberdinetatik datozen arazoak egon badaudelako. Honela, Gobernu Zentralak hiru aukera dituela aipatzen dute: existitzen den errealitatea ukatu, esparru honetan autonomia erkidegoek egiten duten lana oztopatuaz; Autonomia Erkidegoen baneratzeko partzialki onartu, baina beraiekin talde-lan koordinatu bat onartzeko borondaterik gabe; edota azkenik, esfortzuak batzeko helburuarekin lan bateratu eta elkarrizketa sustatu. Bestalde, autonomia erkidegoen aldetik ere, beste hiru jarrera posible zehazten dituzte: estatuko kanpo politikan –eta baita nazioarteko ordezkartzetan ere– eragin eta parte hartzeko borondatea izatea; estatuarekin edota beste autonomia erkidegoekin egon daitekeen koordinazioa kontuan hartu gabe jarduera independenteak sustatzea; eta azkenik, baliabideak optimizatu ahal izateko, Administrazio Zentralarekin edota beste autonomia erkidegoekin koordinazioa sustatzea, kolaborazio eredu bat onartuaz.

Puntu honetan, zehaztu beharra dago, Lankidetzak Deszentralizatuaren osagarritasunak edo osagarritasun gabeziak, eta beste mailetan aurrera eramaten diren politiken arteko koordinazioaren beharrak hainbat gai kontraesankor azaleratzen dituela. Gainera, zaila suertatzen da gaiaren berezitasunen eta bere autonomiaren gaiak –aurrez ezaugarri positibo moduan zehaztu direnak– Lankidetzak Zentralari loturiko osagarritasun eta koordinazio gaiekin elkartzeko. Gure aburuz, guzti honen gakoak Lankidetzak Deszentralizatuak benetan zerbait desberdina egiteko ahalmenean datza, hau da, balio erantsia ekartzeko eta baita gaitasun eta baliabide propioetan oinarritutako lankidetzak mota sustatzeko ere. Modu honetan, kanpo politikak ezarritako muga edo ahalmenen ondorio gisa, beste esparruetatik egin ezin daitekeena edo egin nahi ez dena osatzeko aukerak egon daitezke. Dena dela, zehaztu beharko litzateke, Lankidetzak Deszentralizatuatik aipaturiko berezitasunak aurrerapausoak lortzeko ez balitu, osagarritasunaren arazoak beste dimentsio bat hartuko lukeela, bikoiztasun eta ez-eraginkortasunen agerpenarekin erlazionaturikoak hain zuzen ere.

Azkenik, kontu honekin erlazionaturiko gai bat azpimarratu nahiko genuke: maila berdinetan lanean jarduten duten aktoreen gaia hain zuzen ere. Zentzu honetan arazo eta bikoiztasun desberdinak egon daitezkeela azpimarratu beharra dago, eta hauek aldi berean, lankidetzari ekarpena egiteko orduan leku bakoitzaren berezitasun propioa bilatzeko eta lan banaketa eraginkor bat sustatzeko egindako esfortzu urriekin loturik egon daitezke. Martínez eta Sanahujak aipatzen duten moduan, posible da tokiko erakundeek oraindik lan banaketaren ekimenak aurrera eramateko lankidetzak sistema sendoa bat ez izatea, Espainiako kasuan bederen (Martínez y Sanahuja, 2012b: 177).

Edozein modutara, osagarritasuna lortzeko esfortzuaren eta lan banaketaren inguruko gaiak, ezin dira Lankidetzak Deszentralizatuaren (eta honen barruan, esparru eta aktore desberdinen presentzia ere kontuan hartu behar dira) berezitasunaren eta balio erantsiaren debateetatik kanpo utzi. Aurrerik aipaturiko moduan, aurrera eramaten diren lankidetzak jarduera askotan, funtsen jatorriaren garrantziak ez du axola handirik; hau da, diru funtsak europarrak diren, estukoak diren, autonomia erkidegokoak diren edo tokiko administrazioak diren, ez du axola handiegirik; hori horrela izanda, osagarritasun printzipioak eta Lankidetzak Deszentralizatuaren

balio erantsiaren potentzialtasunak indarra galtzen dute (Martínez eta Sanahuja, 2012b). Hori dela eta, ondorengo puntuan, Lankidetza Deszentralizatuak estatu mailako lankidetzaren oinarria eta praktika maila baxuagoan erreproduzitzera bultzatzen duten inertziak saihesteko duen ahalmena aztertuko dugu.

2.2.2. Lankidetza Deszentralizatuak estatu mailako lankidetzarekiko izan dezakeen antzekotasunen inguruko debata

Aurrez aipatu den moduan, bere abantailak aprobetxatzeko orduan Lankidetza Deszentralizatuak duen benetako gaitasuna ebaluatu ahal izateko ezinbesteko erreferentzia bat, bere balio erantsiari dagokiona da, hau da, Garapenerako Lankidetzari egiten dion ekarpen espezifikoak. Kontu hau hainbat lanetan adierazi da (Del Huerto, 2005; Badia i Dalmases, 2009; Unceta et al., 2011; Martínez eta Sanahuja, 2012b) eta hauek azpimarratu duten ideia zera da, Lankidetza Deszentralizatuak zentzua izan dezakeela baldin eta lankidetzarako funts berri bat izatea baino gehiago ekar balezake, eta baldin eta estatuen edota GGKE handien lankidetza tradizionalak sustatzen dituen jarduerak eta proposamenak desberdinak izango balira.

Helburu honekin, Garapenerako Lankidetzarako erabil daitezkeen tokiko gaitasun eta baliabideen –publikoak nahiz pribatuak– identifikazioak garrantzi handia du (Unceta et al., 2011; Gutiérrez et al., 2012). Gainera, baliabide hauek, neurri handi batean, maila zentraletik kudeatu edo erabil daitezkeenetik desberdinak dira. Eredu eta jarduera-maila desberdinetan, tokiko garapeneraren sustapenarekin erlacionatutako gaitasun eta baliabideez ari gara, jakintza eta ezaguerak partekatuz lankidetza estrategiak indartu ditzaketen gaitasun eta baliabideez hain zuzen ere.

Lankidetza Deszentralizatuak bere identitate propioa izatearen beharra eta balio erantsia eskaintzeko ahalmena izatea, herrialde desberdinen arteko desberdintasunak onartzearekin oso erlacionatuta dago era berean. Zentzu honetan, helburua ez litzateke soilik Lankidetza Deszentralizatuak lankidetza zentraletik bereiztea, baita herrialde eta tokiko gizarte bakoitzak lankidetzari gauza desberdinak ekartzeko ahalmena duela kontuan hartzea ere, betiere toki bakoitzaren egitura ekonomikoaren arabera, gaitasun eta esperientzien arabera, errealitate instituzionalaren arabera, edota lurralde bakoitzaren ezaugarri propioen arabera (González, 2006; Gómez, 2008; Unceta et al., 2011).

Hala ere, Lankidetza Deszentralizatuaren azken hamarkadetako bilakaerak gai honekiko tendentzia desberdinak erakutsi ditu, eta honek, lankidetza mota honen benetako errealitatearen inguruko hainbat debate sorrarazi ditu. Lankidetza Deszentralizatuaren aktore nagusiak tokiko edo herrialdeetako erakunde publikoak dira eta bere eskumenetan dauden edota bere gaitasun eta esperientzia propioetara uztartu daitezkeen gaiei loturik egon ohi da gehienetan. Dena dela, erakunde publikoen papera beste entitateek aurrera eramandako programak finantzatzera bakarrik mugatzen bada –eta bereziki GGKEetara–, Lankidetza Deszentralizatuak beste administrazio mailetatik sustatzen denarekin nahasteko joera izan ohi da, honela, bere berezitasun eta balio erantsiaren zati handi bat galduaz.

Espainiako estatuko kasua izango da ziurrenik ere gai honi dagokionean arreta gehien sustatu duena, alde batetik estatuko Garapenerako Laguntza Ofizialaren zenbateko osotik Lankidetza Deszentralizatuak kuantitatiboki izan duen garrantziarengatik, eta beste aldetik, gai honen inguruan eman den garapen arauemaileagatik. Zentzu honetan, lan desberdinek Lankidetza Deszentralizatuaren logikak lankidetza zentralarekiko izan duen joera azpimarratu dute (Gutiérrez et al., 2012; Martínez eta Sanahuja, 2012b), eta autonomia erkidegoek eta udalek lankidetza mota honi balio erantsia emateko izan duten ahalmen mugatua ere mahaigaineratu dute. Hainbat autorek (Martínez eta Sanahuja, 2009), gai hau, lankidetzara eskaintako zenbatekoei emandako garrantziarekin eta tokiko edo erkidegoetako erakunde batzuen zein besteen finantza-konpromiso handienaren inguruko sailkapenen etengabeko elaborazioarekin

lotzen dute. %0,7aren gaian jarri diren esfortzuek, lankidetzaren joerari buruzko debateen beherakadan zerikusia izan dutela pentsatzea zilegi da. Dena dela, Lankidetzaren Deszentralizatuaren inguruan egon diren debate publikoak, egon izan direnean behinik behin, ekarpen ekonomikoetan edota banaketa motetan zentratuak egon dira normalean, gaiaren erroetara jo gabe, hau da, Lankidetzaren Deszentralizatuarekin lotu nahi ditugun helburuak kontuan hartu gabe (Uson, 2006).

Lankidetzaren Deszentralizatuaren, oro har sumatu den joera –administrazio zentraletik sustatutako lankidetzaren logikaren jarraipena, alegia– autore askok kritikatu dute, eta modu desberdinetan banatu daitezke (Soldatos, 1990; Martínez eta Sanahuja, 2009). Alde batetik, egindako plangintza motan eragin du –bereziki XXI mendearen lehen hamarkadan zehar–, hots, maila baxuagoko eskemetan, gorenekoetan ematen dena errepikatzean oinarriturik egon dira asko; honela, helburu orokorrak, lehentasun geografikoak edota sektorekako lehentasunak zehazturik aurki daitezke, egon daitezkeen gaitasun edo tokiko errealitatearen inguruko analisirik egin gabe. Honen ondorio gisa, tokiko mailetatik sortu daitezkeen aukerak eta egon daitezkeen gaitasunei egokitzapenik egin gabeko lankidetzako plangintza zuzentzaileen ugaritzea egon da. Aipatu ohi den adibidea da Larrialdiko Laguntza: izan ere, gai honek logistika garrantzitsu bat suposatzen du eta tokiko gobernu askoren aukeretatik urrun geratzen da; eta hala eta guztiz ere, gai honetara zuzendutako plangintza zuzentzaileak egin ohi dituzte (Unceta et al., 2012). Gainera, onartuak izan diren plan zuzentzaile batzuk, beraien esparruan garatzen dituzten jarduerekin erabat kontrajarrira dauden helburu eta logikak zehazten dituzte (osasun politika, genero estrategia, berdintasun politikak...) eta honek herrialde hauen sinesgarritasuna zalantzan jartzen du. Martínez eta Sanahuja autoreentzat gai hau haratago doa, eta plangintza estrategikoak nazioarteko agenda jarraitzeko ariketa besterik ez badira, lankidetzaren planak edukiz hustu eta dimentsio erretoriko huts batean kokatuko lirakekeela azpimarratzen dute (Martínez y Sanahuja, 2012b).

Beste alde batetik, lankidetzaren plan batzuen teoriaz gain, lankidetzaren desberdin bat sortzeko ahalmena duten eta tokiko baliabide eta gaitasunak kontuan hartzen dituzten tresna berrien presentzia urriarena da kontuan hartu beharreko bigarren gaia (Unceta et al. 2011). Zentzu honetan, Europako hainbat esperientziekin gertatu ez den moduan, Espainiako estatuan lankidetzaren zuzenaren esparruan (tokiko erakundearen artean) erregistratu diren aurrerapen mugatuak sarri aipatu izan dira (Malé, 2006; Bossuyt, 2008). Eta era berean, gehienetan GGKEetara orientatu diren diru-laguntzetarako deialdien bidez zatitutako praktikak bultzatu dira, eta tokiko erakundeak finantzatzaile rola mugatu dira gehienbat, askotan beste esparru batzuetatik bultzatu diren proiektuak izanda gainera.

Lankidetzaren Deszentralizatuaren zentralizatuarekiko sumatu den jarraipenaren kritika, eta beste esparruetatik egiten denarekin alderatuz egin daitezkeen balio erantsiaren ekarpenaren inguruan izan den gogoeta urria, Lankidetzaren Deszentralizatuaren ibilbidearen barruan kokatzea beharrezkoa da. Espainiako kasuan, nahiz eta Lankidetzaren Deszentralizatuaren estatukoarekin batera garatu eta inprobisatu zen; eta hau, autonomia erkidegoetako plangintzaren diseinuan identifikatzen den mimetizazioaren oinarrian dagoen gaia da (Martínez eta Sanahuja, 2012b). Beste lurraldeekin alderatuz, Espainiako estatua oso berandu sartu zen Garapenerako Lankidetzaren munduan, izan ere, 1991. urtera arte ez zen Garapenerako Laguntzaren Batzordean sartu. Arrazoi honengatik, Espainiako Lankidetzaren Deszentralizatuaren ez zen –beste lurraldeetan gertatu zen bezala– zentralekoa baino hiru hamarkada geroago sortu, baizik eta biak une berdinean eta paraleluki garatzen eta aurreratzen joan ziren. Hedapen hau 80. hamarkadan eman zen, sektore honen inguruan sortu zen gizartearen eskariari erantzuna emanez (Ruiz Seisdedos, 2006a).

Puntu honen ondorio gisa, azpimarratu behar dugu Espainiako estatuen kasuan Lankidetzaren Deszentralizatuaren potentzialtasunen eta martxan jarritako politiken benetako garrantziaren artean distantzia handia sumatzen dela.

3. Autonomia erkidegoen Garapenerako Lankidetza politiken balio erantsiaren ebaluazioa eta analisisia

Lankidetza Deszentralizatuaren inguruan egindako hausnarketak kontuan hartuta, segidan, Espainiako autonomia erkidegoek aurrera eramandako lankidetzaren inguruko analisisia egingo dugu; besteak beste, lankidetza mota desberdina dela kontuan hartuko duen eta bere benetako balio erantsia agerian utziko duen (eta ez bakarrik diru-kantitateei dagokionean) lan eremu espezifiko bat proposatzeko ahalmena duela analizatzeko helburuekin.

3.1. Lankidetza Deszentralizatuaren balio erantsia analizatzeko erreferentzia markoa

Aurreko atalean azpimarratutako gaiez gain, estatuko autonomia erkidegoek bultzatutako lankidetza politiken analisisia planteatzeko garaian, lankidetza politikei oro har, eragiten dien hainbat aspektu kontuan hartzea beharrezkoa iruditzen zaigu. Ebaluazio tipologiaren gaia, ebaluazio irizpideena, edota ebaluabilitatea besteak beste, kontuan hartu beharreko gaiak dira Lankidetza Deszentralizatuari zein modutan eragiten dieten ikusi ahal izateko; eta bereziki, autonomia erkidegoetako lankidetza politiken azterketa egiteko garaian, gure lanaren helburu nagusia hori baita.

Honela, lehendabiziko gaia analisi tipologiei dagokiona da, hau da, egin daitezkeen analisi motak eta hauek Unceta et al. (2011) autoreek egindako lanean deskribatzen diren ebaluazio tipologia desberdinekin duten erlazioaren inguruko gaia. Zentzu honetan, beste esparruetatik bultzatzen diren lankidetza politikekin gertatzen den moduan, ebaluazio eta analisisirako aukerak bi mota espezifikotara mugatzen direla uste dugu: alde batetik, diseinuari dagokiona (edo kontzeptuala), eta beste alde batetik, politikaren kudeaketa eta aplikazioarekin erlazonaturik dagoena. Bestelako ebaluazio edo analisi motak aurrera eramateko muga eta eragozpenak (emaitza edo inpaktuari erlazonaturikoak esate baterako), edozein lankidetza politikei eragiten dieten berberak dira kasu honetan; izan ere, sektore desberdinetan eta lurralde desberdinetan egiten diren jarduerak izan ohi dira normalean.

Ebaluabilitateari dagokionean, aipaturiko bi tipologiak dira kontuan hartu ditzakegunak gure analisisia egiteko garaian (diseinuari dagokiona eta kudeaketa edo aplikazioari dagokiona beste aldetik). Kasu honetan, bi tipologia hauek aurrera eramateko garaian behar dugun informazioa eskuragarri daukagu. Dena dela, ikerketa honekin lortu nahi diren helburuak kontuan hartzen baditugu, aukerarik komenigarriena diseinuaren analisiari dagokiona dela uste dugu. Izan ere, gure helburua autonomia erkidegoen lankidetzaren sendotasuna aztertzea da, bere ekarpen espezifiko eta bere balio erantsia kontuan hartuta. Azken batean, azken hauek dira Lankidetza Deszentralizatuaren identitatea, helburuen definizioa eta politika egiteko eta ebaluatzen moduari zuzenean loturiko ezaugarriak.

Azken finean, politikaren definizioari loturiko irizpideak aztertzean eta hauek planifikazio dokumentuetan duten islaren analisisian (helburuei zein politika martxa jartzeko aurreikusten diren instrumentu eta bideei dagokionean) oinarritzen da lan hau. Ondorioz, gure lanaren oinarritzat autonomia erkidegoek egindako dokumentazioa hartuko dugu, hauek baitira gai hauek guztiak islatzen dituzten politika dokumentuak.

Ebaluazio irizpideei dagokionean, gure lana aurrera eramateko erreferentzia gisa hartuko ditugula azpimarratu nahi dugu, eta ez analisirako muga edo marko murriztuak bailiran. Ikuspegi honetatik, eta lankidetzaren politiken diseinuaren dimentsioan oinarritutako lana aurrera eramateko garaian, kontuan hartuko ditugun irizpideak *egokitasuna* eta *koherentzia/osagarritasuna* izango dira Unceta et al. (2011) lanean oinarrituaz. Lehen irizpidea, lankidetzaren politika aurrera eramateko komenientzia eta helburuak zein politika bera aurrera eramateko moduaren logikari loturik dago, hau da, politikaren sendotasunaren eta aurreikusitako beharren egokitzapen mailara lotutako analisia. Bigarren irizpidea, helburuen eta planteatzen diren baliabideen arteko elkarrekotasunari zuzendurik egoteaz gain, helburu desberdinen arteko koherentzia aztertzeke ere baliagarria izango zaigu. Aurrera eramaten den politikaren eta beste esparru geografiko zein administrazioetatik bultzatzen diren politiken arteko erlazioa kontuan hartzea ere behartzen du azken honek. Modu honetan, politiken artean egon daitezkeen gainezarpeneren eta disfunczio posibleen azterketa ere egin ahal dezakegu.

Lankidetzaren Deszentralizatuaren analisirako beste kontu garrantzitsu bat beharrezko eta sistematizatutako informazioaren existentzia eta erabilgarritasunaren ingurukoa da (eta baita informazioaren homogeneotasun eta fidagarritasuna ere). Zentzu honetan, azken bi hamarkadetan autonomia erkidegoen aldetik lankidetzaren planifikazioari lotutako esfortzua azpimarratu beharra dago, eta esfortzu hau, egin diren lege eta plan zuzentzaile desberdinetan islatzen da. Egia da bestalde, planifikazio dokumentu hauen erabateko geldialdia nozitu dugula finantza-krisiaren hasieratik, baina hau honela izanda ere, orain arte egindakoaren balorazioa egitea garrantzitsua dela uste dugu.

Oro har, aipaturiko planifikazio tresna eta marko legalen dokumentazioa aztertu ondoren, nahiko oinarri dagoela iruditzen zaigu egin nahi dugun analisia aurrera eramateko. Lehenik eta behin, ez dugu estaldura arazorik aurkitu, izan ere, kasu bakarra kenduta, gainontzeko autonomia erkidego guztiek garapenerako lankidetzaren legeak eta plan zuzentzaileak argitaratu dituzte, eta honek azterketa sistematiko eta konparatiboa ahalbidetzen du. Eta bigarrenik, ikuspuntu desberdinek eta erkidego bakoitzaren planifikazioaren kalitate desberdinek, analisiaren parte garrantzitsua osatzen dutela deritzogu, eta beraz, desberdintasun hauek ez dira ikerketa hau aurrera eramanean ahal izateko inolako muga.

Gai hauek guztiak kontuan hartuta, eta Unceta et al. (2011) autoreek proposatutako metodologia jarraituz, badira ikerketa-gai hau aztertu ahal izateko gogoan hartu beharreko bestelako kontu batzuk. Zehatzago esanda, Lankidetzaren Deszentralizatuaren esparruarekin modu zuzenean erlazioaturiko dimentsio espezifikoak kontuan hartu ditugu, hau da, lan esparru honek ekar dezakeen balio erantsiarekin erlazioaturikoak.

Modu honetan, eta ***Egokitasunari*** dagokionean, lehenik eta behin, autonomia erkidego desberdinek beraien lankidetzaren politikan planteatu dituzten helburu orokor eta espezifikoak kontuan hartu dira, eta baita ere helburuok lurralde bakoitzaren potentzialtasun eta gaitasun desberdinen azterketarekin duten erlazioa ere. Eta beste alde batetik, autonomia erkidego desberdinek lankidetzaren politikan planteatu dituzten lankidetzaren modalitateak aztertu dira, eta modalitateok administrazioaren beraren eta bestelako agenteen gaitasunekin duen erlazioa ere.

Koherentzia/osagarritasunaren ikuspuntutik, hiru aspektu hartu dira kontuan: politikaren barne-koherentzia (helburuen eta hauek aurrera eramateko proposatzen diren tresnen arteko egokitzapena); lankidetzaren politikaren eta bestelako politiken artean koordinazioa aurrera

eramateko aurreikusitako mekanismoak; eta azkenik, lankidetza politikaren eta arlo honetan bestelako erakundeek bultzatutakoaren arteko koordinazio tresnak.

Azken finean, autonomia erkidego desberdinek Lankidetza Deszentralizatuaren planifikazioa egiteko garaian beraien potentzialtasunak eta gaitasun espezifikoak kontuan hartzen dituzten analizatzea dugu helburu. Eta analisi hau aurrera eraman ahal izateko, aipaturiko irizpideak jarraituko ditugu.

3.2. Lankidetza Deszentralizatuko politiken balio erantsia. Egokitasunaren analisia

Egokitasunaren ikuspuntutik, hau da, planifikazio dokumentuetan planteatu diren oinarriak zein puntutaraino diren egokiak ala ez analitzeko sei aztergai nagusi laburbilduko ditugu ondoren: lehenik eta behin, lehentasun geografikoak aukeratzeko orduan kontuan hartzen diren irizpideak; bigarrenik, lehentasun sektorialak zehazteko orduan autonomia erkidegoko esparrutik hobekien aurrera eraman daitezkeen sektoreak kontuan hartzen diren ala ez; hirugarrenik, gainontzeko erkidegoetatik desberdindu ahal izateko autonomia erkidego bakoitzak proposatzen dituen gaiak (lurralde bakoitzaren esperientziatik existitu daitezkeen potentzialtasunen araberakoak ote diren); laugarren eta bosgarren puntu gisa, Unceta et al. (2011) autoreek Lankidetza Deszentralizatuaren oinarriko erreferentzia gisa proposatzen dituzten bi gai azpimarratu nahi ditugu: tokiko erakundeen sendotzea alde batetik, eta Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza bestetik; seigarren eta azken puntu gisa, Garapenerako Lankidetza gaietan autonomia erkidegoen inplikazio zuzena eta gizarteko aktore desberdinen parte-hartzea bultzatzeko ekimenak izango ditugu aztergai.

3.2.1. Lehentasun geografikoak aukeratzeko orduan erabilitako irizpideak

Lehentasun geografikoak definitzeko garaian lege autonomikoetan islatzen diren irizpideen, eta hauek tokiko gaitasun eta ezaugarriekin duten erlazioaren arteko analisia izango dugu aztergai puntu honetan. Kasu honetan aipatu nahi dugu, ez dugula baloratuko lehentasun geografikoak zehazteko beharra, ezta zehaztapen hauek legeetan islatu beharko liriatekeen edo ez (izan ere, legeak, oro har behin betiko dokumentuak dira). Gai honi dagokionean, Lankidetza Deszentralizatuaren ekar dezakeen balio erantsiaren ikuspuntutik eta autonomia erkidego bakoitzetik lankidetza politikaren identitate espezifikoa zehazten ote den aztertuko dugu. Hau da, hirugarren lurraldeak identifikatzeko garaian, jarduera esparru propioaren berezitasunak kontuan hartzen diren ala ez ikusten saiatuko gara.

Analisi hau aurrera eramateko, ondorengo dokumentazioa hartu da oinarritzat: Garapenerako Lankidetza zehazten duten lege autonomikoak, hainbat urtetako plangintza dokumentuak, eta azkenik, hainbat autonomia erkidegok egindako plangintza geografikoa.

Lehenik eta behin, aipatu beharra dago, politika autonomikoak lehentasun geografikoak zehazteko garaian, ia gehienetan, lankidetza legeetan zehazten diren irizpideetan oinarritzen direla. Lehentasun hauek ez dira modu uniformearen integratzen, izan ere, Extremadurako eta Madrilgo erkidegoek ez dute hauek erregulatzeko inolako irizpiderik zehazten.

Lehentasun geografikoen analisiaren barruan, lege autonomiko gehienetan bost irizpide mota atzeman dira (ikus 1. taula): Giza Garapenaren Indizean (GGI) oinarritutako lehentasun geografikoen aukeraketa, Giza Pobreziaren Indizean (GPI) oinarritutakoak, Hegoaldeko lurraldeekin dauden erlazio historikoetan oinarritutakoak, larrialdi humanitario egoeran dauden zonalde geografikoak, eta azkenik, Giza Eskubideen bortxakeria indize altuak dituzten lurralde edo zonaldeak.

1. Taula. Autonomia Erkidegoetako legeen lehentasun geografikoen aukeraketarako irizpideak.

AUTONOMIA ERKIDEGOA	LEHENTASUN GEOGRAFIKOAK				
	GGI edo GPI	ERLAZIO HISTORIKOAK	LARRIALDI HUMANITARIOAK	GIZA ESKUBIDEAK	LEHENTASUNeko LURRALDEAK
Andaluzia	✓	-	-	-	Iberoamerika, Afrika Iparraldeko eta Ekialde Hurbileko lurralde arabiarrek, eta Afrika Subsaharra.
Aragoi	✓	✓	-	-	-
Asturias	✓	✓	✓	✓	-
Balear Uhartek	-	✓	-	-	OCDEko Garapenerako Laguntza Batzordeak egindako zerrendan agertzen diren lurraldeak.
EAE	✓	✓	✓	✓	-
Errioxa	✓	-	-	-	-
Extremadura	-	-	-	-	-
Galizia	✓	✓	-	-	-
Gaztela eta Leon	✓	✓	-	-	-
Gaztela- Mantxa	✓	-	-	-	-
Kanariak	-	✓	-	-	-
Kantabria	✓	✓	-	-	OCDEko Garapenerako Laguntza Batzordeak egindako zerrendan agertzen diren lurraldeak.
Katalunia	-	✓	✓	✓	Mediterraneoko herriak, bereziki Magreb ingurukoak, Latinoamerikarrak eta Afrika Subshararrak.
Madrilgo Erkidegoa	-	-	-	-	-
Murtzia	✓	✓	-	-	Iberoamerika, Afrika Iparraldeko eta Ekialde Hurbileko lurralde arabiarrek, eta Afrika Subsaharra.
Nafarroa	✓	-	-	-	-
Valentziako Erkidegoa	✓	✓	-	-	-

Iturria: norberak eginda.

Ikus daitekeen moduan, lehentasun geografikoak oro har, GGI⁴ edota GPI⁵ bezalako adierazleen bitartez ezarri dira. Irizpideak zehazten dituzten autonomia erkidegoetatik, hiruk bakarrik ez dituzte lehentasun mota hauek erreferentzia gisa erabiltzen (Balear Uharteak, Kanariak eta Katalunia).

Lehentasun geografikoak definitzeko erabili izan den beste elementu bat herrialde desberdinekin dauden loturetan oinarriturikoa da. Erreferentzia hau hamaika autonomia erkidegok erabiltzen dute, eta lauk, beraz, ez dute irizpide hau kontuan hartzen (Andaluzia, Errioxa, Gaztela-Mantxa eta Nafarroak).

⁴ Andaluzia, Aragoi, Asturias, EAE, Galizia, Gaztela-Mantxa, Gaztela eta Leon, eta Valentziako autonomia erkidegoetako legeen kasua da hau.

⁵ Errioxa, Kantabria, Murtzia eta Nafarroak autonomia erkidegoetako legeen kasua da hau; izan ere ez da GGI inguruan zehazki hitz egiten, pobrezia indize altuak dituzten lurraldeetan jarduteko lehentasunaz baizik (ez da GGIaz zuzenean hitz egiten, baina Nazio Batuen Erakundeak eta CAD lurraldeak azpimarratzen dituzten indizeen erreferentzia gisa hartuko ditugu).

Aipaturiko azken bi irizpideak (larrialdian dauden edo Giza Eskubideei dagokionean arazoak dituzten lurraldeak) ez dira hain erabiliak lehentasun geografikoak zehazteko garaian. Hiru autonomia erkidegotan bakarrik aurki ditzakegu: Asturias, EAE eta Katalunian.

Lurralde bat zein beste bat lehenesteko arrazoietatik haratago, lehentasuneko lurraldeak esplizituki zehazten dituzten lege autonomikoak ere badaude, adibidez: Andaluzia, Katalunia eta Murtzia. Andaluzia eta Murtziaren kasuan, lehentasunak errepikatu egiten dira, eta Iberoamerika, Iparraldeko eta Ekialde Hurbileko lurralde arabiarak, eta Afrika Subsahararra dira zehaztutako lehentasun geografikoak. Kataluniaren kasuan, Mediterraneoko herrialdeak azpimarratzen dira, bereziki Magreb eta baita Latinoamerika eta Afrika Subsahararra ere. Bestalde, Kantabriako eta Balear Uharteetako legeek ez dituzte lehentasun geografikorik zehazten, baina lehentasuneko lurralde gisa hartzen dituzte OCDEko Garapenerako Laguntza Batzordeak egindako zerrendan agertzen direnak.

Lehentasun geografikoak zehazteko garaian irizpide bakarra erabili duten autonomia erkidegoek, GGI edota GPI erabiltzen dute (Errioxa eta Nafarroako erkidegoen kasua da hau). Hala ere, adierazle hauek dira baita ere bestelako irizpideak erabiltzen dituzten autonomia erkidegoetan erabiltzen diren irizpide nagusiak.

Plan zuzentzaileek, lankidetzaren legeetan ezartzen diren irizpideei jarraitzen diete normalean. Hala ere, lan egiteko lurraldeen aukeraketarako irizpideak aldatzen diren kasuak egon badaude, eta badira beste batzuk, legeetan ezartzen diren irizpideez gain beste batzuk ere gehitzen dituztenak.

Aurrez aipaturiko moduan, Extremadurako eta Madrilgo erkidegoetako legeek ez dute lehentasuneko lurraldeak aukeratzeko inolako irizpiderik azpimarratu. Dena dela, bi autonomia erkidego hauetan argitaratu diren plan zuzentzaile guztiek (autonomia erkidego bakoitzak hiru plan izan ditu) irizpideak zehazten dituzte aukeraketa hau egiteko; sei dokumentu hauetan, GGI da lehen irizpidea⁶. Beste kasu batzuetan, nahiz eta legeek lehentasunak zehazteko irizpide moduan adierazle hau ez zehaztu (Balear Uharteak, Kanariak eta Katalunia), bakoitzaren plan zuzentzaileetan erreferentzia nagusi moduan erabiltzen da⁷. Dena dela, GGI eta GPI irizpideen barneratzea ez da hain garbi geratzen Nafarroako bigarren plan zuzentzailean (2011–2014), izan ere, ez baitu inolako adierazlerik zehazten eta *Lurralde ez hain Aurreratuez* hitz egiten du.

Beste kasuetan legeetan zehazten diren irizpideak errepikatu egiten direla aipatzea ezinbestekoa da, honela, bigarren irizpiderik garrantzitsuena erlazio historiko zein kulturalen ingurukoa da. Hala ere, aztertu diren autonomia erkidego guztietako plan zuzentzailearen batean bederen, irizpide berri bat agertzen da: jasotzen diren etorkinen jatorriari dagokiona. Gai hau erreferentzia nagusia izan ez arren, aztertutako plan zuzentzaileetatik erdietan behintzat aurki dezakegu.

Lankidetzako legeetan aipatu dugun moduan, esan beharra dago, plan zuzentzaileek ere lehentasuneko lurraldeak zehazteko orduan esfortzu handia egin dutela (Asturiaseko lehenengo plan zuzentzaileak salbu). Hala ere, badira aipatu beharreko hainbat kontraesan. Adibidez, Andaluziako eta Kataluniako legeetan zonaldeak zehaztu arren, beraien plan zuzentzaileetan lehentasuneko lurraldeak zehazten dira. Balear Uharteetako eta Kantabriako legeen kasuan

⁶ Extremadurako azken plan zuzentzailearen kasua da hau (2010-2013): lehentasun geografikoen aukeraketa egiteko lehen irizpidea *Garapenaren Indizea* da, eta kasu honetan aipatzen den moduan, pobrezia eta bazterketa soziala altuak diren lurraldeetara zuzenduko da (gutxiago garatutako lurraldeetara, diru-sarrera baxuko lurraldeetara eta errenta erdi-baxuko lurraldeetara). Kasu honetan, GGI ez da aukeraketarako irizpide gisa ezartzen beste bost plan zuzendarietan gertatzen den moduan.

⁷ Kataluniako autonomia erkidegoaren kasua berezia da, izan ere, bere lehen plan zuzentzailea (2003–2006) da GGI zuzenean integratzen duena; beste biek bestelako logika erabiliz aurkezten dituzte irizpideak.

OCDEko Garapenerako Laguntza Batzordeak egindako zerrendan agertzen diren lurraldeak lehenesten dituzte, baina bakoitzaren plan zuzentzailean ez da irizpide hau agertzen.

Irizpide hauez gain, eta lehentasuneko lurralde edo zonaldeen zehaztapenari dagokionean, orokorrean plan zuzentzaileen analisiak lankidetzako legeetan azpimarratutakoa babesten du. Gehien errepikatzen diren zonaldeak Latinoamerika eta Afrika Subsahararra dira, eta aipatu beharra dago, asiar lurraldeen presentzia oso txikia dela oro har. Posible da hau politika legeetan eta planifikazioan azpimarratutako bi irizpiderengatik izatea: GGI eta erlazio historiko eta kulturalak, hain zuzen ere.

Azkenik, gai honen inguruan lehentasunak zehazteaz gain, lan egiten duten lurraldeen ezaugarriak zehaztasun handiagoarekin ezartzen dituzten autonomia erkidegoak azpimarratu nahi ditugu. Gainera, aurrera eramango dituzten jardueren tipologia eta helburuak ere planifikatzen dituzte. 2. taulan ikusten den gisan, zehaztasun hauek eman dituzten autonomia erkidegoak Andaluzia, Asturias, Balear Uharteak, EAE, Katalunia, Madril eta Valentzia izan dira.

2. Taula. Urte anitzeko plan geografikoak

AUTONOMIA ERKIDEGOA	PLAN GEOGRAFIKOAK
Andaluzia	Kuba 2009-2011 Nikaragua 2009-2011 Dominikar Errepublika 2009-2011 Guatemala 2009-2011 El Salvador 2009-2011 Costa Rica 2009-2011 Panama 2009-2011 Bolivia 2009-2011 Paraguai 2009-2011 Mozambique 2009-2011 Palestinako lurraldeak
Asturias	Herri Indigenekin Lankidetzako egiteko Asturiar Estrategia 2010.
Balear Uharteak	Marokoko lurralde plana 2009-2011 Senegaleko lurralde plana 2009-2012 Ekuadorreko lurralde plana 2009-2012
EAE	Garapenerako Lankidetzako euskal estrategia, Kuba. Garapenerako Lankidetzako euskal estrategia, Guatemala.
Katalunia	Lehentasuneko lurralde estrategia: Nikaragua Lehentasuneko lurralde estrategia: Kolonbia 2010-2014
Madrilgo Erkidegoa	Jardueren plan estrategikoa, El Salvador 2002 Jardueren plan estrategikoa, Nicaragua 2002 - 2004 Jardueren plan estrategikoa, Mozambique 2002 - 2004 Jardueren plan estrategikoa, Dominikar Errepublika 2002 - 2004
Valentziako Erkidegoa	Angolako Moxiko eta Kuando Kubango herrialeko errefuxiatuen aberriratzeko eta birgizartzeratzea sustatzeko plan estrategikoa. Burkina Faso, Boli Kosta, Niger eta Togoko haurren esplotazio eta salerosketaren kontra borrokatzeko programa. AVANT programa: Guatemalako Quiche departamentuko garapen iraunkorra eta ingurugiroaren kudeaketa hobetzeko plan estrategikoa. Peruko Chota, Bambamarca, Cutervo eta Chiclayon landa-garapen iraunkorra sustatzeko programa integrala. ERATI programa: Mozambiqueko Nampula probintziako Erati barrutiko osasun sistema indartzeko programa. Anantapurereko baliabide hidrikoak aprobetxatzeko plan integrala. Dominikar Errepublikako zonalde marjinaletan hezkuntza eta osasun sistema sustatzeko plan estrategikoa. Erdialdeko Amerika eta Kariben lan-osasuna sustatzeko plan integrala.

Iturria: norberak eginda.

Gai honen inguruko analisia egin ostean, lan egiteko lurralde edo zonaldeak identifikatzeko kezka gutxi dagoela ikus daiteke, afinitate irizpideak edo benetako ekarpena egitean oinarrituak daudenak behinik behin. Erabiltzen diren irizpideak oso zabalak dira, eta gehienetan lan egiten den lurraldeetako adierazle kuantitatiboetan oinarritzen dira, bakoitzaren gaitasunen inguruan hausnarketarik planteatu gabe. Honek lankidetza aldeaniztunean edo aldebikoan egiten diren jarduera motei eta planifikazioei jarraitzeko tendentzia ekartzen du. Erlazio historiko eta kulturalen existentziaren erreferentzia izango litzateke hausnarketa sakonagoekin loturik egongo litzatekeena; hau da, lurralde bakoitzaren esperientziarekin eta ekarpen ahalmen propioarekin bat datozen lurraldeekin elkarlana bultzatzeko ardura eta nahia. Honek guztiak lankidetza horizontala eta aldebikoa aurrera eramane eta diskurtso teorikoan aipaturiko potentzialtasunetan oinarritutako politika egiteko dauden mugak erakusten dizkigu.

3.2.2. Lehenetsun sektorialak

Atal honetan, lehenetsun sektorialak zehaztu diren moduaren inguruko analisia egitea da helburu. Era honetan, erabiltako irizpideak Lankidetza Deszentralizatuaren potentzialtasunekin, eta modu berezian autonomia erkidegoek aurrera eramandako lankidetzarekin, erlazioatutako logikarik dagoen ala ez aztertuko dugu.

Analisi hau egiteko, beste behin ere, lege autonomikoak, hainbat urtetako planifikazio dokumentuak, eta zenbait autonomia erkidegok aurrera eramane nahi dituzten jardueren planifikazioak ere kontuan hartuko ditugu. Autonomia erkidegoetako lege guztiek lehenetsun sektorialak zehazten dituztela aipatu beharra dago. Badira errepikatzen diren batzuk, esate baterako, oinarritzko zerbitzu sozialei dagokion gaia; hauek, salbuespenik gabe, aztertu diren lege guztietan aurki ditzakegu.

Gainera, orokorrean *zeharkako* deritzen gaiak (generoa, ingurumena, giza eskubideak eta aniztasun kulturala) posizio garrantzitsua hartzen dute lehenetsun sektorialen barruan. Aztertu diren hamazazpi legeetan, lau gai hauek sektore garrantzitsu moduan hartzen dira kontutan. Hala ere, kasu honetan salbuespenak badaude. Ingurugiroaren gaiari dagokionean, Aragoiko lankidetza legea da lehenetsun sektorialen zerrendan gai hau sartzen ez duen bakarra; generoari dagokionean, Balear Uharteetako legea da salbuespena; Valentziako erkidegoko legeak ez du giza eskubideen defentsaren inguruko gaia lehenetsun sektorialetan sartzen; eta azkenik, dibertsitate kulturalari dagokionean, Balear Uharteetako eta Nafarroako erkidegoak dira, beraien legeetan gai hau sartzen ez duten bakarrak.

Beste alde batetik, eta Lankidetza Deszentralizatuaren inguruan proposatutako erreferentzia markoan aipaturiko bi oinarritzko gaiak dagokionean –tokiko erakundeek sendotzea eta Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza–, biak lehenetsun sektore moduan hartzen dira modu orokorrean. Lehenetsun gaia, tokiko erakundeek sendotzea alegia, lege guztietan agertzen da. Egitura demokratikoen eta gizarte zibilaren sendotzea eta herritarrengandik gertu dauden erakundeak bultzatzeko beharra garrantzitsutzat hartzen dira (honela parte-hartzea sustatzeko). Bigarren gaiari dagokionean, Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza, legeek balore berezia ematen diotela aipatzea ezinbestekoa da; eta gainera, bi lehenetsun sektorial mota orokor ezberdin ditzakegu: alde batetik, hartzaile diren lurraldeek sustatutako jardueri dagozkionak, eta beste alde batetik, autonomia erkidegoetatik bultzatzen diren lehenetsunak. Azken honetan sartzen dira sentikortzearekin, kontzientziazioarekin, herritarren ezagutza eta konpromisoarekin, Garapenerako Hezkuntzarekin, beste lurraldeetako errealitatearen inguruko gai espezifikoekin, ekonomia solidarioaren sustapenarekin, kontsumo arduratsu eta bidezko merkataritzarekin, eta tokiko lankidetza agenteen arteko erlazioaren sustapenarekin loturiko gaiak. Gai hauek beraien lehenetsun sektorialen artean sartzen dituzten autonomia erkidegoak Andaluzia, Balear Uharteak, Kantabria, Galizia, Gaztela eta Leon, Madril eta Valentzia dira. Beste autonomia erkidego batzuk (Gaztela-Mantxa, Kanariak eta Kataluniak) ez dute gai hau lehenetsun moduan kontuan hartzen, baina batzuetan atal berezi bat eskaintzen diote. Asturias eta EAEn kasuan, sektoreko lehenetsunak ezagutza eta sentikortzearen garrantzian oinarritzen direla azpimarratu behar da, eta ez dute Garapenerako Hezkuntza terminoa espresuki erabiltzen.

Plan zuzentzaileei dagokionean, salbuespenik gabe, aurrez aipaturiko sektoreak hartzen dituzte kontuan. Hala ere, denek ez dute terminologia berdinak erabiltzen, ezta sektore ideian oinarritutako jardueren klasifikazio berdina ere egiten. Interbentzio esparruez hitz egin ohi da batzuetan (Balear Uharteetako 200–2011 plan zuzentzailearen kasuan), eta Kataluniako hiru plan zuzentzaileen kasuan zein Nafarroako bigarren plan zuzentzailean, estrategia helburuak edo esparruak aipatzen dira. Dena dela, aipatu beharra dago, plan zuzentzaile batzuetan azpimarratzen denak ez duela zerikusirik bakoitzaren legeetan zehaztutakoarekin⁸.

Oro har, sektorekako lehentasunaren sailkapenak ez du eredu jakin bat jarraitu, eta horren adibide ugari aurki ditzakegu. Segidan, hauetako batzuk aipatuko ditugu:

- Gaztela eta Leongo plan zuzentzaileak (2009–2012), Madrilgo erkidegoko bigarrenak (2005–2008) eta Valentziako erkidegoko azkenak (2008–2011) bi multzo desberdinetan banatzen dituzte sektorekako lehentasunak: a) hartzaileak diren lurraldean egindako jardueren arabera sektorekako lehentasunak; b) autonomia erkidegoan bertan aurrera eramandako jarduerak, hauek Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzarekin egon ohi dira lotuta.
- Beste hiru plan zuzentzailek⁹ linea estrategikoak (Kataluniaren kasuan) edo lankidetzak esparruak (Balear Uharten kasuan) ezartzen dituzte: Garapenerako Lankidetzak, Larrialdietarako Akzioak eta Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza.
- Azkenik, Madrilgo erkidegoko lehen plan zuzentzaileak bost helburu espezifikoaren arabera egiten du sailkapena: a) lehentasuneko eskualdeetako herritarren oinarritzko beharren estaldura mailaren areagotzea; b) herritarren egoera ekonomikoaren eta diru-sarrerak sortzeko ahalmenaren hobekuntza; c) gizarte zibilaren sustapena; d) tokiko erakunde publikoen sendotzea; e) Madrilgo herritarren Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzaren hobekuntza.

Kasu hauetan guztietan, Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzak beste lehentasunekiko trataera berezia hartzen du, bai autonomia erkidegotik aurrera eramandako jardueran moduan, eta baita helburu espezifiko moduan ere. Beste alde batetik, eta sektorekako lehentasunei dagokionean, oinarritzko zerbitzu sozialen estalduraren inguruko gaia da gehien errepikatzen dena, plan zuzentzaile guztietan modu orokorrean txertatzen baita. Kasu gehienetan, aipatzen diren sektoreak *oinarritzko zerbitzu sozialen*¹⁰ kontzeptuaren pean txertatzen dira, baina beste batzuetan kontzeptu honetan sartuko lirakekeen lehentasunak ere identifikatzen ditugu.

Bestalde, lankidetzako legeekin gertatu ohi den moduan, zeharkako gaien edo gai horizontalen presentzia ere atzeman dugu. Hauek ere helburu sektorial moduan hartzen dira, eta aipatu beharra dago, kontu honi ematen zaion trataeraren inguruan nolabaiteko gainjartzea badagoena azaleratzen duela.

Aurrez aipaturiko ezaugarri berezien inguruan (tokiko erakundearen sendotzea eta Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza) aipatu, sektorekako lehentasunen barruan maila berezi bat dutela, plan zuzentzaile gehienetan hala gertatzen delarik. Bi gai hauek 3.2.4. eta 3.2.5. puntuetan gehiago sakonduko ditugu.

Orain arte aipaturiko gaiez gain, zenbaitetan produkzio sektorea ere lehentasun gisa kontuan hartzen da. Zentzu honetan, enpresak (erregionalak orokorrean) indartzearen garrantzia zehazten da ekonomia sustatzeko eta enplegua sortzeko helburuarekin. Lehentasun hau modu desberdinetan txertatzen da plan zuzentzaileetan. Kantabria eta Gaztela eta Leongo erkidegoen

⁸ Aragoiko 2004 – 2007 plan zuzentzailea, Kanarietako 2010–2013 plan zuzentzailea, Kataluniako azken plan zuzentzailea (2011–2014), eta Valentziako azkena (2008–2011) dira lankidetzako legeetan zehazten diren sektorerako lehentasunetara gehien hurbiltzen direnak.

⁹ Balear Uharteetako plan zuzentzailea eta Kataluniako azken biak.

¹⁰ Oinarritzko beharrak edo Oinarritzko eskubideak.

kasuan, ekonomiaren hazkundera nekazaritzaren produkzioaren sektorearekin eta elikadura subiranotasunarekin lotzen da (azken hau Gaztela eta Leon erkidegoaren kasuan bakarrik)¹¹. Gaztela-Mantxako plan estrategikoak (2009–2011) kontsumo arduratsuaren eta gizarte ekonomia eta solidarioaren sustapena jartzen ditu sektorekako lehentasun moduan, eta hau zeharka bada ere hartzaileak diren lurraldeen ekonomiarekin erabat erlazionatuta dago.

Azkenik, aurrez aipaturiko taldeetan txertatzerik ezin izan dugun sektorea aurkeztu nahi dugu, etorkinak datozen lurraldeekin erlazionaturiko gaia hain zuzen ere. Sektore hau lehentasunezko moduan zehazten da zazpi plan zuzentzaileetan, eta txertaketa honek, immigrazioaren eta garapenaren arteko lotura sustatzeko jardueretan aurrerapausoak emateko asmoa agerian uzten du.

3. Taula. Sektorekako planak.

AUTONOMIA ERKIDEGOIA	SEKTOREKAKO PLANAK
Andaluzia	Garapenerako Hezkuntza sustatzeko programa operatiboa 2010-2012 Laguntza humanitarioa sustatzeko programa operatiboa 2010-2012
Asturias	Garapenerako Lankidetzaren barruan Giza Garapena sustatzeko asturia estrategia 2009 Garapenerako Lankidetzaren barruan generoa sustatzeko asturiar estrategia 2010
EAE	Garapenerako Lankidetzan Giza Eskubideen txertaketa egin ahal izateko gida metodologikoa
Extremadura	Garapenerako Hezkuntza estrategia
Katalunia	Baterako garapenerako estrategia (2009) Gizon eta emakumeen arteko ekitatea sustatzeko ildo nagusiak (2011) Garapen eleaniztuna sustatzeko estrategia
Madrilgo Erkidegoa	Garapenerako Hezkuntzeko jarduerak aurrera eramateko plan estrategikoa
Nafarroa	Garapenerako Hezkuntzako sektorekako estrategia 2012

Iturria: norberak eginda.

Autonomia erkidego batzuk sektore zehatz batzuen diagnostikoan gehiago sakondu dute, honetarako, plan espezifikoak argitaratuaz (ikus 3. taula). Gehien aztertu den sektorea Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzarena da, eta Andaluziako, Extremadurako, Madrilgo eta Nafarroako erkidegoek sektore honetarako estrategiak proposatu dituzte. Honetaz gain aipatu beharrekoak dira: Giza Garapenaren gaietarako EAEko gida eta Asturiaseko estrategia, Asturias eta Kataluniako strategiak genero berdintasunaren gaiari dagokionean, Andaluziako autonomia erkidegoak laguntza humanitarioaren inguruan argitaratutako dokumentua, edota Kataluniako autonomia erkidegoak proposatutako estrategia baterako garapenaren eta lankidetzaren aldean zuzentzen diren inguruan.

Esan dezakegu beraz, ikuspegi teoriko batetik begiratuta, sektorekako lehentasunen zehaztapena hiru multzo nagusitan banatzen dela. Lehenik eta behin, pertsonen oinarrizko beharrek erlazionatutako esparruak ditugu, zeinak modu orokor batean txertatzen baitiren lege autonomikoetan, zein egindako plangintza desberdinetan. Bigarrenik, zeharkako lehentasunekin erlazionaturiko gaiak ditugu; hauek, sektorekako moduan ere aurki ditzakegu politikaren diseinuan. Eta azkenik, Lankidetzaren Deszentralizatuan bereziki garrantzitsuak diren gaiak ditugu, erreferentzia markoan aipaturikoak.

Orokorrean, aipatu behar da bi gai hauen inguruan legeetan eta plangintza dokumentuetan zehaztutakoak ez duela inondik inora autonomia erkidegoetako lankidetzaren esparruan izan dezakeen garrantziaren inguruko hausnarketarekin loturirik.

¹¹ Lehentasun hau bera txertatzen da Madrilgo erkidegoko 2005–2008 plan zuzentzailean ere.

3.2.3. Aurrera eramango diren jardueren sektoreak definitzerako orduan autonomia erkidego bakoitzaren ezaugarrien inguruko hausnarketa

Irizpide geografiko eta sektorialen aukeraketa analizatu ondoren, autonomia erkidego desberdinek identitate propioetan oinarritutako lankidetzak eta balio erantsiaren ekarpenerako proposatutako hausnarketak aztertu nahi ditugu era laburrean bada ere. Analisi hau aurrera eramateko plan zuzentzaileak hartu dira kontuan. Zentzu honetan, nahiz eta autonomia erkidego gutxi izan beraien lankidetzak politika Administrazio Zentraletik aurrera eramaten diren eraketatik desberdintzen dutenak, desberdintasun hau azpimarratzen dutenak aipatu nahi ditugu.

Esate baterako, Andaluziako plan zuzentzaileak, erkidegoak berak ekar dezakeen balio erantsiaren inguruko atal berezi bat planteatzen du. Modu honetan, Andaluziako erkidegoak azken hamarkadetan izan duen garapen prozesu propioaren garrantzia azpimarratzen du dokumentu honek, besteak beste: deszentralizazio prozesua, administrazioetik gertu dauden aktore desberdinen parte-hartzea (Andaluziako unibertsitateak, gizarte zibil egituratua –GGKEak bereziki–, sindikatuak, enpresak, eta abar), betiere, lurralde edo zonalde geografiko bakoitzaren prozesuekin adostuak.

Andaluziako Juntak argitaratutako lehen plan zuzentzaileak proposatzen dituen baloreak, Lankidetzak Deszentralizatuari dagozkionak dira oro har. Aipatu beharra dago, nahiz eta denek gai honi ez atal berezi bat eskaini, Aragoiko, EAEko, Extremadurako, Gaztela Leongo eta Nafarroako autonomia erkidegoek Garapenerako Lankidetzaren gaiak lantzeko ezaugarri lagungarriak proposatzen dituztela. Proposamen hauek herritarretatik gertuago dauden espazioetatik egin nahi da, mota guztietako agenteen parte-hartzea bultzatuz, tokiko esparruan dauden gaien kudeaketa jakintza eskainiz, demokrazia parte-hartzaileagoa sendotuaz, eta baita publiko zabal bat sentikortzeko aukera ahalbidetzen duen gertutasuna herritarrei eskainiaz ere.

Honetaz gain, Lankidetzak Deszentralizatuaren bereizgarritasunetik haratago doazen bestelako gaiak ere badaude, baliabide propioak erabiltzeko zenbait autonomia erkidegok eskaintzen dituzten gaiak hain zuzen ere. Galiziako autonomia erkidegoak arrantza sektorean duen jakintza argitaratutako bi plan zuzentzaileetan islaturik dago, eta Kanariar erkidegoaren kasuan, 2010–2013 urte bitarteko plan zuzentzaileak turismo iraunkorra proposatzen du. Honekin batera aipatu beharrekoak dira, alde batetik, nekazaritzaren inguruko gaien presentzia eta Extremadurako Nekazaritza Kontseilaritzak duen parte-hartzea Garapenerako Lankidetzan, edota EAEko kasuan, enpresa kooperatiboen eta prestakuntza profesionalaren inguruko erreferentziei emandako garrantzia. Hala ere, autonomia erkidego desberdinetatik proposatzen diren balio erantsiaren inguruko eta Lankidetzak Deszentralizatuaren bereizitasunaren inguruko aipamen urriak, lehentasun sektorialen eta geografikoen aukeraketarako proposatzen diren irizpideekin kontrajarriak izan ohi dira normalean.

Aurrez aipaturiko moduan, lehentasun geografikoak aukeratzeko orduan gehien errepikatzen den irizpidea Giza Garapenaren Indizea da, eta irizpide honek ez du lankidetzak desberdin, eraldakor eta aldebikoa den ezaugarrien inguruko informaziorik ematen.

3.2.4. Instituzioen indartzearen eta gizartearen parte-hartzea

Erreferentzia markoan aipaturiko moduan, Lankidetzak Deszentralizatuaren esparruan dagoen gai garrantzitsuenetako bat instituzioen indartzearen eta gizartearen parte-hartzearen sektorean duen potentzialtasunaren ingurukoa da. Gai hau aztertzeko, lege autonomikoak eta plan zuzentzaileak aztertu ditugu.

Lehenik eta behin aipatu nahi dugu, tokiko erakundeen sendotzea eta gizarte zibilaren parte-hartzea, sektorekako lehentasun gisa zehazten dela garapenerako lankidetzako lege guztietan. Beste alde batetik, lehentasun gisako tratuarez gain, gai hau helburu sektorial gisa ere txertatzen da garapenerako lankidetzak legeetan, Aragoi, Extremadura, Gaztela-Mantxa, Gaztela eta Leon, Madril eta Valentzia salbuespen direlarik. Hala ere, azken kasu honetan, zeharkako lehentasun gisa tratatzen da (6/2007 legeko, 6. artikuluko bigarren zeharkako lehentasuna), eta baita Balear Uharteetako eta Kanarietako autonomia erkidegoetako legeetan ere. Asturias eta

EAEko autonomia erkidegoetako garapenerako lankidetzako legeen kasuan, gai honetaz modu partzialean hitz egiten da, izan ere, bi kasuetan erakundearen sustapenez eta herritarren parte-hartzeaz hitz egiten da, parte-hartzearen bultzadari enfasi berezi bat emanez, eta politikako esparru guztietan kontuan hartzeko garrantzia azpimarratuz.

Beraz, aurreko paragrafoetan aipatu den moduan, gai hau aztertutako 17 legeetatik bostetan zeharkako lehentasun gisa islatzen da (nahiz eta kasu batzuetan txertaketa hau partziala izan). Hala ere, gai hauek zeharkako lehentasun gisa zehaztea orokorragoa da plan zuzentzaileetan, eta hauen txertaketa aztertutako 30 dokumentuetatik 19tan islatzen da 4. taulan ikusten den moduan. Taula honek erakusten duen gisan, erakundeen sendotzea eta gizartearen parte-hartzea zeharkako printzipio moduan kontutan hartzen duten autonomia erkidegoak 12 dira¹².

4. Taula. Plan zuzentzaileetan tokiko erakundeen sendotzea eta parte-hartzearen sustatzearen trataera zeharkako lehentasun gisa.

AUTONOMIA ERKIDEGOAK	PLAN ZUZENTZAILEAK	ZEHARKAKO LEHENTASUNAK
Andaluzia	2008-2011	Erakunde publikoen eta gizarte zibilaren ordezkari diren erakundeen sendotzea
Aragoi	2004-2007	-
	2008-2011	-
	2012-2015	(gai hau Giza Eskubideen defentsa zehazten den zeharkako lehentasunen barruan islatzen da)
Asturias	2004-2007	-
	2009-2012	Parte hartzea
Balear Uharteak	2008-2011	Parte hartze demokratikoa eta gizartearen indartzea
EAE	2005-2008	Tokiko, parte hartze eta antolaketa gaitasunak
	2008-2011	
Errioxa	2004-2008	-
	2008-2011	Tokiko gaitasunen sorkuntza
Extremadura	2004-2007	-
	2008-2011	Gizarte zibilaren, eta parte hartzearen sustapena
	2010-2013	Gobernagarritasun demokratikoa
Galizia	2006-2009	-
	2010-2013	-
Gaztela-Mantxa	2009-2011	Gizarte zibilaren eta parte hartzearen sendotzea
Gaztela eta Leon	2009-2012	-
Kanariak	2010-2013	Gizarte zibileko egitura demokratikoen sendotzea eta herritarretatik gertuen dauden erakundeen sustapena
Kantabria	2009-2012	-
	2003-2006	Gobernagarritasun demokratikoa eta gizartearen sendotzea
	2007-2010	Giza Eskubideen errepetu integral eta bermearen, gobernagarritasunaren eta gizartearen sendotzearen sustapena
Katalunia	2011-2014	Giza Eskubideen errepetu integral eta bermearen, gobernagarritasunaren eta Gobernuko Garapenerako Lankidetzako jardueren barruan gizartearen sendotzearen sustapena
	2001-2004	-
	2005-2008	Erakundeen sendotzea
Madrilgo Erkidegoa	2009-2012	Erakundeen, gizarte zibilaren eta garapen bidean dauden lurraldeen ekonomiaren sendotzea, betiere Giza Eskubideen errespetua sustatuz.
	-	-
Murtzia	2007-2010	Giza Eskubideen, demokratizazioaren eta kultura identitatea errepetatzearen defentsa
	2011-2014	Gaitasunen sorkuntza eta komunitate-antolaketa
Nafarroa	2007-2010	Parte hartzea eta komunitate-antolaketa
	2011-2014	Parte hartzea eta komunitate-antolaketa
Valentziako Erkidegoa	2004-2007	Demokrazia eta Giza Eskubideen defentsa
	2008-2011	Giza Eskubideen babesa eta errespetua, egitura demokratikoen sendotzea eta erakundeen bermea, gobernagarritasuna, kudeaketa deszentralizatua, gizartearen sendotzea eta gizartearen parte hartzea.

Iturria: norberak eginda.

¹² Andaluzia, Asturias, Balear Uharteak, EAE, Errioxa, Extremadura, Gaztela-Mantxa, Kanariak, Katalunia, Madril, Nafarroa eta Valentziako autonomia erkidegoetako hainbat plan zuzentzailearen kasua da hau.

Aipatu beharra dago, orokorrean, plan zuzentzaileen diskurtsoa gai honi dagokionean, alde batetik parte-hartzearen kontzeptua indartzean oinarritzen dela, hau da, pertsonen indartzearen ideiarekin lotuta dago, eta baita tokiko bizitza esparruen kudeaketan libreki espresatu ahal izateko giza eskubideetan oinarrituta ere. Beste batzuetan parte-hartzearen ideia hau Parisko Itunak azpimarratutako jabetzaren ideiarekin lortzen da, hots, lurralde onuradunen protagonismoa indartuz, beraien baliabideen inguruan erabakiak hartzeko eta beraien garapen propioaren inguruan ekimenak bultzatzeko helburuarekin¹³.

Gainera, EAEko autonomia erkidegoko lehen plan zuzentzaileak aurkezten duen moduan, ezinezkoa da gizartearen parte-hartze aktiborik gabe tokiko gaitasunak indartzea, eta honela, dokumentu honek tokiko erakundeen indartzearen eta parte-hartzearen ideiak uztartzearen garrantzia azpimarratzen du. Indartze hau deszentralizazioa sustatzeko ideiarekin identifikatu ohi da orokorrean (Andaluziako eta Extremadurako –bigarrena kasu honetan– plan zuzentzaileen kasuan bederen), parte-hartze demokratikoaren kultura sustatuz. Gainera, plan zuzentzaile batzuetan generoaren gaiaren txertaketa ere azpimarragarria da, izan ere, tokiko espazioetan emakumeen parte-hartzearen garrantzia eta hauek modu eraginkorrean parte-hartzeko balioa indartu nahi dute.

Konklusio moduan, gai honen inguruan egon den txertaketa garrantzitsua azpimarratu daiteke, salbuespenik gabe legeei dagokionean, eta modu orokor batean plan zuzendariei dagokionean (aztertu diren 30 dokumentuetatik 19tan hain zuzen ere). Hala ere, aurrerako, koherentziaren analisisan ikusiko dugun moduan, proposatzen diren instrumentuek ez dute politikako dokumentuetan zehazturiko garrantzia islatzen.

3.2.5. Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza

Erreferentzia markoan proposatutako bigarren gaia jorratuko dugu jarraian, Lankidetzaren Deszentralizatuaren ezaugarriak garrantzitsuenetako bat dena. Tokiko erakundeen sendotzearen eta parte-hartzearen sustapenaren gaiarekin gertatzen zen moduan, Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzak ere trataera berezia hartzen du politika dokumentuetan. Garapenerako Lankidetzako lege gehienetan sektorekako lehentasun kontsideratzen da, eta autonomia erkidegoan bertan aurrera eramandako jarduera gisa zehazten da. Salbuespen dira Aragoi, Errioxa, eta Murtziako autonomia erkidegoetako kasuak, gai hau ez baitute beste sektorekako lehentasunetatik desberdintzen, eta beste alde batetik, Gaztela-Mantxako eta Kanariar erkidegoak, beraien lankidetzako legeetan ez baitute sektorekako lehentasunen ataleko zerrendan txertatzen.

Era berean, Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza lankidetzaren politikako helburu moduan zehazten den kontzeptua da, aztertu diren lege guztietan honela adierazten delarik. Aipatu beharrekoa da, helburu gisa tratatzen ez duten hiru legeek ere (Gaztela-Mantxa eta Madrilgo erkidegoak) gai honi atal eskusibo bat eskaintzen diotela, edota gizartearen parte-hartzearen atalean aipamen berezi bat egiten diotela parte-hartzearen sustapenari egindako ekarpena azalduz. Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzaren eta gizartearen parte-hartzearen gaiek nolabaiteko lotura dutela ere azpimarratzekoa da baita ere, izan ere, Aragoiko eta Gaztela eta Leongo legeek gai honi erreferentzia egiten baitiote.

Puntu honetan, Unceta et al. (2011) autoreek dioten moduan, bereziki garrantzitsua da hezkuntza sistema esku hartzeko espazio moduan ikustearen garrantzia aipatzea, izan ere, gai honi dagokionean, Lankidetzaren Deszentralizatuaren politiken elementu bereizgarria suposatu

¹³ Andaluzia, EAE (2005–2008 eta 2008–2011), Errioxa (2008–2011), Extremadura (bi plan zuzentzaileetan), Gaztela-Mantxa, Katalunia (2011–2014), Madril (2009–2012) eta Nafarroako (2011–2014) autonomia erkidegoetako plan zuzentzaileetan berezitasunez zehazten da jabetzearen ideia hau.

beharko luke. Zentzu honetan, bai legeetan¹⁴ eta baita plan zuzentzaileetan ere, hezkuntza formalaren esparruan parte hartzeko garrantziaren aipamena modu orokorrean islatzen da. Gai honen txertaketan bilakaera positiboa atzematen dela ere aipatu behar da; Aragoi, Asturias eta Errioxako erkidegoetako kasuan adibidez, hezkuntza formalaren sisteman parte-hartzeko beharren aipamena ez zen lehenengo plan zuzentzaileetan agertzen.

Gainera, Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza modalitate edota tresna gisa zehazten da. Jarduera modalitateak edo tresnak zehazten dituzten plan zuzentzaile guztietatik (gogoan hartu behar da Andaluziako plan zuzentzaileak ez dituela bi gai hauek kontuan hartzen, eta Murziako erkidegoak ez duela orain arte plan zuzentzaile argitaratu), Kataluniako autonomia erkidegoaren bi plan zuzentzaileak dira Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntza gisa honetan zehazten ez dituzten bakarrak. Beste alde batetik, politika dokumentuetan Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzaren gai espezifikoaren txertaketaz gain, erkidegoetako lankidetzako agentziek zein Garapenerako Lankidetzako politikaren kargu dauden departamentu edo zuzendaritzek, gai honen inguruan proposatzen dituzten estrategiak ere existitzen dira. Hauen artean, Andaluziako Garapenerako Hezkuntzako Programa (2010–2012), Extremadurako Garapenerako Hezkuntzako Estrategia (2009), Madrilgo erkidegoko Garapenerako Hezkuntzaren Jardueren inguruko Plan Estrategikoa (2003), eta Nafarroako Garapenerako Hezkuntzako Sektorekako Estrategia (2012) aipatu beharrekoak dira, besteak beste¹⁵.

Atal hau amaitu aurretik, hezkuntza formalaren inguruko hausnarketa labur bat egin nahiko genuke, eta bereziki gai honek Garapenerako Lankidetzako politiken barruan duen trataerari buruzkoa. Zentzu honetan, legeen bi herenek eta plan zuzentzaile gehienek, hezkuntza formala autonomia erkidegoetako gai garrantzitsu eta potentzial gisa kontutan hartzen dutela azpimarragarria da. Gainera, argitaratu diren sektorekako plan gehienek gai honen inguruan hitz egiten dute, eta honek, politiken barruan duen garrantzia islatzen du. Hala ere, aurrerago aipatuko den moduan, gai hau ez da proposamen konkretuetan eta lan esparru zehatzetan islatzen, eta halandaze, ikuspegi teorikoak, garapenerako lankidetzaren praktikan erantzun eskasa duela ikus dezakegu.

3.2.6. Lankidetzako zuzena eta autonomia erkidegoetako baliabideen erabilpena

Atal honetan, lehenik eta behin, autonomia erkidegoetako administrazioek lankidetzako alorrean zuzenean parte-hartzeko gogoia eta beraien baliabide propioak eskaintzeko erabilgarritasuna aztertuko dira. Eta bigarrenik, erkidegoetako politika desberdinetan kontuan hartzen diren agenteak aztertuko dira, eta bide batez, hauen parte-hartzea aktiboa izateko jokoan jartzen diren mekanismoen analisia ere egingo da. Azterketa hau egiteko, autonomia erkidegoetako legeak, urte anitzeko plan zuzentzaileak, eta diru-laguntzen deialdiak eta lankidetzako agente desberdinekin sinatutako hitzarmenak ere kontuan hartuko dira. Hala ere, puntu honetan dauden mugak azpimarratu behar dira, izan ere, ez baitugu autonomia erkidegoetako informazio homogeneorik.

3.2.6.1. Lankidetzako zuzena

Aztertu diren politika dokumentu gehienek Garapenerako Lankidetzako jardueretan administrazioaren parte-hartze zuzena ahalbidetzen eta aurreikusten dute. Hau, lankidetzako legeetan ez ezik, politikaren planifikazioan ere islatzen da. Zentzu honetan, Garapenerako Lankidetzako agenteen definizioaz arituko den hurrengo atalak plazaratuko duen moduan, erkidegoetako administrazioak politikaren aktore bezala zehazten dira. Hala ere, atal honetan egingo den analisia gai honekiko administrazio desberdinek duten inplikazio maila baloratzeko eta konparatzeko helburua du, eta bestalde, baita berau aurrera eramateko proposatzen diren mekanismoak analizatzea ere.

¹⁴ Aragoi, EAE, Errioxa, Kanariak, Katalunia, Nafarroa eta Valentziako legeak dira salbuespenak zentzu honetan. Hala ere, gai honetan gabezia bat egon arren, autonomia erkidego hauetako plan zuzentzaileetan kontu hau era esplizituan agertzen da.

¹⁵ Administrazio hauetako plangintza dokumentuez gain, gai honekin erlaziozko beste lanak ere existitzen dira, eta adibide gisa dugu Gaztela eta Leongo *Educación para el desarrollo en Castilla y León del Observatorio de la Cooperación Internacional para el Desarrollo de la Universidad de Valladolid* 2012 dokumentua.

Lehenago aipatu den moduan, autonomia erkidegoetako legeek, orokorrean, erkidegoetako administrazioek Garapenerako Lankidetzaren politiken inguruko jarduerak zuzenean egiteko aukera txertatzen dute (Nafarroako 57/2001 legeak izan ezin; kasu honetan, ez da administrazioaren inplikazioa esplizituki txertatzen, nahiz eta agenteen zerrendan sartu eta 24. artikulua administrazio publikoko langileen parte-hartzea erregulatu). Kasu gehienetan, lankidetzaren modalitateen barruan aipatzen da kontu hau¹⁶; baina plan zuzentzaileen kasuan, atal desberdinetan kokatzen direla ikus daiteke, eta gainera, askotan ez dutela legetan aipatzen denarekin bat egiten, izan dezaketen posizio mailaren inguruan nahastea sortuz.

Lankidetzaren zuzena, Garapenerako Lankidetzaren jardueren kudeaketarako administrazioaren esku-hartze zuzena suposatzen duen Garapenerako Lankidetzaren modu gisa, lau autonomia erkidegoetako zazpi plan zuzentzailetan islatzen da: Kantabriako plan zuzentzailean, Extremadurako hiru plan zuzentzailetan, Galiziako lehenengo plan zuzentzailean, eta Madrilgo erkidegoko azken bi plan zuzentzailetan. Erkidegoetako administrazioaren esku-hartzea alde biko laguntzaren modalitatearekin lotzen duten bost plan zuzentzaile ere existitzen dira: Kataluniako hiru plan zuzentzaileak, Balear Uharteetako plan zuzentzailea, eta Valentziako erkidegoko bigarren plan zuzentzailea. Erkidegoetako legeei dagokionean, Lankidetzaren zuzenak modalitate tratuera du lege guztietan, Kataluniako kasuan izan ezik, kasu honetan alde biko Lankidetzaz hitz egiten baita.

Lankidetzaren zuzenari eskainitako aurrekontuari dagokionean, Eusko Jaurlaritzaren 1/2007 legea da lankidetzaren eskainitako funts guztien %10eko portzentaje maximoa zehazten duen autonomia erkidego bakarra. Bestalde, eta nahiz eta aurki daitezkeen adibideak gutxi izan, gai honen inguruko portzentajea indikatibo batzuk ere zehazten dira batzuetan (ikus 5. taula).

5. Taula. Lankidetzaren zuzenari eskainitako portzentaje indikatiboak.

AUTONOMIA ERKIDEGOA	LEGEA	PLAN ZUZENTZAILEAK	AUTONOMIA ERKIDEGOA	LEGEA	PLAN ZUZENTZAILEAK
Andaluzia	-	-	Gaztela-Mantxa	-	-
Aragoi	-	-	Gaztela eta Leon	-	-
Asturias	-	-	Kanariak	-	-
Balear Uharteak	-	-	Kantabria	-	< 30%
EAE	< %10	-	Katalunia	-	-
		-			< %30
Errioxa	-	%18 - %20	Madrilgo Erkidegoa	-	%30
		%20			-
		< %20	Murtzia	-	-
Extremadura	-	%30-35 (zuzena, kontzertatua)	Nafarroa	-	< %4
		-			< %4
Galizia	-	-	Valentziako Erkidegoa	-	-

Iturria: norberak eginda.

Administrazioek zuzenean aurrekontua kudeatzeko portzentajea zehazten duten plan zuzentzaileak Kantabriako, Extremadurako lehenengo biak, Errioxako biak, Madrilgo erkidegoko lehenengo biak, eta Nafarroako biak dira. Azpimarratu beharra dago bestalde, zuzenean lankidetzaren egiteko marjina gehien aurreikusten duten erkidegoak Extremadura, Kantabria eta Madril direla, gai honetarako portzentajerik txikiena zehazten duen erkidegoa Nafarroakoa izanik.

Lankidetzaren jardueretan administrazioaren langileak mobilizatzeko egokitasun edo aukeraren inguruan esan, erkidegoetako lege guztiek parte-hartze mota hau aurreikusten dutela, Kataluniako 26/2001 legea salbuespena izanik. Lege gehienetan aipaturiko behar hau zehazten den bezalaxe, administrazioetako langileak parte-hartzeko mekanismoak ere modu esplizituan islaturik egon beharko lukete. Orokorrean, lankidetzaren lege autonomikoek, parte-hartze hau, Lankidetzaren Garapenerako proiektu edota programetan egindako parte-hartze motaren araberrako lege aplikagarria zehaztuta erregulatzen dute.

¹⁶ Gaztela eta Leon eta Kantabriako autonomia erkidegoetako kasuetan, gai hau lankidetzaren jardueraren gisa eta lankidetzaren mota gisa aipatzen da hurrenez hurren.

Gai honetarako baliaturiko mekanismoei dagokionean, parte-hartze mota hau aurreikusteko hiru modu ezberdinak daitezke: alde batetik, administrazio publikoko langileen egoera administratiboaren zehaztapena; beste alde batetik, Garapenerako Lankidetzaren esparru desberdinetan kontratatzen diren adituen baldintzak (administrazio langileen parte-hartzea erregulatzen den modua zehaztu gabe); eta azkenik, administrazio langileen egoera inondik inora erregulatzen ez duten legeak.

Gai honetarako aurreikusten den legediaz gain, parte-hartze mota hau sustatzeko azpimarratzekoa da autonomia erkidegoek duten gogoia. Zentzu honetan, langileak parte-hartzeko aurreikusten diren mekanismoetatik haratago, sei dira parte-hartze mota hau sustatzeko eta ahalbidetzeko gogoia eta interesa erakusten duten autonomia erkidegoak¹⁷. Gainera, Gaztela-Mantxako autonomia erkidegoko 21/2006 dekretuaren existentzia ere aipatu behar da, zeinak langile publikoek lankidetzako proiektuetan parte-hartzeko baimenak erregulatzen dituen.

Ikuspegi teorikotik, oro har, autonomia erkidegoak Garapenerako Lankidetzako jardueren sustatzaile eta kudeatzaile moduan ikusten dute beraien burua, izan ere, beraien ardura proposatutako legeen eta planen bitartez kontuan hartzen baitute. Dena dela, aktore aktiboak izateko gogoia nolabait oztokatzen duten ageriko bi muga daude. Alde batetik, eta salbuespenak salbuespen, ez da administrazioan dauden potentzialtasunen aprobetxamendua zehaztasunez diagnostikatzen, ezta sustatzen ere. Eta beste alde batetik, administrazio zuzenean aurrera eramaten diren jardueren informazio zehatza ezagutzeko funtsezko zailtasunak daude, eta hauek gaiaren analisirako hutsune moduko bat sortzen dute. Gainera, gai honi lotutako beste muga bat, aurrez aipatutako aurrekontu mugak dira; hau da, zenbait autonomia erkidegok, zuzenean administrazioak berak erabil dezakeen aurrekontuari jartzen dizkioten mugak.

3.2.6.2. Garapenerako Lankidetzaren agenteak

Erreferentzia markoan oinarriturik, tokiko gizarteko hainbat sektorek lankidetzaren politiketan sartzeko erakutsitako gaitasuna aztertzea ere interesgarria da. Hori dela eta, garrantzitsua izan liteke plangintza dokumentu desberdinek gai hau tratatzeko duten modua aztertzea. Gehienetan, autonomia erkidegoetan lankidetzaren agente moduan onartuak daudenak Garapenerako Lankidetzaren legeetan zerrendaturik egoten dira, nahiz eta salbuespenak egon.

Asturias, Balear Uharteak, EAE, Galizia, Gaztela-Mantxa, Gaztela eta Leon, eta Kantabriako autonomia erkidegoetako Garapenerako Lankidetzaren legeak ondorengo agenteak hartzen dituzte kontuan: erkidegoko administrazioa bera; GGKEak; unibertsitateak, irakaskuntza edota ikerketa zentroak; erakunde sindikalak. Extremadurako 1/2003 legeak eta Madrilgo erkidegoko 13/1999 legeak ez dituzte erkidegoetako administrazioak Lankidetzaren Deszentralizatuaren agente moduan kontuan hartzen, baina aurrez aipaturiko beste guztiak txertatzen dituzte. Murtziako erkidegoak, erkidegoko administrazioak kontuan ez hartzeaz gain, aurrera eramandako jardueraren desberdinetan parte-hartzeko agente posible moduan ez ditu erakunde sindikalak atxikitzen.

Beste alde batetik, Errioxako eta Nafarroako autonomia erkidegoetako Garapenerako Lankidetzaren legeak, politikako parte-hartzaileen artean GGKEak eta administrazioa bera hartzen dituzte kontutan, eta Valentziako erkidegoko 6/2007 legeak berriz, lankidetzaren, GGKEen eta bestelako lankidetzaren agenteen errepresentazio instantzien bitartez aurrera eramango dela zehazten du, zehaztu gabeko bestelako agentei bidea zabalduz. Aragoiko 10/2000 legea da parte-hartzeko agenterik zehazten ez duen bakarra. Andaluzia eta Kataluniako autonomia erkidegoetako legeen kasuan, agenteak zehaztu ez arren, aipatu beharra dago Agenteen Erregistroa (Andaluziako 14/2003 legearen kasuan), eta GGKEen Erregistroa (Kataluniako erkidegoko 26/2001 legearen kasuan) zehazten dituztela.

Agenteen atal honetako beste gaietako bat, lankidetzaren aktore izan daitezkeen enpresa eta enpresa-erakundearen txertaketaren ingurukoa da, eztabaida desberdin ugari sortzen dituen gaia, inondik ere. Hala ere, enpresa-erakundeak lankidetzaren agendako parte-hartzaile moduan

¹⁷ EAE, Errioxa, Gaztela-Mantxa, Gaztela eta Leon, Kantabria, Murtzia eta Valentziako autonomia erkidegoak dira besteak beste gogoia hau espresuki adierazi dutenak.

txertatzen ez dituzten plan zuzentzaile bakarrak Asturiaseko eta EAEko autonomia erkidegoetakoak dira. Aztertu diren garapenerako lankidetzako legetatik seik onartzen dituzte espresuki enpresa-erakundeak agente posibleen artean¹⁸.

Lege eta plan zuzentzaileez gain, bestelako planifikazio dokumentuetan gai hau kontuan hartzen den modua aztertzeak ere badu interesik, diru-laguntzen deialdien kasuan esate baterako. Honela, 6. taulak islatzen duen gisan, deialdiak zuzentzen zaizkien agente nagusiak GGKEak dira, eta gainera, askotan, kontuan hartzen diren agente mota bakarrak dira. Bigarrenik, unibertsitate eta prestakuntza eta ikerketa zentroak, nahiz eta modu txikiagoan, bost autonomia erkidegoetako deialdietan kontuan hartzen dira. Bestalde, Galizia eta Kataluniak, GGKEak eta unibertsitateak txertatzeaz gain, enpresak eta enpresa-elkarteak, erakunde sindikalak, tokiko erakundeak, kanpoan kokatzen diren komunitateak (Galiziako autonomia erkidegoaren kasuan), eta gazte erakundeak (Kataluniako autonomia erkidegoaren kasuan) ere kontutan hartzen dituzte.

6. Taula. Diru-laguntzetarako deialdien onuradun posibleak.

AUTONOMIA ERKIDEGOAK	GGKE	TOKIKO ERAKUNDEAK	UNIBERTSITATEAK	ENPRESA ERAKUNDEAK	NEKAZARITZA ETA SINDIKAL ERAKUNDEAK	PRESTAKUNTZA ETA IKERKETA ZENTRUAK	LURRALDE ONURADUNETAKO ERAKUNDEAK	GAZTE ERAKUNDEAK	HEGOALDEKO LURRALDEETAN DAUDEN ERKIDEGOKO ERAKUNDEAK
Andaluzia	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Aragoi	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Asturias	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
Balear Uharteak	✓	-	-	-	-	-	-	-	✓
EAE	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
Errioxa	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Extremadura	✓	-	-	-	-	-	✓	-	-
Galizia	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	✓
Gaztela eta Leon	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Gaztela-Mantxa	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Kanariak	✓	-	✓	-	✓	-	-	-	-
Kantabria	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Katalunia	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-
Madrilgo Erkidegoa	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Murtzia	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
Nafarroa	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	-
Valentziako Erkidegoa	✓	-	✓	-	-	✓	-	-	-

Iturria: norberak eginda.

6. taulak, planifikazio teorikoan eta praktikan proposatutako mekanismoen arteko desoreka islatzen du. Modu honetan, plan zuzentzaileetan lurraldeko aktore desberdinen parte-hartzearen potentzialtasunak zehazten diren bitartean, praktikan, parte-hartze erreal batera irekiak dauden erkidegoak oso urriak dira. Irabazi-asmorik gabeko elkarteak dira, eta GGKEak zehatzago esanda, paper nagusia onartzen duten agenteak.

3.3. Lankidetzaren Deszentralizatuaren balio erantsia. Koherentziaren analisia

Autonomia erkidegoetako lankidetzaren politiken egokitasunaren hainbat atal aztertu ondoren, koherentziaren inguruko gaien inguruan jardungo dugu orain. Erreferentzia markoari jarraituz, analisirako hiru ikuspegi desberdinak ditugu.

¹⁸ Extremadurako 1/2003 legea, Galiziako 3/2003 legea, Gaztela eta Leongo 9/2006 legea, Kanariar 4/2009 legea, Kantabriako 4/2007 legea eta Madrilgo erkidegoko 13/1999 legea.

Lehenik eta behin lankidetzaren barne koherentzia aztertuko dugu, hau da, aurreikusitako denaren eta proposatu diren helburuen arteko erlazioa batetik, eta hauek aurrera eramateko garaian erabiltzen diren mekanismo eta instrumentuak bestetik. Bigarrenik, lankidetzaren politikaren eta administrazio autonomikoek bultzatutako bestelako politiken arteko koherentziaren inguruko gaiak jorratuko dira. Eta azkenik, beste administrazio publikoetatik bultzatzen diren lankidetzaren politikekin dagoen koordinazio eta osagarritasunaren inguruko aurreikuspenak ere kontuan hartuko dira.

3.3.1. Politiken barne koherentzia

Aurrez aipatu den moduan, lankidetzaren sendotasuna ebaluatzeko garaian kontuan hartu behar den oinarrizko irizpideetako bat politikaren helburu eta erabiltzeko baliabideen arteko erlazioa da, hau da, zehaztutako helburuen eta hauek lortzeko proposatutako instrumentuen artekoa.

Lehenik eta behin aipatu, sektorekako lehentasunei dagokionean, politika gauzatzeko elaboratutako mekanismoetan lehentasun hauek tratatzeko modua nahiko desberdina dela. Sektorekako lehentasun gisa eta modalitate gisa aipaturiko gai batzuk jorratzeko garaian existitzen den nahasketak (Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzari dagokionean adibidez), kontu honen analisia zailtzen du, hauen trataera zabalegia izatea sorraraziz.

Bestelako sektorekako lehentasun garrantzitsu batzuk, emakumeen ahalduzkoaren gaia adibidez, generoaren inguruko zeharkako gaiarekin gainjartzeko joera dago. Gai hau bederatzi autonomia erkidegotan sektorekako lehentasun moduan onartzen da, eta modu eta tresna desberdinen bidez aurrera eramaten da. Besteak beste, EAE, Errioxa, Extremadura, Galizia, Gaztela-Mantxa, Gaztela eta Leon, Katalunia, Madril eta Nafarroako autonomia erkidegoak dira ildo berezi baten gisa onartzen dutenak¹⁹.

Sektorekako lehentasunen garapeneraren koherentzia baloratzeko garaian interesa duen beste gai bat aurrekontuekin zerikusia duena da. 7. taulan ikus daitekeen moduan, hamabost plan zuzentzailek (hamaika autonomia erkidegoei dagozkienak) garrantzitsuak deritzen sektore nagusiei aurrekontu espezifikoak esleitzen dizkiete. Gaia jorratzen duten plan gehienek oinarrizko gizarte zerbitzuen inguruko sektoreari arreta berezia eskaintzen diote, eta aurrekontuetako %20-30 artean zehazten den portzentaje minimo bat eskaintzea proposatzen dute²⁰. Kasu batzuetan (Andaluzia, Errioxa (2008-2011), Gaztela-Mantxa, Gaztela eta Leon eta Kantabrian hain zuzen ere), lehentasun hau da plan zuzentzailean aurrekontu zehatza duen bakarra.

EAE (2005-2008), Errioxa (2004-2008), Extremadura (2004-2007), Galizia, Katalunia eta Madrilgo autonomia erkidegoen kasuan, planetan bertan lehentasun moduan zehaztutako sektoreentzat portzentajeak proposatzen dira. Azkenik, Nafarroako Lankidetzako lehenengo Plan Zuzentzailean, sektorekako lehentasun moduan definitu den Garapenerako Hezkuntzarako, Sentikortasunerako eta ikerketa eta prestakuntzara eskainitako jardueretara baliabideak eskainitako baliabide ekonomikoen muga %8an dago.

Beste alde batetik, kasu batzuetan plan zuzentzaileen lau urteko plangintza, urteroko planetan dauden aurreikuspenetan zehazten da. Sektorekako lehentasunen inguruan aurrekontuak zehazten dituzten urteroko planak ondorengo autonomia erkidegoetako planetan aurki ditzakegu: Aragoi, Galizia, Gaztela eta Leon, Katalunia, Madril eta Nafarroa. Aragoiko

¹⁹ Gaztela eta Leongo autonomia erkidegoaren kasua deigarria da, izan ere, ateratako diru-laguntza deialdietan ez dira zeharkako lehentasunak baloratzen, eta nahiz eta sektorekako lehentasuna ere ez baloratu, gai honen aldeko apostua egiten da jardueretan aplikatutako diren baremoetan. Modu honetan, 2009 eta 2010 urteetako deialdietan, jarduera puntualak baloratzeko irizpideen barruan ondorengo irakur daiteke: "...emakumeen ahalmen eta autonomia handitzea helburu duten proiektuak, eta artikulua honetan bertan aurreikusten diren sektore zaugarriak helburu dituzten proiektuak baloratuko dira bereziki" (norberak gaztelatik itzulia). Gainera, honako hau ere kontuan hartzen da: "generoaren eragina (proiektutik sortutako mozkinen banaketa emakume eta gizonen artean; emakume-onuradunen sendotze prozesuetan egindako ekarpena, euren behar praktikoen eta genero estrategiak kontutan hartuz, besteak beste: baliabidetara heltzea, erabakietan parte-hartzea, antolaketa-gaitasuna...)" (norberak gaztelatik itzulia).

²⁰ Errioxako erkidegoko 2008-2011 urteetako bigarren plan zuzentzaileak %40ko minimoa zehazten du.

autonomia erkidegoaren kasuan, urteroko planak dira hain zuzen ere (plan zuzentzaileekin batera) aurrekontuetan sektorekako portzentajeen esleipena zehazten dutenak; kasu honetan, oinarritzko beharren asebetetzera bideratutako portzentajeak zehazten dira.

Sektorekako lehentasunen inguruko portzentaje motaren bat aurrekontuetan definitzen duten hamaika autonomia erkidegoetatik (plan zuzentzailearen batean gutxienez), bost besterik ez dira koherente urteroko planekin. Hau Galizia, Gaztela eta Leon, Katalunia, Madril eta Nafarroako kasuan gertatzen da. EAE eta Kantabriako autonomia erkidegoek ez dute urteroko planik, eta beraz, geratzen diren beste bost autonomia erkidegoak, urteroko planik badute behintzat, ez dira plan zuzentzaileetan zehaztutakoarekin koherenteak²¹.

Erakundeen sendotasunaren eta gizartearen parte-hartzearen eraginkortasunak lortutako garrantziari dagokionean aipatu beharra dago, gai hauek zehazki kontuan hartzen dituen ildo berezirik ez dagoela diru-laguntzen urteroko edota urte anitzeko deialdietan; lehentasun hauek sektorerakoak izango balira bezala zehazten dira deialdietan ere. Eta lankidetzaren zuzenaren inguruko hitzarmenei edo jarduerari dagokionean (duten izaerarengatik lehentasun mota honetan esleitzeko joera dago), hauei eskainitako garrantzia baloratzea ahalbidetzen duen daturik ez da existitzen autonomia erkidego desberdinetan.

7. Taula. Sektorekako lehentasunen arabeko aurrekontuak.

AURREKONTUA (%)	OINARRIZKO GIZARTE ZERBITZUAK	GIZA ESKUBIDEAK	INGURUMENA	ERAKUNDEEN SENDOTZEA	EKONOMIAREN SUSTAPENA	SENTIKORTZE ETA GARAPENERAKO HEZKUNTZA
< %9	-	EAE	GALIZIA	EAE	-	GALIZIA ERRIOXA NAFARROA (II)
%10 - %39	ANDALUZIA KANTABRIA GAZTELA-MANTXA GAZTELA ETA LEON KATALUNIA (I) EXTREMADURA (I) GALIZIA EAE	EXTREMADURA (I)	EXTREMADURA (I)	EXTREMADURA (I) GALIZIA MADRIL (II)	KATALUNIA (I) EXTREMADURA (I) GALIZIA ERRIOXA (I) MADRIL (II) EAE	KATALUNIA EXTREMADURA (I) EAE (I)
%40 - %69	ERRIOXA* MADRIL (II) **	-	-	-	-	-
%70 - %100	-	-	-	-	-	-

* Errioxako autonomia erkidegoaren lehenengo plan zuzentzailearen kasuan oinarritzko gizarte zerbitzu moduan zehaztu dira hezkuntza (%27-26), oinarritzko azpiegiturak (%14-16), osasuna (%16) eta hiri garapenaren (%5-7) inguruko sektoreak.

** Madrilgo autonomia erkidegoko bigarren plan zuzentzailearen kasuan, oinarritzko gizarte zerbitzu moduan onartu dira hezkuntza (%30) eta osasuna, ura eta saneamenduaren (%20) inguruko sektoreak.

Iturria: norberak eginda.

Modu honetan, lankidetzaren legeetan eta plan zuzentzaileetan, erakundeen sendotzeari eta gizartearen parte-hartzeari teoriarik eskainitako garrantzia, ez da bere garapenarekin bat etorri; izan ere hauek, jarduera tresna moduan, edota deialdietan baremazio gisan txertatu baitira.

Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzaren lehentasunari dagokionean, koherentiaren analisiak gaiaren garapen zabala aztertzea ahalbidetzen du. Zentzu honetan, deialdietan zehazten diren esleipenak eta aholkuek gain, gai hau sustatzeko beste bideak identifikatu dira, adibidez, Sentikortze edota Garapenerako Hezkuntzako jarduerak lankidetzaren proiektuetan (hegoaldeko lurraldeetan egin ohi direnak) gehitzea behartzen dituzten baldintzak. Baldintza hauek Balear Uharteetako, Galiziako, Gaztela-Mantxako eta Kanariar erkidegoetan aurki ditzakegu.

²¹ Andaluzia, Errioxa, Extremadura eta Gaztela-Mantxako autonomia erkidegoen kasua da hau.

Dena dela, koherentziari eskainitako atal honetan aipatu beharra dago, politikaren planifikazio dokumentu gehienetan hezkuntzaren gaia elementu garrantzitsua den arren, gai honetan espezializatutako agenteen txertaketa eskasa dagoela. Zentzu honetan, hezkuntza formaleko agenteen parte hartzearen garrantzia edo beharra onartzen dituzten autonomia erkidegoak gutxi direla azpimarratu behar da, eta kontutan hartzen dituzten erkidegoek, unibertsitateak eta ikerketa zentroak aipatzen dituzte bereziki.

Azkenik aipatu nahiko genuke, legeetan eta plan zuzentzaileetan Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzari eskainitako garrantzia. Alde batetik, mota honetako jardueretarako zehazten diren aurreikuspenetan baieztatu daiteke, eta beste aldetik, modalitate, instrumentu edo tresna moduan zehazten da, erkidegoaren arabera (ikus 8. taula).

8. Taula. Garapenerako Hezkuntzarentzat plan zuzentzaileek aurreikusten dutena.

AURREKONTUA (%)	GARAPENERAKO HEZKUNTZA
< %9	KANARIAK
	GAZTELA-MANTXA
	KATALUNIA (I)
	EXTREMADURA (I y II)
	GALIZIA
	ERRIOXA
	MADRIL (I)
	NAFARROA
	EAE (II)
%10 - %39	ANDALUZIA
	ARAGOI
	KANTABRIA
	KATALUNIA (II y III)
	MADRIL (II y III)
	EAE (I)
%40 - %69	-
	%70 - %100

Iturria: norberak eginda.

3.3.2. Administrazioko beste politikekiko koherentzia

Atal honetan, koherentziaren eta osagarritasunaren inguruan jorratuko dugun bigarren gaia, lankidetzaren politikaren eta administrazioko bestelako politika eta jardueren arteko koherentzia da, literatura espezializatuan geroz eta garrantzi gehiago hartzen ari dena, inondik ere. Analisi hau egiteko, Garapenerako Lankidetzaren legeetan eta plan zuzentzaileetan oinarritu gara.

Autonomia erkidegoetako lankidetzaren legeen analisisian gai hau babesten duten erreferentzia gutxi aurkitu dira. Hala ere, badira salbuespenak, eta kasu hauetan, gaia espresuki erregulatzen da, eta horren adibide da Kataluniako Garapenerako Lankidetzako 26/2001 legea²². Beste lege batzuk, printzipio inspiratzaile, printzipio ordenatzaile, printzipio nagusi edo irizpide moduan islatzen dituzte politika publiko orokorren koherentziaren inguruko gaiak. Beste kasu batzuetan, legeek

²² Lege honek, bere 7. artikuluan ondorengoa zehazten du: "1) Lege honetan dauden balore, helburu eta printzipio nagusiak Administrazioaren jardura guztietara uztarturik daude, eta Kataluniako erakunde lokalek bere eskumenetan dauden jardueri buruz ere informatzen du; 2) Garapenerako Lankidetzaren moduan defini ezin daitekeen Administrazioko jardura publiko batek garatzen ari den lurraldean eragin garrantzitsua egin ahal balezake, gai horretan eskuduntza duen sailburuak, 22, 23 eta 24 artikuluetan aipatzen diren Erakundeengatik inguruko delibrazio txostena eska dezake, hautazkoa eta ez loteslea bada ere; 3) Garapenerako Lankidetzaren moduan defini ezin daitekeen Administrazioko jardura publiko batek garatzen ari den lurraldean eragin garrantzitsua egin ahal balezake, tokiko agintariak, 23 eta 24 artikuluetan aipatzen diren Erakundeengatik inguruko delibrazio txostena eska dezakete, hautazkoa eta ez loteslea bada ere" (Norberak gazteleratik itzulia).

Garapenerako Lankidetzaren gaiekin erlazionatutako jardueren arteko koherentziaren beharra ere islatzen dute²³.

Politiken koherentziaren inguruko kezkek, erkidego desberdinetako Garapenerako Lankidetzako plan zuzentzaileetan ere islatzen dira, eta askotan, legeetan zehaztutako gaiei erreferentzia egiten zaie. Orokorrean, gai honek plan zuzentzaileetan hartzen duen ikuspegia nahiko murriztailea da, erkidegoko administrazio departamentu desberdinek aurrera eramandako jardueretan koherenteak izatearen garrantzia planteatzen dute, betiere garapenerako lankidetzarekin zerikusia duten jarduerak baldin badira.

Autonomia erkidego mailan politiken koherentziari lotutako gairik garrantzitsuenetako bat Garapenerako Hezkuntzari eta honek erkidegoko hezkuntza politikekin duen erlazioari loturikoa da. Hezkuntza administrazio autonomikoen eskumenean dagoen gaia da, eta beraz, administrazio hauei dagokie esparru honetan koherentziaren alde esfortzu berezia egitea. Hala ere, kontu honek plan zuzentzaileetan isla eskasa du. Andaluziako plan zuzentzailean gai hau jorratzen da (Garapenerako Hezkuntzako atalean) Garapenerako Hezkuntza eta bakearen kultura sustatzeko helburuarekin kontseilaritza desberdinen arteko koherentzia eta koordinazioaren garrantzia azpimarratuz. EAEko 2005–2008ko plan zuzentzaileak ere Hezkuntzako Departamentuarekin batera lan egiteko beharra aipatzen du.

Hezkuntzaren kontutik haratago, plan zuzentzaile batzuk departamentu desberdinetako jardueren arteko koordinazio eta koherentzia handiagoaren beharra ere aipatzen dute. Honela, Aragoiko plan zuzentzaileak adibidez, osasunari lotutako jardueri dagokionean, Osasun eta Kontsumoko Departamentuarekin elkarlanean aritzen dela zehazten du (Aragoiko 2008–2011 plan zuzentzailea: 48). Gainera, EAEko 2005–2008ko plan zuzentzaileak, Etxebizitza eta Gizarte Gaietako Departamentuarekin eta Hezkuntzako Departamentuarekin elkarlana sustatzeaz gain (Garapenerako Lankidetzaren Departamentu honen pean zegoen garai hartan), Gazteen Zuzendaritzarekin eta Immigrazioko Zuzendaritzarekin lan egitearen garrantzia ere aipatzen du.

Legeetan eta plan zuzentzaileetan espresuki adierazitakoaz gain, Departamentuen arteko koordinazioaren ikuspuntutik, politiken koherentzian hobetzeko diseinatu diren mekanismoak ere aztertu ditugu. Lege batzuek Departamentuen arteko Batzordeen funtzionamendua aurreikusten eta erregulatzen dute: Balear Uharte, Galizia, Katalunia, Murtzia eta Valentziaren kasuak ditugu hauek.

Oro har, politiken koherentziaren gaia aurrera eramateko formulatutako bat instituzio organoen bidezkoa izan ohi da; adibide gisa, departamentuen arteko batzordeak ditugu (hauek dira legeetan islatzen diren organoak). Mota honetako batzordeak Balear Uharte, Galizia, Katalunia, Murtzia eta Valentziako lankidetzako legeetan erregulatzen dira. Politiken koherentziaren garrantzia azaltzen duten beste lege batzuk ere badaude, baina ez dituzte koherentzia mekanismoak zehazten (Gaztela eta Leon, Kantabria eta Nafarroaren kasuak).

Hala ere, erregulatuta dauden bost erkidegoetako batzordeen funtzioek, lankidetzaren politikaren jarraipenaren parte-hartzeari zuzendutako gaietan zentratzeko joera dute, garapenerako politiken koherentzia printzipioari eragiten dioten beste hainbat gai kanpoan utziz.

Administrazio bakar batean, eta departamentu desberdinen artean, aurrera eramanez diren hitzarmen eta kolaborazioen erreferentziak ere existitzen dira, nahiz eta epe luzera lan egitea sustatzen duen organo konkreturik ez izan.

²³ Asturias, Balear Uharteak, EAE, Extremadura, Galizia, Kanariak eta Madrileko autonomia erkidegoetako legeen kasua da hau. Gainera, Aragoiko eta Errioxako legeen kasuan, koherentziaren kontzeptua aipatzen da, baina tipologia zehaztu gabe.

Dena dela, aurrez aipatu den moduan, gai honen inguruko hausnarketak nahiko urriak dira, eta azalpenik izatekotan, lankidetzako politiken barruan ematen diren jardueren koherentziari bakarrik zuzentzen zaizkie.

9. Taula. Departamentuen arteko Batzordeen eginkizunak.

AUTONOMIA ERKIDEGOAK	LEGEA	EGINKIZUNAK
Balear Uhartek	9/2005 LEGEA	Garapenerako Lankidetzako gaietarako Departamentuen arteko Batzordea sortu da erkidegoko administrazioek sektore honetako jardueretan koordinazio teknikoa sustatzeko ordano moduan.
Galizia	3/2003 LEGEA	a) Beharrezko informazioa lortu, osagarritasuna, garapenerako lankidetzaren gaitasunak aurrera eramaten dituen jardueretan koherentzia eta koordinazioa. b) Plan zuzentzaile eta urteroko planak egiteko orduan parte hartzea. c) Plan zuzentzaileen eta urteroko planen jarraipen eta ebaluazioa ezagutzea. d) Lehedakariak egotzitako bestelakoak.
Katalunia	26/2001 LEGEA	a) Informazioaren bermatzea, koordinazioa, garapenerako lankidetzaren gaitasunak aurrera eramaten dituen jardueretan koherentzia eta koordinazioa. b) Plan zuzentzaile eta urteroko planak ezagutzea, eta hauen inguruan eztabaidatu eta irizpena ematea. c) Urteroko planen jarraipena eta Garapenerako Lankidetzako plan zuzentzailearen eta politikaren ebaluazioa zein diren jakitea, eta hauen inguruan informatu eta eztabaidatu. d) Lehedakariak egotzitako bestelako eginkizunak.
Murtzia	12/2007 LEGEA	Batzorde honen helburuak Murtziako autonomia erkidegoko Administrazioak Garapenerako Lankidetzaren eremuan aurrera eramandako jarduerak koordinatzea eta hauen koherentzia eta osagarritasuna sustatzea dira.
Valentzia	6/2007 LEGEA	a) Koordinazioa bermatzea, informazioa elkartrukatzea, Garapenerako Lankidetzaren eremuan Administrazioak aurrera eramandako jardueretan koherentzia eta osagarritasuna sustatzea. b) Plan zuzentzailea eta urteroko plan zuzentzaileak informatzea, eta hauen berrikuspen informeeak, ebaluazioak edo jarraipenak ezagutzea. c) Lehedakariak egotzitako bestelako eginkizunak.

Iturria: norberak eginda.

3.3.3. Beste administrazioetako lankidetzaren politikekiko koordinazioa eta osagarritasuna

Eta azkenik, atal honen barruan, beste erakundeen lankidetzaren politikekiko koordinazio eta osagarritasunerako gogoia ere kontua hartu da. Honetarako, bi eskala edo esparru kontutan hartu ditugu: lehenik eta behin, esparru berdineko edo goragoko erakundeekiko koordinazioa, besteak beste, nazioarteko agentziak, Europar Batasuna, europar komunitateko bestelako lurraldeak, Espainiako estatuko administrazioa edota beste autonomia erkidegoak; eta bigarrenik, esparru txikiagoko erakundeekiko koordinazioa. Kasu honetan, tokiko administrazioa, udalak, diputazioak, lankidetzaren funtsak, edota autonomia erkidego barruko administrazio desberdinak ere izango genituzke.

Oro har, koordinazioarekiko ardurak, aztertutako lankidetzaren lege guztietan aurki dezakegu. Hala ere, maila desberdinetan koordinatzeko asmoa ez da kasu guztietan izaten. Gai hau aztertzeke, lankidetzaren lege autonomikoak, eta lege hauek aurreikusten diren koordinazio organoak kontuan hartu ditugu.

3.3.3.1. Maila berdineko edo goragoko administrazioekiko koordinazioa

Lege gehienek estatuko organismoen bati erreferentzia egiten diote modu literalean, besteak beste estatuko administrazioari edo Nazioarteko Garapenerako Lankidetzarako Espainiar Agentziari (gaztelaniako siglen arabera, AECID), hau delarik gehien aipatzen den koordinazio maila. Modu nahiko orokorrean aipatzen den beste koordinazio maila bat autonomia erkidegoen artekoa da, hamahiru kasutan espresuki aipatzen dena²⁴.

²⁴ Salbuespenak EAE, Gaztela-Mantxa, Kanariak eta Nafarroa dira.

Estatuko administrazioarekin eta bestelako autonomia erkidegoekiko koordinazioaz gain, Europar Komunitateko administrazioa, Europar Batasuneko bestelako lurraldeak, eta nazioarteko hainbat erakunde eta agentzia ere aipatzen dira. Europar edota nazioarte mailako koordinazio maila hauek aztertu diren Garapenerako Lankidetzako hamar legeetan aipatzen dira.

Nahiz eta autonomia erkidegoen maila berdineko edo maila handiagoko erakundeen arteko koordinazioaren beharraren erreferentziak aurkitu, estatuko lankidetzaren legean aurreikusten den Lurraldeen arteko Batzordea da aipatzen den mekanismo espezifiko bakarra. Batzorde hau lege gehienetan agertu ez arren, autonomia erkidego guztiek parte hartzen dute bertan.

3.3.3.2. Autonomia Erkidego barruko administrazioekiko koordinazioa

Autonomia erkidego barruan egiten den koordinazioari dagokionean, hau da autonomia erkidego barruan egiten dena, tokiko administrazioekin, udalekin, diputazioekin eta autonomia erkidego barruko bestelako erakundeekin batera esfortzuak batzeko beharra aurreikusten da. Lege guztiek gai hau aipatzen dute, Gaztela-Mantxako 3/2003ko lankidetzaren legea salbuespen delarik.

Kasu honetan, autonomia erkidego barruko politiken koordinazioa bultzatzeko proposatzen diren organoak ondorengoak dira:

- **Lankidetzaren Kontseilua:** aztertutako lege guztietan erregulatzen diren organo hauek, autonomia erkidego bakoitzaren baitan dauden lankidetzako agenteen ordezkariak eta parte-hartzea bultzatzen duten aholkularitzarako organo kolegiatuak dira. Aipaturiko agenteen barruan, autonomia erkidegoen bestelako administrazio publikoak kontuan hartzen diren neurrian, Kontseilu hauek koordinaziorako organo gisa ere garrantzia har dezakete.
- **Garapenerako Lankidetzaren Batzorde autonomikoak:** batzorde hauek autonomia erkidego gehienetan sortu ziren (Asturias, Errioxa, Galizia, Gaztela-Mantxa eta Nafarroako autonomia erkidegoetan izan ezik), eta bakoitzaren lankidetzaren legeetan erregulatzen dira. Organo mota hauen helburua tokiko administrazioek lankidetzaren esparruan proposatzen dituzten jarduerak koordinatzea da, eta bereziki udalen baitan ematen direnak. Gaztela eta Leon, Murtzia eta Valentziako erkidegoetako kasuetan lurraldeen arteko Batzordeak erregulatzen dira, eta hauek Garapenerako Lankidetzaren Batzorde Autonomikoen funtzio berdinak dituzte. Balear Uharteetako eta Kataluniako autonomia erkidegoek aldiz, tokiko erakundeekin batera Koordinazio Batzordeak erregulatzen dituzte, autonomia erkidegoetan dauden administrazio desberdinen arteko elkarrizketan gehiago sakontze aldera. EAEko kasuan, Erakundearen arteko Batzordea sortu zen 2009an (2007ko lankidetzaren legean aurreikusten zen zerbait zen hau), eta besteak beste, EAEko erakunde desberdinen arteko koordinazioa sustatzeko, hauen arteko esperientziak elkarbanatzeko, informazioa trukatzeko, edota Eusko Jaurlaritzaren, hiru Diputazioen eta udalen artean sinergiak bultzatzeko helburua zuen.

4. Ondorioak

Aurrez aipatu dugun guztiaren ondoren, lan hau egitean atera ditugun ondorio garrantzitsuenak laburtuko ditugu orain.

Lehenik eta behin, autonomia erkidegoetatik bultzatzen den lankidetzari eduki propioa eta balio erantsia ekartzeko ardura eskasa nabaritu da. Modu honetan, eta lankidetzaren identitatearen inguruan hausnarketa espezifiko bat egin baino, lankidetza autonomikoak korrante nagusiarekin bat egiteko beharra izan duela dirudi.

Zentzu honetan, lankidetza autonomikoak, goragoko mailetako esparru administratiboak jarraitzeko joera izan duela esan dezakegu. Honek, lan honetan aipatu diren hainbat autorek esandakoa baieztatzen du, hau da, lankidetza deszentralizatuak maila zentraletik egindakoa jarraitzeko joera izan duela orokorrean. Beste administrazioek planifikatutako logika errepikatzeke joera hau autonomia erkidegoetan oro har (eta erkidego bakoitzean modu zehatzean) existitzen den potentzialtasunen diagnosi eta aprobetxamendu hobe bat egitearen kontra joan da. Lankidetza autonomikoaren eta honen potentzialtasun propioen inguruko hausnarketa orokorreari dagokionean, aztertu diren dokumentu gehienetan ez da honi buruzko ia aipamenik aurkitu. Eta azken hau arraroa da, izan ere, lehenago aipatu ditugun lankidetza deszentralizatuak desberdintzen duten begi bistako gai bereziak daude, Tokiko instituzioen sendotzea eta Garapenerako Hezkuntza, besteak beste. Beste helburu askoren pean definitzen dira azken gai hauek, eta beraien garrantziaren inguruan hausnarketa gutxi egin da Tokiko Lankidetza edo Lankidetza Deszentralizatuaren testuinguruan.

Beste alde batetik, lankidetzari ekarpen bereziak egiteko autonomia erkidego bakoitzak duen ahalmenaren inguruko erreferentzia edo hausnarketa zehatzen gabezia dagoela azpimarratu daiteke orokorrean. Nahiz eta planifikazio dokumentu batzuetan erkidego bakoitzaren tradiziozko sektoreei loturik dauden gai konkretuen erreferentzia egin, ez da gai honen inguruko diagnostikorik existitzen (giza gaitasun, gaitasun tekniko eta abarrekin erlazionaturik daudenak), ezta beraz aurrera eramateko behararen inguruko aipamenik ere. Honek aldi berean lankidetza autonomikoa estatuko edo nazioarteko lankidetzaren luzapena izatearen ideia indartzen du, gaiaren balio erantsiaren inguruko hausnarketarik egin gabe.

Bigarrenik, autonomia erkidegoetako Garapenerako Lankidetzak ez du horizontalagoa, jarraia eta aldebikoa den elkarlana sustatzeko proposamen berririk ekarri. Eta hau hein handi batean bi gairekin loturik dago. Alde batetik, estatuko lankidetzatik kopiatzen diren irizpideei jarraitutako hirugarren lurren aukeraketa, hau da, herrialdeen garapen indizeetan oinarritutako irizpideak jarraituz, antzekoak diren lurren arteko lankidetza erraztu lezaketen lurren barruan erregioen berezitasunak kontuan izan gabe. Zentzu honetan, ez dira ia gobernu deszentralizatuaren arteko epe luzeko hitzarmenetan oinarritutako lankidetza motarik kontuan hartu, ezta denboran zehar luzatu daitekeen elkarlana bermatzeko edo sustatzeko ahalmena duten mekanismorik ere.

GGKEetan delegatutako lankidetzan oinarritutako modeloa bultzatu da autonomia erkidegoetatik, hots, diru-laguntzen deialdietan oinarriturikoa, administrazioetik sustatutako

lankidetzazuzena alde batera uzten duen eredu. Atal teorikoan eskariaren arabeko eredu moduan zehaztu da, GGKEek adierazitako lehentasunetan oinarritutakoa, zeinak ondoren, gobernu autonomoek onartutako sektorekako lehentasun eta lehentasun geografikoen plangintza sortzen duen. Gainera, aurrez aipatu den moduan, azpimarratu beharra dago, aukeraketako orduan, ez direla autonomia erkidegoetako ezaugarri eta gaitasunak kontuan hartu, ezta autonomia erkidego hauek, hirugarren lurraldeek izan ditzaketen behar eta ezaugarriekiko erlazioa ere.

Beste alde batetik, sustatu den lankidetzazuzen eredu honek, autonomia erkidegoetako bestelako agente eta erakundeen parte-hartzea modu zuzenean mugatu du, izan ere, autonomia erkidegoek, horizontalagoak eta alde-bikoak diren erlazioak sortuz beraien gaitasun propioekin ekarpena egin bailezakete. Gizarte zibileko erakunde eta entitateen kasua da hau, beste lurraldeetako erakunde desberdinen kezka edota interes berdinekin bat egin dezakete, hauetan espezializaturik baitaude.

Hirugarrenik, barneko koherentziari dagokionean, autonomia erkidegoetako Garapenerako Lankidetzaren planifikazioaren ahultasuna aipatzea beharrezkoa da. Oro har, zehaztutako helburuen eta hauek aurrera eramanez ahal izateko proposatutako instrumentuen arteko elkarrekotasun eskasa dagoela esan daiteke. Zentzu honetan, aipatu beharra dago planifikazio dokumentuetan zehaztutako helburu askok ez dutela praktikara eramanez ahal izateko instrumentu berezirik, eta gainera, ez direla aktore egokiak identifikatzen hauek aurrera eramateko. Lankidetzazuzen Deszentralizatuaren alorrean bereziak diren gai batzuk, Tokiko Erakundeen Sendotzea edo Gizartearen Parte-hartzea adibidez, praktikan aurrera eramateko ez dira mekanismo bereziak zehazten oro har. Salbuespena suposatzen duena Sentikortze eta Garapenerako Hezkuntzaren gaia da, izan ere, plan zuzentzaileetan trataera nahiko zabala egiten zaio, jarduera gisa zehaztu, edo modalitate berezi gisa kontsideratuz.

Lankidetzazuzenari dagokionean, eta aurrez esan bezala, autonomia erkidegoek aurrera emandako politiketan izandako aipamenez eskasaz gain, planifikazio dokumentuetan zehaztutako lehentasun eta helburuekin bat datozen jarduera espezifikotarako irizpideak zehaztea ahalbidetuko luketen trataera konkretuak mugatu ditu.

Gai honekin loturik, gizarteko sektore desberdinek lankidetzazuzen parte-hartzeko beharrenez inguruan lege eta plan zuzentzaile batzuetan dauden deklarazioen eta hauek bideragarri izateko bide edo tresnen kontsiderazioaren arteko elkarrekotasun eskasa ere azpimarragarria da. Izan ere, aipatu dugun moduan, GGKEen proiektuak diru-laguntzen bidez finantzatzeko mekanismoak hartzen dituen ereduaz ezarri da, honela beste izaera duten agenteen parte-hartzea bermatzeko bideak alde batera utziz.

Laugarrenik, politika dokumentuek, oro har, beste administrazioek aurrera eramandako lankidetzazuzenarekin koordinatzeko beharra kontuan hartzen dute. Koordinazio hau, goragoko mailletako (Espainiako estatua, Europa, eta abar), maila berdineko (beste autonomia erkidegoak) edota maila baxuagoko (udalak, diputazioak eta abar) administrazioekin loturikoa izan ohi da, eta gehienbat lankidetzazuzen legeetan agertu ohi da.

Plan zuzentzaileetan zehaztutako mekanismoetan koordinazioaren gaia islatu den modu espezifikotari dagokionean, aipatu nahi dugu lehenik eta behin, Europako edo nazioarteko esparruei dagozkien erreferentzia eta proposamenez gabezia bistakoa dela. Espainiako estatuari dagokionean, autonomia erkidegoen arteko koordinazioa sustatzeko zehazten den tresna nagusia Lurraldeen arteko Batzordea da. Autonomia erkidego guztiek bertan parte-hartzen dute, legeetan gai hau modu espezifikotari zehazturik egon ala ez.

Autonomia erkidego barnean dagoen erakundeen arteko koordinazioak trataera desberdinak hartzen ditu eta nahasmenez ere sortzen du hainbatetan. Kasu batzuetan, aurrez aipatu den moduan, erakundeen arteko Lankidetzazuzen Batzordeak hartzen dira kontutan, baina beste kasu

batzuetan Lankidetza Kontseiluen esku uzten da koordinazioaren zeregina, eta azken hauetan mota desberdinetako aktore publiko zein pribatuak barneratzen dira.

Haratago doan erakundeen arteko koordinazioaren gaiari eragiten dion beste gai bat, garapenerako politiken koherentziarena da. Autonomia erkidego batzuek departamentuen arteko batzordeak aipatzen dituzte Garapenerako Lankidetzarekin erlazonaturik dauden jarduerak aurrera eramaten dituzten administrazioetako sektore desberdinak koordinatzeko eta osatzeko helburuarekin. Hala ere, gai honen inguruko hausnarketa orokorrean nahiko murriztailea da; izan ere, garapenerako (modu orokorrean hartuta) politiken koherentziaren inguruko hausnarketak ez dira kontuan hartzen, hau da, lankidetza politikatik haratago doazen gaien arteko erlazioen hausnarketa kanpo geratzen da, justu, *Ekonomia Lankidetza eta Garapenerako Antolakundeak* (ingeleseko *Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*) edota literatura espezializatuak zehazten dutenetik kontra.

Azkenik, **bosgarren lekuan**, autonomia erkidego desberdinetan planifikazio eredu bateraturik ez dela existitu ondoriozta dezakegu ikerlan hau egin ondoren. Autonomia desberdinen artean ezaugarri berdin batzuk egon arren (beste esparruetako testu eta dokumentuak maila txikiagoan errepikatze joeraren ondorio da hau), lankidetza politika desberdinen diseinurako erabilitako metodologia desberdinak daude.

Alde batetik, dokumentu hauetan erabiltzen diren kontzeptu ugariarentzat ez dago nomenklatura bateraturik, eta askotan kasu batzuetan zein besteetan esanahi desberdinak hartzen dituzte. Honek, konparaziozko ikerketak egiteko aukerak mugatzen ditu, eta baita esfortzuak koordinatzeko ere. Arazo honek planifikazioaren eremu guztietan eragiten du, bai helburuen, lehentasunen eta sektoreen kontsiderazioan, bai mekanismo, instrumentu edo modalitateen trataeran, bai koordinazio mekanismo edo aktoreei dagokionean, eta baita politiken koherentzia printzipioa ulertzeko moduan ere.

Beste alde batetik, autonomia erkidegoen lankidetza erregulatzen eta planifikatzen duten dokumentu desberdinek duten rola inguruan ere ez dago akordiorik. Kasu batzuetan, lankidetzako legeak, plan zuzentzaileak baldintzatzen dituzten eta politikoagoak eta aldakorak diren gaiak zehazten dituzte (lehentasun sektorial eta geografikoen zehaztapena adibidez), eta beste kasu batzuetan, aktore desberdinei esleitzen zaion rolari edota politiken koherentzia bermatu dezaketen mekanismoei eragiten dioten beste alderdi batzuk erregulatu gabe geratzen dira. Oro har, planifikazio ereduak ez du dokumentu batzuen eta besteen arteko desberdintzapen garbia egiten, ezta bakoitzak izan beharko lukeen edukiaren eta helburuen arteko zehaztapenik ere.

Hori dela eta, autonomia erkidegoek aurrera eramandako planifikazio ereduak estatuen logika jarraitu duela uste dugu: alde batetik, nazioarteko esparruko gai eta hausnarketan erreferentziak leku zabalagoa izan dute, baina bestalde, Lankidetza Deszentralizatuaren balio erantsiaren inguruko hausnarketek ez dute islarik izan ondorioetan, instrumentuetan, baliabideetan eta aktoreetan eragin zuzena izanik. Zentzu honetan, beste lankidetza esparruetako jardueren logika kopiatzeko joera egon dela esan dezakegu, eta baita beste mailetatik aurrera eramaten diren lanen luzapen gisa gai hau ikusteko joera ere. Administrazio autonomikoetatik (bai orokorrean eta baita autonomia erkidego bakoitzetik ere) sustatu daitekeen ekarpen espezifikoen inguruko hausnarketa eta kontsiderazioen gabezia azpimarragarria da.

Bibliografía

AECID, FEMP (1991a): La cooperación descentralizada al desarrollo en España: Volumen I. Estudio sobre la cooperación de las corporaciones locales y autónomas. Madril.

AECID, FEMP (1991b): La cooperación descentralizada al desarrollo en España: Volumen II. Listados por corporaciones locales y comunidades autónomas, sectores y países destinatarios. Madril.

Alberdi, Jokin (2010): El futuro de la cooperación autonómica al desarrollo: estudio del marco jurídico-político de la cooperación pública vasca. IVAP.

Alberdi, Jokin (2011): “La cooperación descentralizada y la nueva arquitectura de la ayuda: la cooperación vasca en el siglo XXI”, Larrañaga, Mertxe eta Jubeto, Yolanda: La cooperación y el desarrollo humano local. Hegoa/UPV-EHU. Bilbao.

Alemán, Alicia; De la Fuente, Noemí (2009): *Solidaridad con eficacia: los retos de la cooperación pública navarra*. Investigaciones Alboan, 10 zbkia., Bilbao.

Álvarez, Javier (2003): “La cooperación para el desarrollo en la Comunidad Autónoma de Galicia”, Revista Española de Desarrollo y Cooperación, 11 zbkia., 137 – 148 orr.

Álvarez, Oneida eta Durán, Alejandro (2002): “Las relaciones de las comunidades autónomas españolas y Cuba: contribución a una nueva dimensión de la conexión Iberoamericana”, Freres, Christian eta Sanz, Antonio: Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana, AIETI, Madril.

Amara, Denisse (2010): “Los problemas frecuentes de la cooperación de las comunidades autónomas en Colombia”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Ayuso, Anna eta Bayo, Francesc (2002): “Entre la promoción económica y la solidaridad: la acción exterior de Cataluña en América Latina”, Freres, Christian eta Sanz, Antonio: Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana, AIETI, Madril.

Badia i Dalmases (2009): *Los gobiernos locales en la acción exterior. Una visión desde Cataluña*. Fundación CIDOB. Bartzelona.

Badia i Dalmases, Francesc (2009): Los gobiernos locales en la acción exterior. Una visión desde Cataluña. Fundación CIDOB. Bartzelona.

Bossuyt, Jean (1995): “Cooperación Descentralizada. Lecciones de la experiencia de la UE con la Convención de Lomé”, *Documento preparado para la reunión de los Consejos Consultivos Europeos de Cooperación*. Mallorca.

Bossuyt, Jean (2008): “Políticas e instrumentos de apoyo a la Cooperación Descentralizada por parte de los estados miembro de la Unión Europea y la Comisión Europea: un análisis comparativo”, *Anuario de la Cooperación Descentralizada*, 3 zbkia. Observatorio de Cooperación Descentralizada UE-AL, Montevideo.

Cabrero, Patricia (2010): “La cooperación descentralizada canaria: fortaleciendo lazos con África”, De la Fuente, Rosa: *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

CAD/OCDE (2003): *Declaración de Roma*. <http://www.oecd.org/development/aideffectiveness/31451637.pdf>. (Azken bisita: 2013/01/04).

CAD/OCDE (2005): Aid extended by local and state governments, DAC journal, bol. 6, 4 zbkia.

Camps, Núria et al. (2001): 1er estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del sud: 1998-1999-2000. Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. Bartzelona.

Carballo, Silvia eta Rodríguez, Natalia (2008): Análisis de la Cooperación pública en Gipuzkoa 2005 - 2007: una mirada a la cooperación descentralizada. Euskadiko GGKEen Koordinakundea- Gipuzkoako Foru Aldundia. Donostia.

Carbonero, Andrés eta Ciriza, Luis (2002): El programa de cooperación al desarrollo del gobierno de Navarra: política pública y marco normativo. Revista Española de Desarrollo y Cooperación, 10 zbkia., 171–184 orr.

Comisión Europea (2007): *Código de Conducta de la UE relativo a la división del trabajo en el ámbito de la política de desarrollo*. Brusela.

Confederación de fondos de cooperación y solidaridad (2001): Municipalismo y solidaridad: guía sobre la cooperación descentralizada. Cooperación Municipal al Desarrollo, 5 zbkia.

Confederación de fondos de cooperación y solidaridad (2003): Realidad de los fondos de cooperación 2001-2003. Cooperación Municipal al Desarrollo, 6 zbkia.

Dacosta, Lisa; Jadot, Yannick, eta Sindzinger, Alice (2004): “Complementarity of European Union Policies on Development Co-operation: First elements of analysis and recommendations for an evaluation”, Paul Hoebink: *The Treaty of Maastricht and Europe’s Development Co-operation. Studies in European Development Co-operation*. Triple C Evaluations, 1 zbkia. Europar Batasuna, Brusela.

De la Fuente, Rosa eta Fernández, Johanna (2010): “¿Casa común de la cooperación española? Obstáculos y desafíos para las oficinas técnicas de cooperación”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

De Miguel, Santiago (2001): “La deuda externa y la ayuda oficial: ¿qué hacer desde las administraciones locales y autonómicas?”, Revista Española de Desarrollo y Cooperación, 7 zbkia., 99–111 orr.

Del Huerto, María (2004a): “Una aproximación contextual y conceptual a la cooperación descentralizada”, Godínez Zúñiga, Víctor Manuel, eta Del Huerto, María: Tejiendo Lazos entre

Territorios. La cooperación descentralizada local Unión Europea-América Latina. Municipalidad de Valparaíso, 19–51 orr.

Del Huerto, María (2004b): "La cooperación descentralizada: nuevos desafíos para la gestión urbana". Revista Urbano, bol. 7, 9 zbkia., 76–85 orr.

Del Huerto, María (2005): "Aportes para la construcción de un marco de referencia conceptual en el espacio de las relaciones Unión Europea-América Latina", *Anuario de la Cooperación Descentralizada*, 44–63 orr., Observatorio de Cooperación Descentralizada Unión Europea-América Latina, Bartzelona.

Del Olmo, Enrique (2006): "Calidad y eficacia de la cooperación descentralizada", Del Olmo et al.: Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada: superar las inercias y construir espacios nuevos. Mundu Bat. Bilbao.

Díaz Abraham, Leonardo (2008): La cooperación oficial descentralizada: cambio y resistencia en las relaciones internacionales contemporáneas. Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación. Libro de la Catarata. Universidad Complutense de Madrid.

Dirección de Servicios de RRII de la Diputación de Barcelona (2005): Balance y perspectivas de la cooperación descentralizada entre gobiernos locales euromediterráneos. Diputación de Barcelona.

Europar Batasuna (2008): *La carta europea de cooperación en apoyo a la gobernanza democrática local y a la descentralización*. Estrasburgo, Jornadas Europeas del Desarrollo.

Euskal Fondoa (1994): Análisis de la cooperación municipal en Euskadi. Euskal Fondoa. Bilbao.

Euskal Fondoa (2006): "La cooperación descentralizada. Los municipios, actores de primer orden", Del Olmo et al: *Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada*. Gakoa, Donostia.

FAMSI (2001): Cooperación internacional de entidades locales en Andalucía: inventario-evaluaciones de la cooperación internacional al desarrollo de entidades locales andaluzas. Primera parte: 1999-2001. Fondo Andaluz de Municipios para la Solidaridad Internacional. Córdoba.

FAMSI (2003). *Inventario evaluación de la cooperación internacional al desarrollo de entidades locales andaluzas*. Córdoba. FAMSI.

FEMP (años 2005, 2006, 2007, 2008, 2009): La cooperación al Desarrollo de las entidades locales. Federación Española de Municipios y Provincias. Madrid.

Fernández de Losada, Agustí (2004): "Reflexiones sobre la cooperación descentralizada entre gobiernos locales de la Unión Europea y América Latina", Godínez et al.: Tejiendo lazos entre territorios. La cooperación descentralizada local Unión Europea - América Latina.

Fernández, Gonzalo (2006): "¿Es el desarrollo local el ámbito más adecuado para la cooperación descentralizada?", Del Olmo et al.: Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada: superar las inercias y construir espacios nuevos. Mundu Bat. Bilbao.

Freres, Christian eta Sanz, Antonio (2002): "Las comunidades autónomas y la política exterior de España" Freres, Christian eta Sanz, Antonio: Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana, AIETI, Madrid.

Gil Cortés, Roser (2012): Informe sobre la política de Cooperación al Desarrollo de las CC.AA. Publicaciones de la Coordinadora de ONG para el Desarrollo España.

Gómez Gil, Carlos (2001): “La Cooperación Descentralizada en España: ¿Motor de cambio o espacio de incertidumbre?”, *Bakeaz*, 46 zbkia. Bilbao.

Gómez Gil, Carlos (2008): *Una visión panorámica de la cooperación descentralizada de las entidades locales. Reflexiones sobre su papel y su futuro*. Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz, Servicio de Cooperación al Desarrollo, Vitoria-Gasteiz.

Gómez Gil, Carlos (2010): “La cooperación descentralizada de las entidades locales: evolución y cambios”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

González Martín, Miguel; De la Fuente, Noemí; eta Sagastagoitia, Jon (2007): *Zenbakiez haratago: La cooperación al desarrollo a debate*. Serie investigaciones, 3 zbkia. Bilbao.

González Parada, José Ramón eta Corral, Jesús C. (1998b): “La cooperación descentralizada en España”, González Parada, José Ramón et al.: *Cooperación descentralizada. ¿Un nuevo modelo de relaciones Norte-Sur?* Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación. Los Libros de Catarata. Madrid.

González Parada, José Ramón eta García Cebolla, Juan Carlos (2004): *Manual de evaluación para la cooperación descentralizada*. Editorial Dykinson. Madrid.

González Pazos, Jesús (2008): “Dimensión política de la cooperación descentralizada”, Del Olmo et al.: *Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada*. Mundu Bat. Bilbao.

González Pérez, Inmaculada eta García-Talavera, Paula (2005): *Manual para la cooperación internacional descentralizada desde canarias*. Fundación canaria para el Desarrollo Social. Las Palmas de Gran Canaria.

González, Jesús (2006): “Dimensión política de la Cooperación Descentralizada”, Del Olmo et al.: *Riesgos y oportunidades en la Cooperación Descentralizada: superar las inercias y construir espacios nuevos*. Mundu Bat. Bilbao.

González-Badia, Juan eta Ruiz Seisdedos, Susana (2003): *La cooperación al desarrollo: un reto para los entes descentralizados*. Instituto de Investigación Urbana y Territorial. Granada.

Grasa, Rafael et al. (2002): *Relaciones Sud-Nord 2001: que fem a Catalunya*. Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament. Bartzelona.

Griso, Araya (coord.) et al. (2011): *4t Estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del sud: 2006 - 2007 - 2008*. Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. Bartzelona.

Gudynas, Eduardo (2010): “El día después del desarrollo” Esteva, Gustavo et al.: *La agonía de un mito: ¿Cómo reformular el “desarrollo”?*, Cuadernos de Trabajo sobre el Desarrollo, 5 zbkia. Alai, SODEPAZ, Atrapasueños. Madrid.

Guedan, Manuel eta Marcos, Rafael (2005): *La cooperación descentralizada*. Centro de Iniciativas de Cooperación al Desarrollo, Tama. Madrid.

Gutiérrez, Jorge; Villena, Unai eta Malagón, Eduardo (2012): “¿Nuevas prácticas o réplica a otra escala? La cooperación descentralizada y su especificidad desde el caso del país Vasco”, *Revista de Economía Crítica*, 14 zbkia., 37–62 orr.

Haedo, Mariana (2006): La cooperación internacional descentralizada española en Centroamérica en el área del municipalismo y la descentralización, Del Olmo et al.: Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada: superar las inercias y construir espacios nuevos. Mundu Bat. Bilbao.

Hafteck, Pierre (2003): "An introduction to Decentralized Cooperation: definitions, origins and conceptual mapping", *Public Administration and Development*, 23 zbkia., 333–345 orr.

Harris, John, Stokke, Kristian eta Törnquist, Olle (2004): *Politicising Democracy. The New Local Politics and Democratisation*. Palgrave Macmillan.

Hernández, Carlos (2008): "Tomar la Cooperación Descentralizada en serio, o la crónica de un difícil equilibrio entre la política y las políticas públicas", *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 21 zbkia., 11–26 orr.

Hocking, Brian (2000): "Vigilando la 'frontera': Globalización, localización y capacidad de actuación de los gobiernos no centrales", Aldecoa, Francisco y Keating, Michael: *Paradiplomacia: las relaciones internacionales de las regiones*. Marcial Pons, Madril.

Hombrado, Angustias (2008): *Coordinación entre el Gobierno central y las comunidades autónomas: asignatura pendiente de la cooperación española*. OPEX, Fundación Alternativas. Madril.

Hombrado, Angustias (2010): "La coordinación entre la cooperación oficial descentralizada y la cooperación de la administración central", De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Hombrado, Angustias eta Hernández, Carlos (2010): *Coordinación de la cooperación española al desarrollo entre el Gobierno central y las comunidades autónomas en la nueva legislatura: nuevas oportunidades y viejos retos*. Documento de trabajo 53. OPEX.

Ianni, Vanna (2011): *La cuestión democrática. Descentralización del poder político. Aportes y retos de la Cooperación Descentralizada*. IEPALA. Madril.

Iborra, Juanjo eta Santander, Guillermo (2012): La cooperación para el desarrollo de la Comunitat Valenciana. 2015 y más.

IEPALA (1999): Manual de cooperación descentralizada. Biblioteca Básica Vecinal. Documentos, 9 zbkia. Madril.

Illán Sailer, Carlos (2004): La Cooperación Descentralizada Española ante los retos de desarrollo del milenio. *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 14 zbkia., 205 – 223 orr.

Illán Sailer, Carlos (2007): "La cooperación para el desarrollo autonómica y local. Balance y tendencias", Monográfico: Cooperación descentralizada en el mediterráneo. *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 21 zbkia.

Illán Sailer, Carlos (2008): "La cooperación para el desarrollo autonómica y local. Balance y tendencias", *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, Monográfico: Cooperación descentralizada en el mediterráneo, 21 zbkia., 28–43 orr.

Intermón-Oxfam (2002 - 2012): Realidad de la ayuda.

Laborra, Julia eta Rodríguez, Natalia (2008): Análisis de la cooperación pública en Gipuzkoa 2008. Una mirada a la cooperación descentralizada. Euskadiko GGKEen Koordinakundea.

Lagares, Nieves (2010): “El caso de Galicia: incorporación a un modelo institucionalizado de la cooperación”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Legarreta, Josu (1998): “Cooperación pública vasca”, *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 3 zbkia., 101 – 115 orr.

Malé, Jean-Pierre (2006): *Especificidades de la Cooperación Descentralizada pública: actores, contenidos y modelos*. Observatorio de la Cooperación Descentralizada UE-AL, Montevideo.

Malé, Jean-Pierre (2008): “Panorámica de las prácticas y tendencias actuales de la cooperación descentralizada pública”, *Anuario de la cooperación descentralizada*, 21 – 39 orr. Observatorio de la Cooperación Descentralizada UE-AL, Montevideo.

Malé, Jean-Pierre (2009): “La cooperación descentralizada UE-AL en perspective: una mirada sobre su evolución (2005-2009)”, *Anuario de la cooperación descentralizada*, 4 zbkia. Observatorio de Cooperación Descentralizada UE-AL.

Marteles, Silvia (2011): “La Cooperación Descentralizada en España, Francia e Italia: un estudio comparativo”, *Anuario de la cooperación descentralizada*, 6 zbkia. Observatorio de Cooperación Descentralizada Unión Europea–América Latina, Bartzelona.

Martínez Vazquez, Ricardo (2004): “Cooperación española en el mediterráneo y la cooperación descentralizada: modelos de encuentro y coordinación”, *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 14 zbkia., 75 – 95 orr.

Martínez, Ignacio (2010): “La cooperación descentralizada española en Perú y Nicaragua: crecimiento, diversidad de actores y limitaciones para la eficacia”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Martínez, Ignacio (2013): “Eficacia de la ayuda en la cooperación descentralizada”, Agost, Mª Raquel et al. (koord.): *Cooperación descentralizada pública: Introducción, enfoques y ámbitos de actuación*. Cooperació i solidaritat, Projectes, 12. Universitat Jaume I.

Martínez, Ignacio eta Sanahuja, José Antonio (2009): *La agenda internacional de eficacia de la ayuda y la Cooperación Descentralizada de España*. Fundación Carolina, documento de trabajo, 38 zbkia. Madril.

Martínez, Ignacio eta Sanahuja, José Antonio (2012b): “La cooperación descentralizada en España y la eficacia de la ayuda al desarrollo: balance y propuestas de reforma” Iglesia-Caruncho, Manuel (koord.): *La eficacia de la ayuda y la cooperación española*. Estudios Internacionales, Universidad Complutense de Madrid. ICEI. Madril.

Martínez, Ignacio eta Santander, Guillermo (2009): “La Declaración de París y la cooperación descentralizada” *Anuario 2008 de la Cooperación Descentralizada*, Observatorio de la Cooperación Descentralizada, Bartzelona.

Martínez, Ignacio eta Santander, Guillermo (2010): *La cooperación al desarrollo en la Comunidad de Madrid*. Instituto Complutense de Estudios Internacionales. Universidad Complutense de Madrid.

Martínez, Ignacio; Medina, José eta Santander, Guillermo (2012): *La cooperación madrileña. Crisis de una política necesaria*. 2015 y más.

Martínez, Ignacio; Sanahuja, José Antonio (coord.) (2012a): *Eficacia de la ayuda y división del trabajo: retos para la Cooperación Descentralizada española*. CEIPAZ, Bol. 1. Madrid.

Mercader, Núria (koord.) (2007): 3r Esdudi sobre la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud 2003 - 2004 - 2005. Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. Bartelona.

Observatorio interuniversitario de la cooperación internacional al desarrollo de Castilla y León (2009): Informe sobre la cooperación internacional al desarrollo en Castilla y León 2005 - 2007: un proceso en crecimiento. Valladolid.

Observatorio interuniversitario de la cooperación internacional al desarrollo de Castilla y León (2010): Informe sobre la cooperación internacional al desarrollo en Castilla y León 2008: incertidumbres ante el nuevo escenario. Valladolid.

Observatorio interuniversitario de la cooperación internacional al desarrollo de Castilla y León (2012): Informe sobre la cooperación internacional al desarrollo en Castilla y León 2009: cooperación y migraciones, una asociación confusa. Valladolid.

Ortega, Mª Luz eta Palacios, M^a del Mar (1999): “Dos modelos de cooperación descentralizada. La experiencia del ayuntamiento de Córdoba”, Husson et al.: *Concepts et pratiques de la coopération au développement en régions. Une comparaison franco-espagnole*. Regards. Bordele.

Padilla, Leonel Eduardo (2002): “Guatemala y las comunidades autonomas: problemática social y cooperación” Freres, Christian eta Sanz, Antonio: *Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana*, AIETI, Madrid.

Palacios, M^a del Mar eta Ortega, Mª Luz (2002): “La acción exterior en el Estado descentralizado. Las relaciones de Andalucía con Iberoamerica” Freres, Christian eta Sanz, Antonio: *Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana*, AIETI, Madrid.

Palacios, María del Mar (2010): “El caso del ayuntamiento de Córdoba: una cooperación participativa y municipalista”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Pérez de Armiño, Karlos eta Mendia, Irantzu (2002): “La acción exterior vasca y América Latina: motivaciones, instrumentos y evolución” Freres, Christian eta Sanz, Antonio: *Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana*, AIETI, Madrid.

Peruzzotti, Enrique (2002): “Recreando vinculos: las relaciones entre Argentina y las comunidades autonomas en la actualidad” Freres, Christian eta Sanz, Antonio: *Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana*, AIETI, Madrid.

Piqueras, Abel (2000): “Reflexiones y propuestas para la cooperación descentralizada española”, *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 6 zbkia., 159 – 181 orr.

Restán, Javier (1999): “La cooperación para el desarrollo en la Comunidad de Madrid” *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 5 zbkia., 163 – 176 orr.

Rhi-Sausi, José Luis (2000): "El papel de las administraciones descentralizadas en la Cooperación al Desarrollo de la Unión Europea (UE)", *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 5 zbkia., Universidad Complutense de Madrid, Madrid.

Rodríguez, Natalia et al. (2012) Análisis de la Cooperación pública vasca 2008 – 2010: una mirada a la cooperación descentralizada. Euskadiko GGKEen Koordinakundea.

Ruiz Seisdedos, Susana (2006a): "El surgimiento y configuración de una nueva política: La cooperación descentralizada", *Revista de Investigaciones Políticas y Sociales*, bol. 5.

Ruiz Seisdedos, Susana (2006b): "Un análisis crítico de la Cooperación Descentralizada: el reto de la coordinación interadministrativa". *Revista Tempo Exterior*. Vigo.

Ruiz Seisdedos, Susana (2006c): "Los ayuntamientos y la cooperación para el desarrollo: el papel de los hermanamientos", *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 18 zbkia., 149 – 160 orr.

Ruiz Seisdedos, Susana (2007a): "La ayuda al desarrollo en el ámbito descentralizado: el retrato de una política pública emergente", *Revista OIDLES*, bol.1, 2 zbkia.

Ruiz Seisdedos, Susana (2007b): Los encuentros y desencuentros entre administraciones: la cooperación descentralizada en España. Congreso Asociación Española de Ciencia Política y de la Administración.

Ruiz Seisdedos, Susana (2008a) "La Cooperación Descentralizada, un nuevo modelo de desarrollo: análisis de las relaciones España – Nicaragua", *HAOL*, 15 zbkia., 107–120 orr.

Ruiz Seisdedos, Susana (2008b): La teoría y praxis de la cooperación descentralizada. Análisis de tres estudios de caso. Observatorio de cooperación descentralizada Unión Europea-América Latina.

Ruiz Seisdedos, Susana (2011): "Avances y retos de la cooperación al desarrollo en Andalucía", *Revista Investigación Políticas y Sociología*, bol. 10, 1 zbkia., 85 – 98 orr.

Ruiz Seisdedos, Susana (2013): "Aspectos básicos de la Cooperación Descentralizada", Agust, Mª Raquel et al. (koord.): *Cooperación descentralizada pública: Introducción, enfoques y ámbitos de actuación*. Cooperació i solidaritat, Projectes, 12. Universitat Jaume I.

Ruiz Seisdedos, Susana eta Saniger Martínez, Nieves (2010a): "Una primera aproximación a la cooperación oficial descentralizada de las comunidades autónomas españolas", De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Ruiz Seisdedos, Susana eta Saniger Martínez, Nieves (2010b): "La cooperación descentralizada en Andalucía: la apuesta por la cooperación directa", De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Sanahuja, José Antonio (2002): "Comunidad autónoma, capital del Estado, y 'ciudad global': la comunidad de Madrid y sus relaciones con Iberoamérica", Freres, Christian eta Sanz, Antonio: *Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana*, AIETI, Madrid.

Sánchez, Eduardo (koord.) (2003): Análisis de la Cooperación Oficial Descentralizada en el Estado español en el periodo 1999 – 2002. Coordinadora de ONG para el Desarrollo España.

Sancho i Vendrell, Alfonso (2006): *La cooperación local y descentralizada. Análisis crítico y nuevas perspectivas*, Del Olmo et al.: *Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada: superar las inercias y construir espacios nuevos*. Mundu Bat. Bilbao.

Santander, Guillermo (2010a): “La Comunidad de Madrid: el reto de construir una política pública y eficaz de cooperación”, De la Fuente, Rosa (coord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Santander, Guillermo (2010b): “La cooperación para el desarrollo del ayuntamiento de Madrid: el desafío del municipalismo”, De la Fuente, Rosa (koord.): *Los nuevos actores en la cooperación internacional. El papel de los gobiernos locales y regionales*. IUDC, Universidad Complutense de Madrid. Libros de la Catarata.

Soldatos, Panayotis (1990): “An Explanatory Framework for the Study of Federated States as Foreign-policy Actors”, Michelmann, Hans J. eta Soldatos, Panayotis, *Federalism and International Relations. The Role of Subnational Units*, Oxford, Clarendon Press.

Tecno-Des (1996): *Cooperación descentralizada 1994-1995: volumen I: informe resumen: Volumen II: listados y tablas*. Fempress. Madril.

Teijo, Carlos (2004): “El nuevo marco legal del sistema gallego de cooperación al desarrollo: comentarios sobre la Ley 3/2003 de 19 de junio”, *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, 13 zbkia., 167 – 181 orr.

Teijo, Carlos (2006): “Comentarios al primer plan director de la cooperación gallega para el desarrollo (2006–2009)”, *Revista española de desarrollo y cooperación*, 18 zbkia., 137–148 orr.

Tjandradewi, Bernadia Irawati, Marcotullio, Peter J., eta Kidokoro, Tetsuo (2006): “Evaluating city-to-city cooperation: a case study of the Penang and Yokohama experience”, *Habitat International*, 30 zbkia., 357–376 orr.

Tomás Carpi, Juan Antonio et al. (1997): *Cooperación Descentralizada al Desarrollo desde los gobiernos regionales y locales*. Ediciones Cooperación al Desarrollo. AECID. Madril.

UE (1996): *Informe sobre la aplicación de la cooperación descentralizada*. Comisión de las comunidades europeas. Brusela.

Unceta, Koldo (1999a): “La cooperación descentralizada ¿un marco diferente para la cooperación al desarrollo? El caso del País Vasco”, Husson et al.: *Concepts et pratiques de la coopération au développement en régions. Une comparaison franco-espagnole*. Regards. Bordele.

Unceta, Koldo (1999b): “Globalización y Desarrollo Humano”, *Revista de Economía Mundial*, 1 zbkia., 149–162 orr.

Unceta, Koldo et al. (2011): *La Cooperación al Desarrollo descentralizada: una propuesta metodológica para su análisis y evaluación*. Hegoa. Bilbao.

Unceta, Koldo et al. (2012): *25 años de Cooperación al Desarrollo en Euskadi*. Hegoa. Bilbao.

Unceta, Koldo et al. (2013): *Análisis de la Cooperación al Desarrollo de base local en la CAPV*. Euskal Fondoa eta Hegoa Institutua. Bilbao.

Unceta, Koldo eta Gutiérrez-Goiria, Jorge (2012): "Identidad y legitimidad de la Cooperación al Desarrollo: El debate sobre la relación de la AOD con la pobreza y la desigualdad internacional", *Revista de Estudios de Economía Aplicada*, 30-3, 773-799 orr.

Uson, Iker (2006): "Reflexiones sobre la Cooperación Descentralizada. Hacia una estrategia concertada y coordinada", Del Olmo et al.: *Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada*. Gakoa, Donostia.

Van Ewijk, Edith (2008): *Decentralized cooperation between Dutch municipalities and municipalities in migrant countries. Main developments and main theoretical debates illustrated by several case studies*. Report for NCDO. Amsterdam Institute for Metropolitan and International Development Studies.

Vázquez-Barquero, Antonio (2001): "Desarrollo endógeno y globalización", Madoery, Oscar eta Vázquez-Barquero, Antonio: *Transformaciones globales, Instituciones y Políticas de desarrollo local*. Editorial Homo Sapiens, Rosario.

Viqueira, María Xosé eta Ríos Xulio (2002): "Galicia: acción exterior y Galeguidade en América Latina", Freres, Christian eta Sanz, Antonio: *Las Comunidades Autónomas Españolas y América Latina: Una nueva dimensión de la conexión iberoamericana*, AIETI, Madril.

Zurita, Antonio (2007): *La cooperación autonómica*, en Iglesia-Caruncho (coord.): *Avances y retos de la cooperación española. Reflexiones para una década*. Fundación Carolina - Siglo XXI. Madril.

Kontsultatutako politika dokumentuak

ADMINISTRAZIO ZENTRALA

- 1998. urteko legea: LEY 23/1998, de 7 de julio, de Cooperación Internacional para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2001–2004, 2005–2008, 2009–2012 urteak.

ANDALUZIA

- 2003. urteko legea: LEY 14/2003, de 22 de diciembre, de Cooperación Internacional para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzailea: 2008–2011.
- Urteroko Planak: 2009 – 2011 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 6.

ARAGOI

- 2000. urteko legea: LEY 10/2000, de 27 de diciembre, relativa a la Cooperación para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2004–2007, 2008–2011, 2012–2015 urteak.
- Urteroko Planak: 2004 – 2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 6.

ASTURIAS

- 2006. urteko legea: LEY 4/2006, de 5 de mayo, de Cooperación al Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2004–2007, 2009–2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 6.

BALEAR UHARTEAK

- 2005. urteko legea: LEY 9/2005, de 21 de junio, de Cooperación para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzailea: 2008–2011.
- Urteroko Planak: 2009 – 2011 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 24.

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOA

- LEY 1/2007, de 22 de febrero, de Cooperación para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2005–2008, 2008–2011 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 84.

ERRIOXA

- 2002. urteko legea: LEY 4/2002, de 1 de julio, de Cooperación para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2004–2008, 2008–2011 urteak.
- Urteroko Plana: 2007 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdi 1.

EXTREMADURA

- 2003. urteko legea: LEY 1/2003, de 27 de febrero, de Cooperación para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: años 2004–2007, 2008–2011, 2010–2013.
- Urteroko Planak: años 2004 – 2012.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 14.

GALIZIA

- 2003. urteko legea: LEY 3/2003, de 19 de junio, de Cooperación para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2006–2009, 2010–2013 urteak.
- Urteroko Planak: 2006 – 2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 12.

GAZTELA-MANTXA

- 2003. urteko legea: LEY 3/2003, de 13 de febrero de 2003, de Cooperación Internacional para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzailea: 2011.
- Urteroko Plana 2010.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 10.

GAZTELA ETA LEON

- 2006. urteko legea: LEY 9/2006, de 10 de octubre, de Cooperación al Desarrollo.
- Plan Zuzentzailea: 2009–2012.
- Urteroko Planak: 2010 – 2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 8.

KANARIAK

- 2009. urteko legea: LEY 4/2009, de 24 de abril, Canaria de Cooperación Internacional para el Desarrollo.
- Plan Zuzentzailea: 2010–2013.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 6.

KANTABRIA

- 2007. urteko legea: LEY de Cantabria 4/2007, de 4 de abril, de Cooperación Internacional al Desarrollo de la Comunidad Autónoma de Cantabria.
- Plan Zuzentzailea: 2009–2012.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 17.

KATALUNIA

- 2006. urteko legea: LEY 26/2001, de 31 de diciembre, de Cooperación al Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2003–2006, 2007–2010, 2011–2014 urteak.
- Urteroko Planak: 2004 – 2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 43.

MADRILGO ERKIDEGOA

- 1999. urteko legea: LEY 13/1999, de 29 de abril, de Cooperación para el Desarrollo de la Comunidad de Madrid.
- Plan Zuzentzaileak: 2001–2004, 2005–2008, 2009–2012 urteak.
- Urteroko Planak: 2000 – 2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 30.

MURTZIA

- 2007. urteko legea: LEY 12/2007, de 27 de diciembre, de Cooperación Internacional para el Desarrollo de la Comunidad Autónoma de la Región de Murcia.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 4.

NAFARROA

- LEY Foral 5/2001, de 9 de marzo, de Cooperación al Desarrollo.
- Plan Zuzentzaileak: 2007–2010, 2011–2014 urteak.
- Urteroko Planak: 2007 – 2012 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 17.

VALENTZIAKO ERKIDEGOA

- LEY 6/2007, de 9 de febrero, de la Cooperación al Desarrollo de la Comunitat Valenciana.
- Plan Zuzentzaileak: 2004–2007, 2008–2011 urteak.
- Urteroko Planak: 2007, 2009 eta 2011 urteak.
- Diru-laguntzetarako deialdiak: 23.

NORMAS PARA EL ENVÍO DE ORIGINALES

Envío de originales

El Consejo de Redacción examinará todos los trabajos relacionados con el objeto de la revista que le sean remitidos. Los artículos deberán ser inéditos y no estar presentados para su publicación en ningún otro medio.

Los trabajos deberán enviarse por correo electrónico a la dirección hegoa@ehu.es. Se mantendrá correspondencia con una de las personas firmantes del artículo (primer autor/a, salvo indicación expresa) vía correo electrónico, dando acuse de recibo del trabajo remitido.

Evaluación de los trabajos presentados

Para que los artículos recibidos comiencen el proceso de evaluación, deben cumplir todas las normas de edición de los *Cuadernos de Trabajo Hegoa*. El proceso de evaluación tiene por objetivo elegir los de mayor calidad, ya que dada la naturaleza de la revista sólo pueden publicarse un número limitado de originales. Este proceso incluye una selección inicial por parte del Consejo de Redacción y una revisión posterior de un/a experto/a miembro/a integrante del Consejo Editorial o designado/a por este, que eventualmente podrá incluir su revisión por pares. El Consejo de Redacción informará a los/as autores/as de los artículos sobre la aceptación, necesidad de revisión o rechazo del texto.

Normas de publicación

Se insta a los/as autores/as a revisar cuidadosamente la redacción del texto así como la terminología utilizada, evitando formulaciones confusas o una jerga excesivamente especializada. Se aconseja, asimismo, el uso de un lenguaje no sexista.

El texto se presentará con letra Arial nº 12 y tendrá aproximadamente 35.000 palabras (máximo 60 páginas tamaño DIN-A4), a excepción de notas y referencias bibliográficas, que no superarán las 5 páginas, las primeras, y las 7 páginas, las segundas. Las notas se situarán a pie de página y deberán ir numeradas correlativamente con números arábigos volados. Se entregará en formato *doc* (Microsoft Office Word) o *odt* (OpenOffice Writer).

No se utilizarán subrayados o negritas, a excepción de los títulos que irán en negrita y tamaño 14, numerados de acuerdo con el esquema 1., 1.1., 1.1.1., 2... En el caso de querer destacar alguna frase o palabra en el texto se usará letra cursiva. Para los decimales se utilizará siempre la coma.

Los artículos enviados deberán presentar en la primera página, precediendo al título, la mención del autor o de la autora o autores/as: nombre, apellidos, correo electrónico y filiación institucional o lugar de trabajo. Se incorporará un resumen en castellano, inglés y euskera, así como un máximo de cinco palabras clave representativas del contenido del artículo también en castellano, inglés y euskera.

Para los textos escritos en euskera o inglés, serán los autores/as de los mismos quienes proporcionen la traducción al castellano.

Los cuadros, gráficos, tablas y mapas que se incluyan deberán integrarse en el texto, debidamente ordenados por tipos con identificación de sus fuentes de procedencia. Sus títulos serán apropiados y expresivos del contenido. En caso de utilizar colores, se ruega incluir anexos los mismos en escala de grises y diferenciar las líneas con símbolos o trazados diferentes. Todos ellos deberán enviarse, además, de forma independiente en formatos *pdf* y *xls* (Microsoft Office Excel) o *ods* (OpenOffice Calc). En los gráficos deberán adjuntarse los ficheros con los datos de base.

Las fórmulas matemáticas se numerarán, cuando el autor/a lo considere oportuno, con números arábigos, entre corchetes a la derecha de las mismas. Todas las fórmulas matemáticas, junto con cualquier otro símbolo que aparezca en el texto, deberán ser enviadas en formato *pdf*.

Las referencias bibliográficas se incluirán en el texto con un paréntesis indicando el apellido del autor o autora seguido (con coma) del año de publicación (distinguiendo a, b, c, etc. en orden correlativo desde la más antigua a la más reciente para el caso de

que el mismo autor/a tenga más de una obra citada el mismo año) y, en su caso, página.

Ejemplos:

(Keck y Sikkink, 1998)

(Keck y Sikkink, 1998; Dobbs et al., 1973)

Nota: *et al.* será utilizado en el caso de tres o más autores.

(Goodhand, 2006: 103)

(FAO, 2009a: 11; 2010b: 4)

(Watkins y Von Braun, 2003: 8-17; Oxfam, 2004: 10)

Al final del trabajo se incluirá una relación bibliográfica completa, siguiendo el orden alfabético por autores/as y con las siguientes formas según sea artículo en revista, libro o capítulo de libro. Si procede, al final se incluirá entre paréntesis la fecha de la primera edición o de la versión original.

Artículo en revista:

SCHIMDT, Vivien (2008): "La democracia en Europa", *Papeles*, 100, 87-108.

BUSH, Ray (2010): "Food Riots: Poverty, Power and Protest", *Journal of Agrarian Change*, 10 (1), 119-129.

Libro:

AGUILERA, Federico (2008): *La nueva economía del agua*, CIP-Ecosocial y Los libros de la catarata, Madrid.

LARRAÑAGA, Mertxe y Yolanda Jubeto (eds.) (2011): *La cooperación y el desarrollo humano local. Retos desde la equidad de género y la participación social*, Hegoa, Bilbao.

Capítulo de libro:

CHIAPPERO-MARTINETTI, Enrica (2003): "Unpaid work and household well-being", en PICCHIO, Antonella (ed.): *Unpaid Work and the Economy*, Routledge, Londres, 122-156.

MINEAR, Larry (1999), "Learning the Lessons of Coordination", en CAHILL, Kevin (ed.): *A Frame- work for Survival. Health, Human Rights and Humanitarian Assistance in Conflicts and Disasters*, Routledge, Nueva York y Londres, 298-316.

En el caso de los recursos tomados de la Web, se citarán los datos según se trate de un libro, artículo de libro, revista o artículo de periódico. Se incluirá la fecha de publicación electrónica y la fecha en que se tomó la cita entre paréntesis, así como la dirección electrónica o url entre <>, antecedita de la frase "disponible en". Por ejemplo:

FMI (2007): "Declaración de una misión del personal técnico del FMI en Nicaragua", *Comunicado de Prensa*, núm. 07/93, 11 de mayo de 2007 (consultado el 8 de agosto de 2007), disponible en: <<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2007/esl/pr0793s.htm>>.

OCDE (2001), *The DAC Guidelines: Helping Prevent Violent Conflict*, Development Assistance Committee (DAC), París (consultado el 10 de septiembre de 2010), disponible en: <<http://www.oecd.org/dataoecd/15/54/1886146.pdf>>

Al utilizar por primera vez una sigla o una abreviatura se ofrecerá su equivalencia completa y a continuación, entre paréntesis, la sigla o abreviatura que posteriormente se empleará.

NOTA DE COPYRIGHT

Todos los artículos publicados en "Cuadernos de Trabajo Hegoa" se editan bajo la siguiente Licencia Creative Commons:

Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 España

Los documentos que encontrará en esta página están protegidos bajo licencias de Creative Commons.

Licencia completa:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/>

Los autores/as deben aceptarlo así expresamente.

Más información en la web de la revista:

<http://www.ehu.es/ojs/index.php/hegoa>